

Περιδιαβαίνοντας την αρχαία Ήλιδα

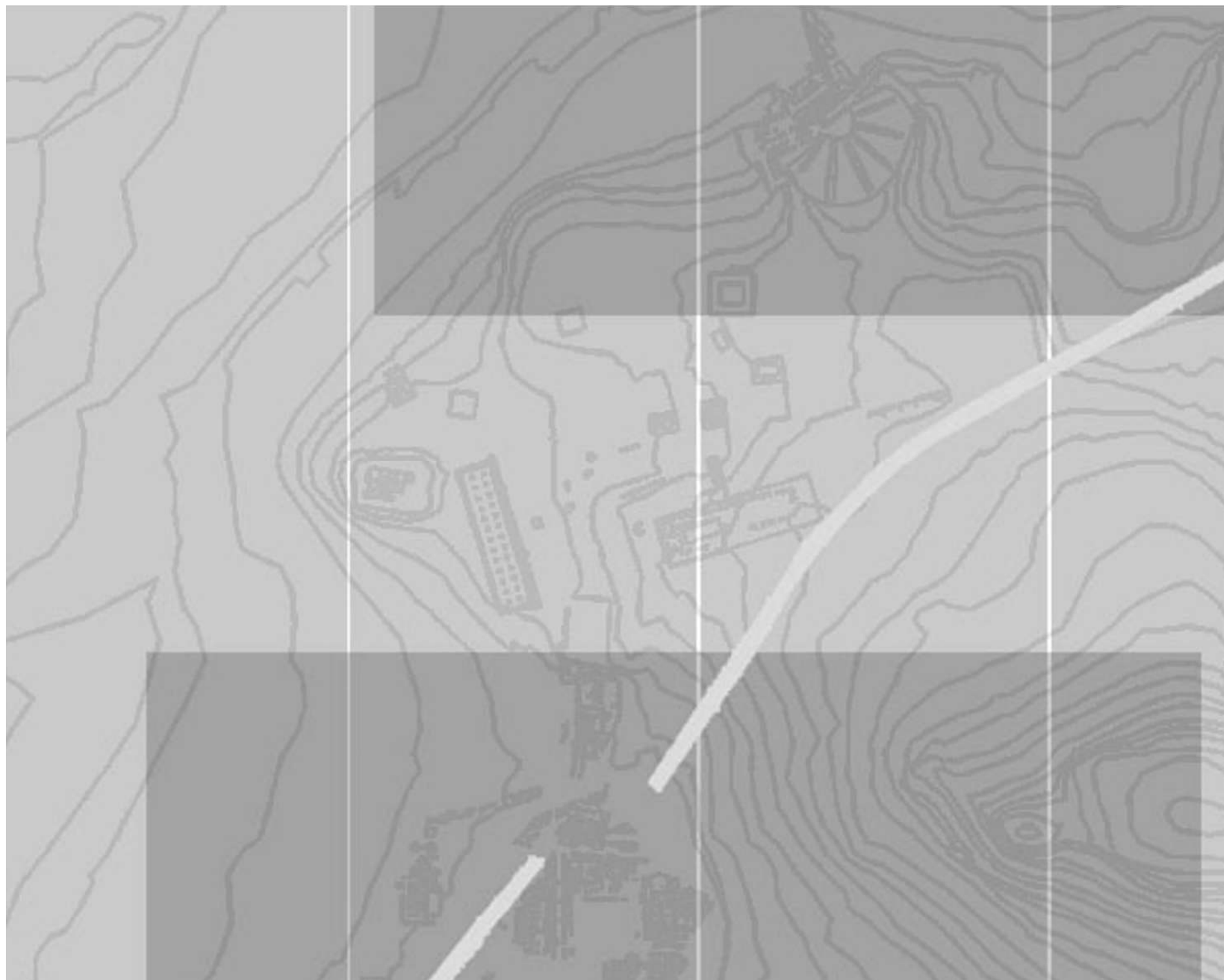
Σπουδάστριες:
Πετροπούλου Χρύσα
Φωλιά Χαρά

Επιβλέπουσα:
Μάρδα Νέλλυ

Σύμβουλος:
Καραδήμας Κων/νος

Ακαδημαϊκό έτος:
2017-2018

Εισαγωγή

Ο κύριος λόγος που οδήγησε στην επιλογή του συγκεκριμένου αρχαιολογικού χώρου ως αντικείμενο μελέτης είναι η σημασία της Ήλιδος, όπως περιγράφεται και στη συνέχεια, άγνωστη όπως διαπιστώσαμε στο ευρύ κοινό. Η υπάρχουσα κατάσταση παρουσιάζει ένα ενδιαφέρον πεδίο προβληματισμού που επιδέχεται μία ολοκληρωμένη στοχευμένη και διαχειριστική προσέγγιση.

Μέσα από την όσο το δυνατόν πιο τεκμηριωμένη, αρχαιολογικά και ιστορικά, ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης εντοπίζονται οι αδυναμίες και οι δυνατότητες που χαρακτηρίζουν τον αρχαιολογικό χώρο. αναζητάται η πρόταση που θα μπορέσει να προβάλει τις σημαντικές μνημειακές αξίες του και να ανασυστήσει, στο βαθμό του δυνατού, τη βαθύτερη ουσία του.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής μελέτης είναι η ολοκληρωμένη σχεδιαστική προσέγγιση που αφορά την ανάδειξη και την προβολή της αρχαίας Ήλιδας. Λόγω της ιδιαιτερότητας του χώρου αναζητούνται οι τρόποι με τους οποίους τα ιστορικά στοιχεία θα συνυπάρχουν με τη σύγχρονη διαμόρφωση, θα προσδώσουν στο χώρο έναν νέο ενεργό και θετικό ρόλο στη σύγχρονη πραγματικότητα και θα προσφέρουν στον επισκέπτη μία βιωματική εμπειρία.

A. Ανάλυση

1. Η “Κοίλη Ήλις”-Ονομασία της περιοχής
2. Τοποθεσία και συνδεσιμότητα στην αρχαιότητα
3. Δημιουργία της Περιοχής-Προϊστορικοί Χρόνοι
4. Χρονογραμμή
5. Η ιστορία των Ανασκαφών
6. Χρονολόγιο- Ευρήματα ανά περίοδο
7. Ανασκαφές- Ευρήματα ανά τομέα
8. Ρυμοτομία
9. Κλίμα και Βλάστηση
10. Πανίδα
11. Επαγγέλματα

B. Ήλιδα και Αγώνες

1. Ο δρόμος της Εκεχειρίας
2. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες
3. Η οργάνωση της Ήλιδας ανά ενότητες

Β. Ανάγνωση της περιοχής

Η θέση του Νομού Ηλείας

Σημεία πολιτισμικού ενδιαφέροντος του Ν.Ηλείας

Αποστάσεις από γειτονικές περιοχές

Ο αρχαιολογικός χώρος σήμερα

Πορείες-Προσβάσεις- Είσοδοι

Μνημεία και στοιχεία ενδιαφέροντος στο χώρο

Άποψη του χώρου σήμερα

Προβλήματα και ευκαιρίες

Ε. Βιβλιογραφία

ΣΤ. Παράρτημα Εικόνων

Μείναμε εδώ στην Ήλιδα
Μείναμε εδώ, σ' αυτή τη γη, σ' αυτή την πόλη
Την παλιά, τη νέα, την αέναη
Στο χώμα το αρχαίο και στα μνήματα
Να φυλάξουμε τις πέτρες γι' αυτούς που θητεύουν
Να σωπάσουμε τους ήχους γι' αυτούς που πομπεύουν
Να αλαλάξουμε με φωνές γι' αυτούς που κωφεύουν.
Μείναμε εδώ, σ' αυτή τη γη, σ' αυτή την πόλη
Την παλιά, τη νέα, την αέναη
Σ' ερήπεια τριγυρνώντας νύχτα-μέρα
Χωρίς να ξεθάβουμε από χρέος
Χωρίς να φωτίζουμε από λάθος
Χωρίς να προβάλουμε από σκοπιμότητα.
Ως τότε όμως, όλοι εμείς
Θα μένουμε εδώ, σ' αυτή τη γη, σ' αυτή την πόλη
Σπό ηθική υποχρέωση
Από αλλότρια πλάνη
Από απύθμενη σκοπιμότητα.
Ως τότε θ' αδιαφορούμε και γιατί.
Αμαλιάδα 2 Νοεμβρίου 1995
Το κράτος της Ήλιδος
Θεόδωρος Αθ. Ανδρουτσόπουλος
Αμαλιάδα 1998 Ποιήματα

#01

Ανάλυση της περιοχής

Η “Κοίλη Ήλις”

Η ονομασία της περιοχής

Η ρίζα του ονόματος Ήλις, αρχαιότερα του δωρικού Φάλις(Άλις), είναι η ίδια με του λατινικού vallis και των λατινογενών valley (αγγλικά) και vellee (γαλλικά), που σημαίνουν την κοιλάδα. Έτσι και το όνομα των κατοίκων της Ηλείας Ηλείοι ή το αρχαιότερο Φαλείοι, δηλώνει ουσιαστικά τον άνθρωπο της κοιλάδας. Η ηλειακή διάλεκτος ανήκει στο βορειοδυτικό ιδίωμα περιέχοντας πολλά προελληνικά, αιολικά και αχαϊκά στοιχεία.¹

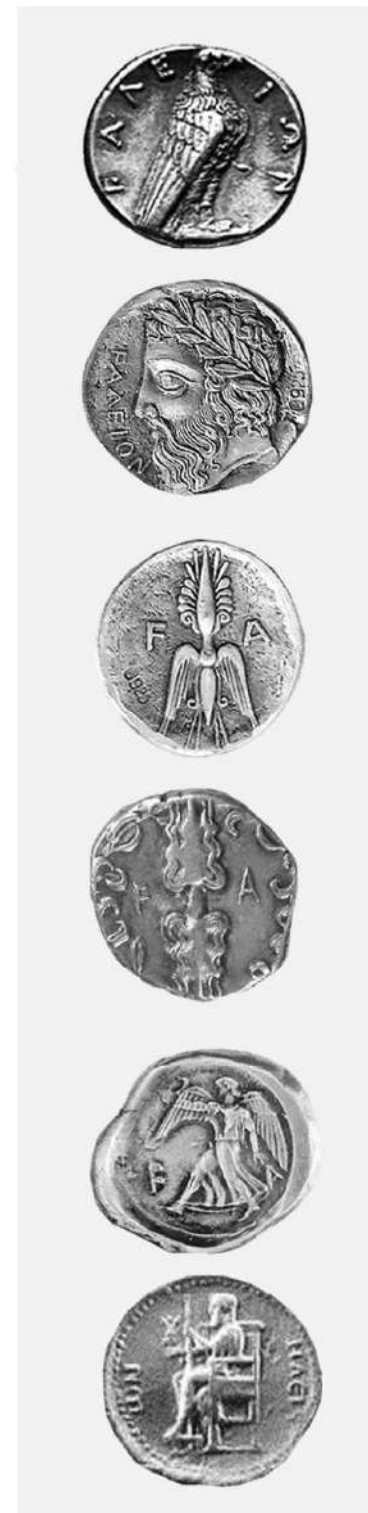
Η πόλη της Ήλιδας ήταν κτισμένη ανάμεσα στην αριστερή όχθη του Πηνειού ποταμού και ένα χαμηλό λόφο με υψόμετρο 156,60m πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας.² Δεν είχε μεγάλα βουνά, παρά μονάχα στα σύνορά της, όπου την περιέβαλλαν τα υψώματα της Φολόης, της Σκόλλεως, του Αράξου και του Κουνουπελίου.³ Χαρακτηριστικό γνώρισμά της ήταν ο απέραντος κάμπος και οι γραφικοί λοφίσκοι.⁴ Στη διαμόρφωση του εδάφους της, στην κοιλάδα του Πηνειού οφείλεται και η ονομασία Κοίλη Ήλις καθώς η περιοχή αποτελεί μεγάλο βαθύπεδο. Είναι η χαμηλή κοιλάδα της Αμαλιάδας - Γαστούνης που περικλείεται από γήλοφους και βρίσκεται στο ύψος σχεδόν της επιφάνειας της θάλασσας. Γι' αυτό άλλωστε η ροή του Πηνειού ποταμού προς το Ιόνιο έχει αλλάξει επανειλημμένα την κοίτη του.

¹ Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996, σελ. 18.

² Μουρτζίνη Τ., «Αρχαία Ήλιδα: Υποψηφιότητα για ένταξη στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, Πρόταση Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου Ήλιδος», URL: <http://www.archaiologia.gr>.

³ Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996, σελ. 18.

⁴ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 15.

Επιλογή Περιχής-Κόμβος Αρχαιότητας-Σύνδεση με άλλες περιοχές

Επιλογή περιοχής

Σύμφωνα με τον Στράβωνα (Η'8,2) η πόλη της Ήλιδος χτίστηκε σε πεδινό και εύφορο μέρος μετά τους Μηδικούς πολέμους από ένωση (οχτώ) γειτονικών δήμων (αργότερα προστέθηκε σε αυτή και ο δήμος των Αγριαδών).⁵ Χάρη στην ομαλή διαμόρφωση του εδάφους, το ήπιο κλίμα, τις άφθονες πηγές νερού (συχνές βροχοπτώσεις, παρουσία ποταμού) την επάρκεια σε θηράματα αλλά και τη γονιμότητά της η Ήλιδα αναπτύχθηκε και αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα πολιίσματα κατά την αρχαιότητα. Ακόμα η στρατηγική θέση του λόφου της ακρόπολης προσέφερε την εποπτεία όλων των σημαντικών θαλάσσιων και οδικών αξόνων της Βορειοδυτικής Πελοποννήσου. Όλα τα παραπάνω εξηγούν την επιλογή για την κατοίκηση του χώρου.⁶

Συγκοινωνιακός κόμβος

Η Ήλις από τα πανάρχαια χρόνια, ήταν ένας σημαντικός συγκοινωνιακός κόμβος ανάμεσα στην ορεινή ζώνη, την πεδιάδα και μέσω του λιμανιού της Κυλλήνης, τη θάλασσα. Οι κεντρικοί άξονες κυκλοφορίας για την επικοινωνία των περιοχών του ηλειακού κράτους, με σημείο αναφοράς τους την πρωτεύουσα ήταν τρεις: ο πρώτος, με κατεύθυνση Α-Δ, παράλληλος με την πορεία της κοίτης του Πηνειού, συνέδεε την πόλη της Ήλιδος με την Ακρόρεια και την Κυλλήνη, με μήκος 120 σταδίων (24χλμ) ο δεύτερος, με κατεύθυνση Β-Ν, ένωνε την πόλη με το ιερό της Ολυμπίας και την Αχαΐα. Ξεκινούσε από τη νοτιοδυτική πλευρά της πόλης και περνούσε από τους Λετρίνους. Είχε μήκος 300 στάδια (55χλμ) και ονομαζόταν ιερά οδός, ενώ ο τρίτος την πόλη με την Ολυμπία μέσω ορεινών διαβάσεων.⁷ (Πύλος- Οινόη- Σαλμώνη- Ηράκλεια- Ολυμπία). Τέλος, ένας ακόμη δρόμος οδηγούσε από την πόλη προς την Αχαΐα και ως το Λαρισό ποταμό, που αποτελούσε το σύνορο μεταξύ των δύο περιοχών, και είχε μήκος 157 στάδια. περίπου δηλαδή 28 χλμ.⁸

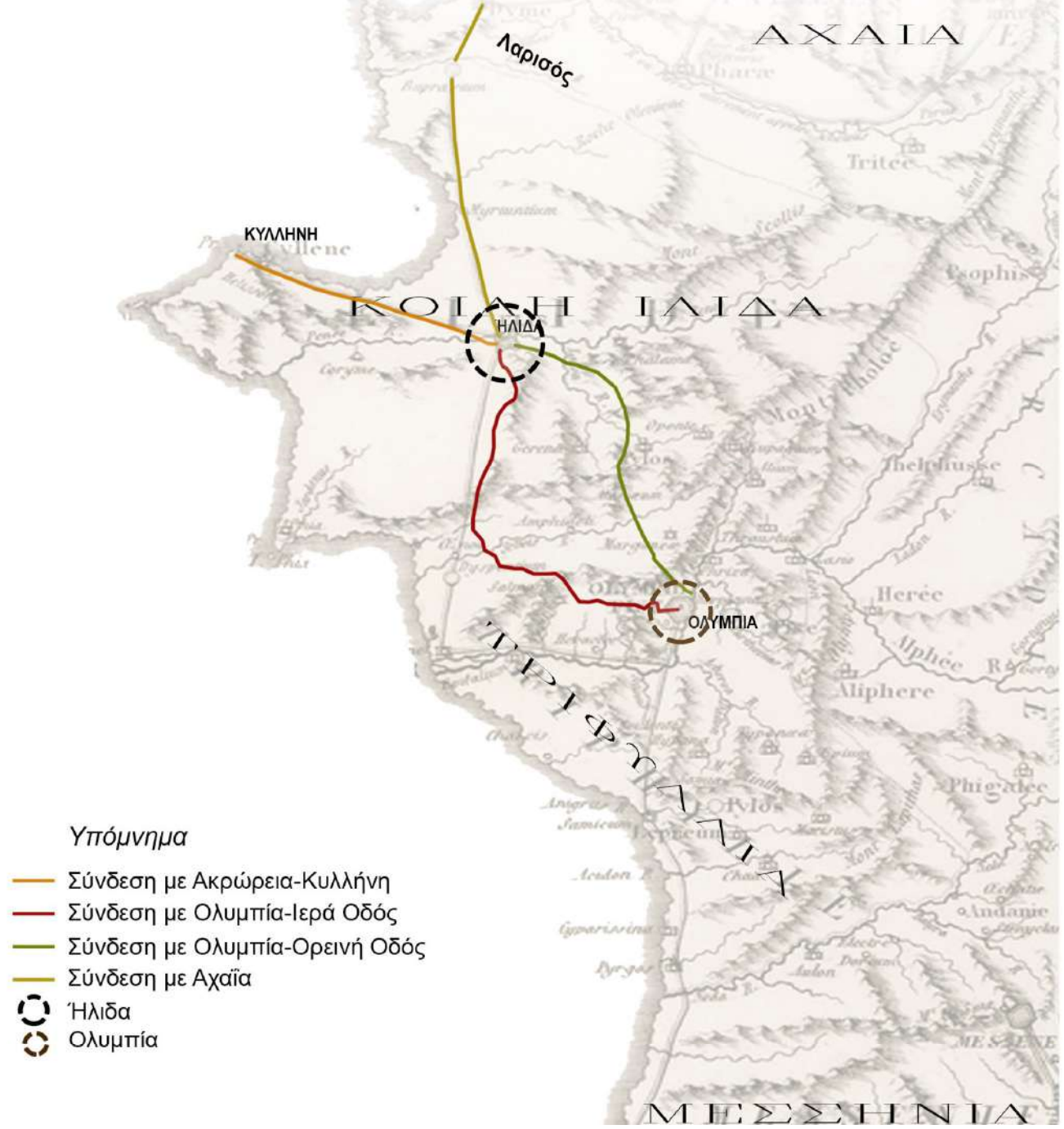
⁵ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 208.

⁶ Μουρτζίνη Τ., «Αρχαία Ήλιδα: Υποψηφιότητα για ένταξη στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, Πρόταση Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου Ήλιδος», URL: <http://www.archaiologia.gr>.

⁷ Μουρτζίνη Τ., «Αρχαία Ήλιδα: Υποψηφιότητα για ένταξη στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, Πρόταση Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου Ήλιδος», URL: <http://www.archaiologia.gr>.

⁸ Ντουντούμη Π. Κ., «Ήλιδα: Ιστορία, τοπογραφία και νομισματοκοπία της διοργανώτριας πόλης των ολυμπιακών αγώνων κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους», Διπλωματική εργασία μεταπτυχιακού προγράμματος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, 2012, σελ. 11-12, URL: <http://hdl.handle.net/11011/11011/0001010>.

Δρόμοι σύνδεσης με άλλες περιοχές

- Υπόμνημα
- Σύνδεση με Ακρώρεια-Κυλλήνη
 - Σύνδεση με Ολυμπία-Ιερά Οδός
 - Σύνδεση με Ολυμπία-Ορεινή Οδός
 - Σύνδεση με Αχαΐα
 - Ηλιδα
 - Ολυμπία

Δημιουργία Ηλειακής Γης

“Η σύσταση του εδάφους της Ηλείας δεν είναι ομοιογενής, καθώς κάθε τμήμα έχει τη δική του σύσταση και προέλευση.”⁹
⁹ Μπούτσικας Δ. Αν.σελ. 26.

ΑΖΩΙΚΟΣ ΑΙΩΝΑΣ
(5.000.000.000 - 2.600.000.000 έτη πριν)

ΚΡΥΠΤΟΖΩΙΚΟΣ ΑΙΩΝΑΣ
(2.600.000.000 - 590.000.000 έτη πριν)

ΦΑΝΕΡΟΖΩΙΚΟΣ ΑΙΩΝΑΣ
(590.000.000 έτη - σήμερα)

Παλαιοζωικός γεωλογικός αιώνας
(590.000.000 ως 249.000.000 έτη πριν)

Μεσοζωικός γεωλογικός αιώνας
(249.000.000 ως 65.000.000)

Καινοζωικός γεωλογικός αιώνας
(65.000.000 ως σήμερα)

Τριτογενές (65.000.000-2.000.000 π.Χ.)

Νεογενές (20.000.000-5.000.000 π.Χ.)

Πλειόκαινο (5.000.000-2.000.000 π.Χ.)

Πλειστόκαινο (2.000.000-10.000 π.Χ.)

Τέλος Αζωϊκού: Η Ηλεία και τα επτάνησα μονοκόμματο τμήμα στεριάς

Μέσα Μεσοζωικού: Καταβυθίζεται ένα μεγάλο κομμάτι της Δυτικής Ελλάδας (και η Ηλεία).

Ανασθήκωση στεριάς. Ένωση Ηλείας με τα Εφτάνησα. Δημιουργία του βουνού Ερύμανθου κι ίσως της Φολόης. Αργότερα, η θάλασσα σκέπασε τη Β.Ηλεία και χώρισε την υπόλοιπη Ηλεία από τα Εφτάνησα.

Στο Ιόνιο υποχωρεί η θάλασσα. Η Ήλιδα, η Μεσσηνία και η Λακωνία γίνονται στεριά.

Μεσσήνιο
9-5εκ. έτη

Πλειόκαινο
4.5εκ. έτη

Πλειστόκαινο
800.000χιλ.χρόνια
250.000χιλ.χρόνια

Πλειστόκαινο 450.000-
250.000χιλ.χρόνια

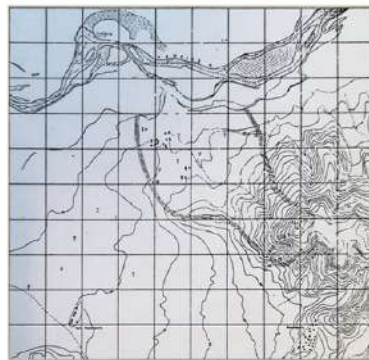

Πλειστόκαινο
18.000 χιλ.χρόνια

Χρονογραμμή

Ο χώρος της παρουσιάζει ένα ευρύ φάσμα κατοίκησης που διήρκεσε με μικρά κενά από τις αρχές περίπου της μέσης παλαιολιθικής (130/120000) έως και το τέλος της πρωτοβυζαντινής εποχής (7ος αι. μ.Χ.), οπότε η πόλη εγκαταλείπεται. Μυθικός ιδρυτής της θεωρείται ο Αιτωλός Όξυλος (12ος-11ος αι. π.Χ.), ο οποίος σύμφωνα με την παράδοση, επωφελούμενος της καθόδου των Δωριέων υπέταξε τους παλαιότερους κατοίκους της χώρας και δημιούργησε τον πρώτο συνοικισμό. Ιδιαίτερη ακμή γνώρισε κατά τη διάρκεια των πρώιμων ιστορικών χρόνων (11ος-10ος αι. π.Χ.), στο τέλος της αρχαϊκής και κατά την πρώιμη κλασική εποχή (6ος-5ος αι. π.Χ.), όπως και κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους της Ρωμαιοκρατίας (2ος αι. π.Χ. - αρχές 3ου αι. μ.Χ.).¹⁰

¹⁰ Ματζάνας Χρ., URL: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2400

Τοπογραφικό Σχέδιο της Προϊστορικής Ήλιδας.

Τοπογραφικό σχέδιο της Ήλιδας από την Γεωμετρική έως την Ρωμαϊκή εποχή

Χρονογραμμή

Μέση-Ύστερη
Παλαιολιθική
Εποχή(120000-
10000 π.Χ.)

Ε
ν
δ
ε
ί
ξ
ε
ι
ς

Κ
α
τ
ο
ί
κ
η
σ
η
ς

Εποχή του Χαλκού (2800-1100 π.Χ.)

2800-1600 π.Χ.

Πρωτοχαλκή και Μέση Εποχή του Χαλκού συνεχίζεται η κατοίκηση.

1600-1200 π.Χ.

Μ Η Ήλιδα ένα από τα σπουδαιότερα πολιίσματα της εποχής. Κατοίκηση σε διάσπαρτες κώμες. Ειρηνική ανάπτυξη, ίδρυση αποικιών, πλούτος, ευημερία.

12ος-11ος π.Χ.

Κ *Κάθοδος Δωριέων*
Α Ανάπτυξη Ίδρυση αποικιών
Ή Ίδρυση πόλης από Αιτωλό Όξυλο
Ε 1ος Συνοικισμός με συνένωση γειτονικών κωμών και προσάρτηση του ιερού της Ολυμπίας

Χ
ή

Γεωμετρική Εποχή (1050/1025-700π.Χ.)

Το κράτος είναι διαιρεμένο σε 3 χώρες: Κοίλη Ήλιδα(Δυτικά) Πισάτιδα (κεντρικά) Τριφυλία (Νότια)

Η έκταση του κράτους μετά την προσάρτησή τους από τον ποταμό Λάρισσο(Μάνα) μέχρι τον ποταμό Νέδα.

Αρχαίοι Χρόνοι (610-490 π.Χ.)

Η πόλη επεκτείνεται προς τα ΝΔ. Κτίζονται κτίσματα της Αγοράς και ιδρύονται αρκετά λατρευτικά και δημόσια οικοδομήματα. 6ος αι. π.Χ. Διαμόρφωση βασικών τομέων λειτουργίας

8^{ος} αι. π.Χ. Σύνδεση Ήλιδας με διοργάνωση Αγώνων
Έκταση: Κοίλη Ήλιδα, Ακρόωρηια μέρος της Πισάτιδας και της Τριφυλίας

7^{ος} αι. π.Χ. Πολιτική επέκτασης στις γύρω περιοχές Πισάτες νικούν τους Ηλείους. Αναλαμβάνουν για ένα διάστημα την οργάνωση των Αγώνων

6^{ος} αι. π.Χ. Ανάκτηση του Ιερού της Ολυμπίας Πρωτεύουσα του κράτους Διοργανώτρια πόλη των Ολυμπιακών Αγώνων

Κλασικοί Χρόνοι (490- 323 π.Χ.)

Έκταση κατά τους Κλασικούς και Ελληνιστικούς Χρόνους:

Α, Ν από τελευταίους λόφους της Ακρόωρηιας, **Δ, ΝΔ** από χείμαρρο Λαγκάδι, **Β** κοίτη Πηνειού (και λίγο απέναντι από τη δεξιά όχθη του)

471 π.Χ.

5^{ος} αι. π.Χ. Δεύτερος συνοικισμός Εγκαθίδρυση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Επισημοποίησή της ως πρωτεύουσας Ακμή-Ανοικοδόμηση-Άνθιση Περιλαμβάνει:Κοίλη Ήλιδα,Πισάτιδα, Ακρόωρηια, Τρυφυλία(1500 στρέμματα)

Αρχές 5^{ου} αι. π.Χ.

Οργάνωση της πόλης σε τομείς Οργάνωση με υποδάμειο σύστημα Κοσμοπολίτικο κέντρο

431 π.Χ.-404 π.Χ.

Πελοποννησιακός πόλεμος

401-399 π.Χ.

4^{ος} αι. π.Χ. Εισβολή Λακεδαιμόνιου Άγη στην Ήλιδα. Κατάργηση τειχών ακρόπολης 343 π.Χ.

Χ. Φίλιππος Β' καταργεί το δημοκρατικό πολίτευμα

312-313 π.Χ.

Κατάληψη από Τελέσφορο και οχύρωση ακρόπολης - Επιβολή τυραννίας Απελευθέρωση από Πτολεμαίο μερικούς μήνες μετά

311 π.Χ.

Σύναψης ειρήνης μεταξύ των διαδόχων. Αυτονομία. Τέλος κυριαρχίας Αντίγονου στην Πελοπόννησο

Ελληνιστικοί Χρόνοι (323-31 π.Χ.)

Κατά τους Κλασικούς και Ελληνιστικούς Χρόνους, η Ήλιδα είναι από τις μεγαλύτερες και πολυανθρωπότερες πόλεις της Πελοποννήσου.

Κτίζονται νέα πολυάριθμα κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά, ναοί, ιερά, βωμοί, αγάλματα

3^{ος} αι. **219-206 π.Χ.**
Αλληπάλληλες εισβολές Φιλίππου Ε' Μακεδονίας

π. **209 π.Χ.**
Χ. Συμμαχία με Ρωμαίους-απόκρουση Φιλίππου Ε' Μακεδονίας

2^{ος} αι. **191 π.Χ.**
Προσχώρηση στην Αχαϊκή Συμπολιτεία

π. **168 π.Χ.**
Χ. Μάχη Πύδνας -Ένταξη στη φιλορωμαϊκή ομάδα

Ρωμαϊκοί Χρόνοι (31π.Χ.-324 μ.Χ.)

2^{ος} αι. **146 π.Χ.**
αί. Υποταγή σε Ρωμαίους. Ένταξη στη ρωμαϊκή επαρχία τη Αχαΐας

π. αρχές 1ου αι. π.Χ.

Χ. Εμφύλιες διαμάχες Ρωμαίων Υπάτων
τέλος 1ου αι. π.Χ.

1^{ος} αι. **Ανάκαμψη.Ανέγερση-Επισκευές κτηρίων**

π. Χ.

1^{ος} αι.

αί. ~165 μ.Χ.
μ. Ο Πausanias περι-
διαβαίνει την Ήλιδα
Χ. 267 μ.Χ.

2^{ος} αι. **Καταστροφή από Ετρούλους. Λοιμός**

μ. 2ο μισό 3ου αι. μ.Χ.
Χ. Συμφορές παρακμή

3^{ος} αι. **280-282 μ.Χ.**
αί. Σεισμός.

μ. **Καταστροφές κτηρίων**

Χ. **τέλη 3ου αι. μ.Χ.**
Προσπάθειες ανάκαμψης
Παρουσία Χριστιανών

Εκτεταμένη ανακατασκευή. Ναοί, λουτρά, δημόσια και ιδιωτικά κτίρια ανεγείρονται ή επισκευάζονται.

Πρώιμοι Βυζαντινοί Χρόνοι (324-842 μ.Χ.)

αρχές 4^{ου} αι. μ.Χ.

4^{ος} αι. **Προσπάθειες ανάκαμψης**

αί. 4^{ος} αι. μ.Χ.

μ. Περαιτέρω εξάπλωση του Χριστιανισμού.
Χ. Η Ήλιδα είναι έδρα επισκόπου και "πόλις".

391 μ.Χ.
Τα ελληνικά ιερά κλείνουν με διάταγμα του Θεοδοσίου Α'

393 μ.Χ.
Καταστροφή από Βησιγότθους

395 μ.Χ.
Επίθεση Γότθων στην Πελοπόννησο

5^{ος} αι. **396-397 μ.Χ.**

μ. Απαγορεύεται η τέλεση Αγώνων.

Χ. **420 μ.Χ.**
Καταδίωξη ειδωλολατρών από Θεοδόσιο Μικρό

435 μ.Χ.
Διάταγμα Θεοδοσίου Β' για κατάργηση εθνικών ναών και ιερών και μετατροπή σε χριστιανικούς

Μέσα του 5ου αι. μ.Χ.
Ίδρυση παλαιοχριστιανικής βασιλικής στα ερείπια της Ν. Στοάς.

6^{ος} αι. **467 μ.Χ.**
αί. **Επιδρομές Βανδάλων**

μ. **μέχρι τα μέσα 6ου μ.Χ.**
Χ. **Ανθεί χριστιανική κοινότητα**

522 μ.Χ. και 551 μ.Χ.
Ισοπέδωση από 2 καταστροφικούς σεισμούς. Πλημμύρες Πηνειού. Πτώσεις μεγάλων όγκων χώματος από Ακρόπολη.

τέλη 6^{ου}-αρχές 7^{ου} αι. μ.Χ.
Ολοκλήρωση εγκατάλειψης

7^{ος} αι. **Φυτοζωεί**
αί. **Μέσα 7ου μ.Χ. αι.**

μ. **Επιδρομές Σλάβων στην Πελοπόννησο**

Χ. **Τέλος 7ου μ.Χ. αι.**
Εκαταλείπεται οριστικά

Μεταβυζαντινοί Χρόνοι (1453-1821μ.Χ)

Κ
α
λ
λ
ι
ε
ρ
γ
ή
σ
η
μ
η

γ
η

Ανασκαφές

A4.1. Η ιστορία των ανασκαφών

1. Το προανασκαφικό στάδιο: οι Ευρωπαίοι περιηγητές (β' μισό 18ου-α' μισό 19ου αι.)

Χρησιμοποιούνται ως εργαλεία οι αρχαίες πηγές του Πausanias ή του Strabon και τα ορατά σωζόμενα κατάλοιπα ευρημάτων, προκειμένου να εντοπιστεί ο χώρος της αρχαίας πόλης και να ταυτιστούν τα οικοδομήματα της αρχαίας Ήλιδας. Μερικοί από τους Ευρωπαίους που επισκέφθηκαν την περιοχή αποτύπωσαν τα ορατά ευρήματα και κατάρτισαν τοπογραφικά σχέδια.

Κατά τον 19ο αι. πολλά ευρήματα μέσα στο κλίμα της δύσκολης για το Κράτος εποχής θα απομακρυνθούν και θα πωληθούν.

2. Α' περίοδος των συστηματικών ανασκαφών: Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο (1910-1914)

Οι πρώτες συστηματικές έρευνες ξεκινούν το 1910 από αυστριακούς αρχαιολόγους με επικεφαλής τον Otto Walter (με συμμετοχή και του Αναστάσιου Ορλάνδου) και διακόπτονται τέσσερα μόλις χρόνια μετά, λόγω της έναρξης του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Τα αποτελέσματα της περιόδου αυτής είναι σημαντικά, καθώς εντοπίστηκαν και ταυτίστηκαν όλα σχεδόν τα σημαντικά δημόσια οικοδομήματα της αρχαίας πόλης και στάθηκε καθοριστική για τη συνέχεια των ερευνών. Εργασίες πραγματοποιήθηκαν και από το 1925 και μετά ενώ το 1958 ο Αν. Ορλάνδος πρότεινε στο αυστριακό ινστιτούτο την συνέχιση των ερευνών.

Χάρτης της Ηλείας, Johannes Wilhelm Laurenberg, 1661

Χάρτης της Ήλιδας, BARBIE DU BOCAGE 1786.

Χάρτης της Πελοποννήσου του 1818

Χάρτης της Ήλιδας του 1824.

Η Ηλεία η Τριφυλία και η Ζάκυνθος, στο ταξίδι του νεαρού Ανάχαρσι στην

Τοπογραφικό του χώρου της Ήλιδος, Α. Ορλάνδος 1910

Ανασκαφές

A4.1. Η ιστορία των ανασκαφών

3. Β' περίοδος των συστηματικών ανασκαφών: Αρχαιολογική Εταιρεία και Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο (1960-1990)

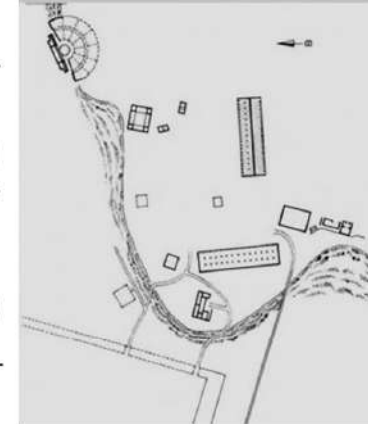
Η δεύτερη αυτή περίοδος των συστηματικών ανασκαφών, από την αρχαιολογική εταιρεία υπό τη διεύθυνση του εφόρου της Ολυμπίας Ν. Γιαλούρη, σε συνεργασία με το Αυστριακό αρχαιολογικό Ινστιτούτο, αν και περιορισμένη σε έκταση και εστιασμένη στη βαθύτερη μελέτη ήδη εντοπισμένων μνημείων, είχε σπουδαία επιστημονικά αποτελέσματα, τα οποία κατέστησαν δυνατή τη διεύρυνση των γνώσεων για την αρχαία πόλη και την κατανόηση της λειτουργίας και της σημασίας της.

4. Σωστικές ανασκαφές έργων φράγματος: Ζ' Εφορεία Αρχαιοτήτων Ολυμπίας (1964-1970)

Λόγω έργων για την κατασκευή του φράγματος του Πηνειού, η Αρχαιολογική Υπηρεσία πραγματοποίησε πλήθος σωστικών ανασκαφών, αποκαλύπτοντας εκτεταμένα τμήματα του πολεοδομικού ιστού και των νεκροταφείων της αρχαίας πόλης, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων καταστράφηκε.

5. Ζ' Εφορεία Αρχαιοτήτων Ολυμπίας (1970-...)

Το 1991 ο χώρος κηρύσσεται ως αρχαιολογικός. Το 2002 πραγματοποιείται συστηματική έρευνα με σκοπό την ανάδειξή του, εν όψη των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004. με χρηματοδότηση από το Ταμείο Διαχείριση Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων.

Τοπογραφικό σχέδιο της Αγοράς,
Η. Μουτόπουλος 1978

1960

1973

1981

1990

Ανασκαφικές εργασίες της δεύτερης περιόδου των συστηματικών ανασκαφών στο χώρο του θεάτρου
(πηγή: Ανδρέου/Ανδρέου-Ψυχογιού 2009)

Ανασκαφές

A4.2. Η πορεία των ανασκαφών με το πέρας των εργασιών.

Πριν και μετά τις αρχαιολογικές εργασίες

Όνομα και τομέας του μνημείου

Αίθριο κτηρίου του 4ου αι.
στον τομέα Α

Τομέας Α 1965-1968

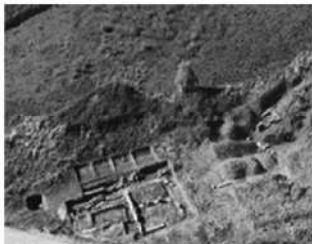
Τα κτίρια του τομέα Α των σωστικών
ανασκαφών (κέντρο της πόλης)

Σωστικές ανασκαφές στον τομέα ΑΔ
στην περιοχή της λίμνης ηρεμίας
1969 και σήμερα

Πριν και μετά τις αρχαιολογικές εργασίες

Όνομα και τομέας του μνημείου

Ο τομέας Z των σωστικών ανασκαφών

Εξέλιξη των εργασιών ανάδειξης των μνημείων του χώρου 2003-2005 στο ΝΔ άκρο Αγοράς

Ανασκαφές του 1968 των τομέων Κ-Λ

Ανασκαφές το 1968 του τομέα Z

Πριν και μετά τις αρχαιολογικές εργασίες

Όνομα και τομέας του μνημείου

Η στοά των Ελλασιδικών

Το μνημείο του θεάτρου με τις σωστικές ανασκαφές

Θέατρο: τα λίθινα τμήματα του μνημείου

Θέατρο: Το κοίλο και τμήμα της σκηνής

Πριν και μετά τις αρχαιολογικές εργασίες

Όνομα και τομέας του μνημείου

*Τμήμα κτιρίου των ρωμαϊκών
λουτρών στον τομέα Γ*

*Υπόκαυστα στον τομέα των ρωμαϊκών
λουτρών στον τομέα Γ.*

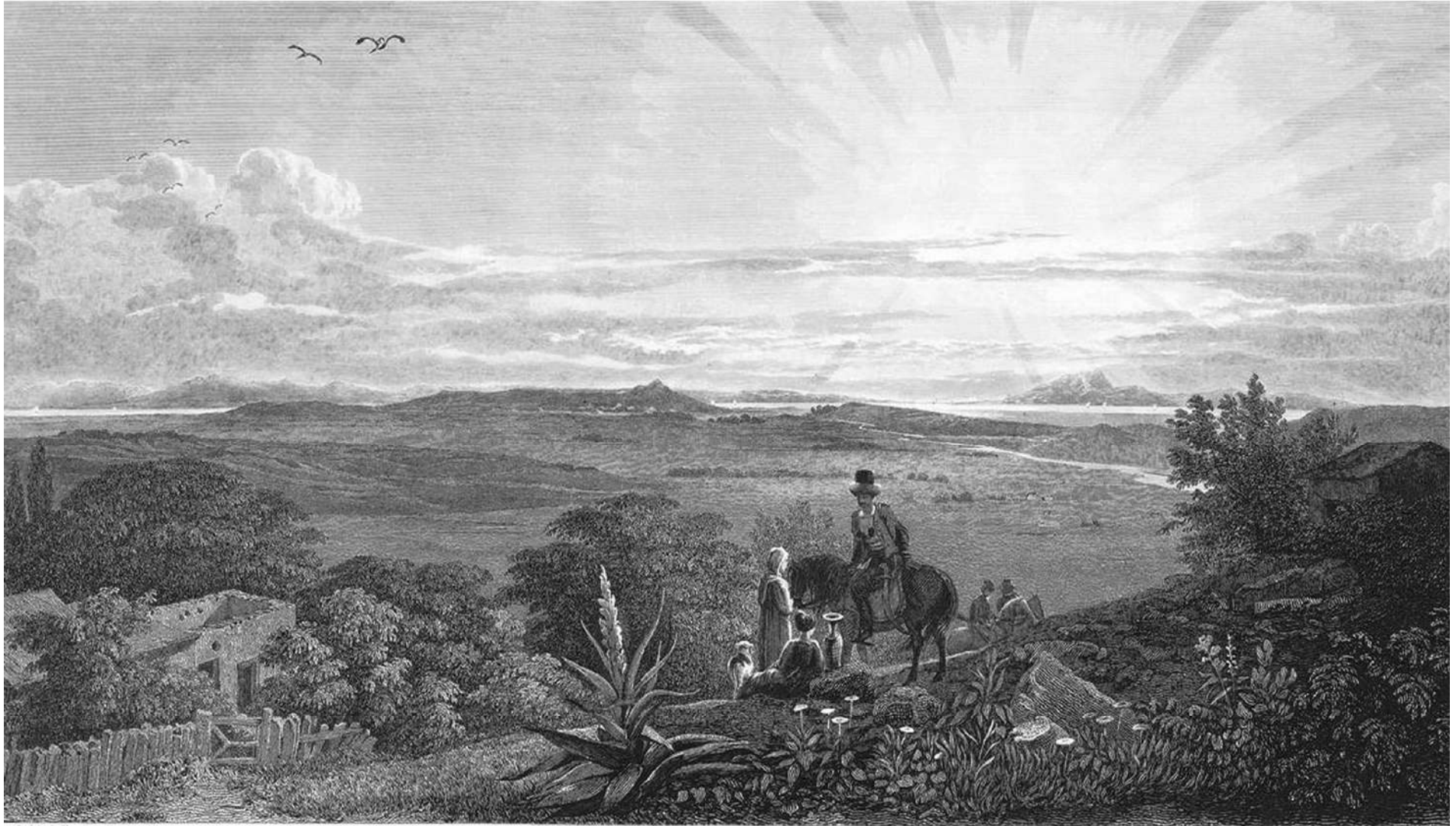

*Κυρίως πόλη: Οι τομείς Γ και Δ
των σωστικών ανασκαφών*

Ανασκαφές του 1968 στον τομέα Μ

Άποψη του χώρου της αρχαίας πόλης από το χωριό της Παλαιόπολης.
Αριστερά το χωριό Καλύβια. Th. Allason 1813. Χαρακτικό

Χρονολόγιο- Ευρήματα ανά περίοδο

Παλαιολιθική εποχή	Πυριτολιθικά εργαλεία
Νεολιθική εποχή	Ενδείξεις κατοίκησης σε περιοχή όπου μεταγενέστερα χτίστηκε το θέατρο
Τέλος 3ης με αρχές 2ης χιλιετίας	Ενδείξεις στην ακρόπολη
Μηκυναϊκή εποχή	Κτερίσματα τάφων, νεκροταφεία
12ος αιώνας π.Χ	Ευρήματα τάφων στην Αγορά
Πρώτοι ιστορικοί χρόνοι (11ος-10ος αι.π.Χ.)	Τάφος σε ανατολικό νεκροταφείο, κώμες
Γεωμετρική Εποχή (2800-700 π.Χ.)	Η πόλη καταλάμβανε το λόφο της ακρόπολης, από τα βορειοδυτικά πρανή του μέχρι το χώρο του θεάτρου νότια του Πηνειού.
Πρωτοελλαδική Εποχή (2800-2000 π.Χ.)	Αξιόλογα ευρήματα και τάφοι
Γεωμετρική Εποχή (2000-700 π.Χ.)	Αξιόλογα ευρήματα και τάφοι (14 τάφοι μόνο στο χώρο του θεάτρου) Δύο μικρά ιερά
Αρχαϊκή εποχή (650-500 π.Χ.)	Η πόλη εκτείνεται προς τα Νοτιοδυτικά Κτίζονται μερικά οικοδομήματα της αγοράς, οικοδόμημα σε σχήμα ναού (μνήμα Οξύλου), οίκημα που οι 16 γυναίκες ύφαιναν το πέπλο της Ήρας, ο Ελλανοδικαιών (μικρό τετράγωνο κτίσμα), ο ιερός περίβολος του Άδη, το ιερό του Διονύσου. Οι αθλητές γυμνάζονταν Δυτικά της αγοράς κοντά στον Πηνειό σε απλές εγκαταστάσεις κάτω από πανύψηλα δέντρα. Η περιοχή της πόλης ήταν κατεσπαρμένα οικοδομήματα. Το οικοδομικό υλικό των αρχαϊκών χρόνων περνά σε δεύτερη χρήση σε μεταγενέστερα κτήρια
Κλασική-Ελληνιστική εποχή (500-27 π.Χ.)	Η πόλη αποκτά μεγαλύτερες διαστάσεις: Ανατολικά: Ακρόπολη Νότια: Χωριό Παλιόπολη Δυτικά: Χωριό Καλύβια ως τις παρυφές του χωριού Μπουχιώτη Βόρεια: Ποταμός Πηνειός * Μέρος της πόλης εκτεινόταν στην αντίπερα δεξιά όχθη του Πηνειού. Νοτιοδυτικά των Καλυβιών προς το Αυγείο βρίσκεται το κύριο νεκροταφείο της περιόδου. Αγορά και γύρω χώρος: Κτίζονται πολυάριθμα δημόσια κτίρια, ναοί, ιερά, βωμοί, αγάλματα Η Στοά των Ελλανοδικών με διπλή κιανοδομοποιία (νότια του Ελλανοδικαίωνα) Η Κερκυραϊκή ή Νότια στοά δωρικού ρυθμού (μέσα υπήρχαν Αδριάντες) (αποτελεί Νότιο τμήμα αγοράς) Λίθινα αγάλματα Ήλιου και Σελήνης, χάλκινο άγαλμα Ποσειδώνα. Ορθονώνιο κτίριο "D" στη Νότια παρυφή της αγοράς.

	Ερείπια κτιρίων σε τμήματα της πόλης. Βόρεια πλευρά υπολείμματα δρόμου προς την Αγορά. Νότια του δρόμου αποχετευτικός αγωγός. (Μη ανασκαμμένα-σύμφωνα με τον Παυσανία) Ναός και άγαλμα Απόλλωνα Ακέσιου Ιερό των Χαρίτων με αγάλματα Ναός Σιληνού και σύμπλεγμα με Μέθη Ναός Αφροδίτης Ουρανίας, και λίγο πιο πέρα το τέμενός της Ναός του Άδη(ο περίβολος του ήταν πολύ παλιότερος) Ιερό της Τύχης με στοά Οίκημα θεού Σωσίπολη.
5ος αι. π.Χ.	Βόρεια της Αγοράς το θέατρο(μεταξύ αγοράς και ποταμού) (κατασκευή 4ο αι π.Χ., μετασκευές κατά ελληνοιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Δυτικά της Αγοράς: Γυμνάσια και Παλαίστρα(εντοπισμένα μη ανασκαμμένα) Ξυστός: Περίκλειστος χώρος με πλατάνια Μαθλώ: για εφήβους(βρισκόταν και το Λάλιχμο(το βουλευτήριο)) Τετράγωνο: Η Παλαίστρα-γειτόνευε με τα γυμνάσια πλήθος βωμών και αγαλμάτων Γυμνάσιο: τεράστιο οικοδόμημα περιτειχισμένο με δύο πόρτες (η μία στο Πηνεϊό και η άλλη στο Νότο) Από μέσα ο εξωτερικός του περίβολος έχει μερικές σειρές από στοές και υπόστεγο. Το εσωτερικό του ήταν τελείως ακάλυπτο. Οι δρόμοι του είχαν δεξιά και αριστερά σειρές από πλατάνια που το χώριζαν σε ειδικά διαμερίσματα. Ο ένας από τους δρόμους λεγόταν Ιερός και προοριζόταν για πένταθλον και για αγώνα δρόμου.
6ος αι. π.Χ.	Νότιο άκρο: λατρευτικό και πολιτικό κέντρο της αγοράς-πολλά κτίρια λατρευτικού-διοικητικού χαρακτήρα Υπόλοιπη Αγορά: τεράστια ελεύθερη έκταση με κάποιους βωμούς.
Ελληνιστική εποχή	Υπόλοιπη Αγορά: δημιουργούνται στοές στον ελεύθερο χώρο.
Ύστερη ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδος	Βορειοδυτικά: Λουτρά Νότια: έντονη οικοδομική δραστηριότητα, συνοικία πίσω απ τη σκηνή του θεάτρου.
2ο αι. μ.Χ.	Νότια: η περιοχή του θεάτρου γίνεται νεκροταφείο
5ο αι. μ. Χ. (β' μισό)	Νότια: Πάνω στη διπλή Κερκυραϊκή στοά ή Νότια Στοά χτίζεται παλαιοχριστιανική βασιλική, με πρότερο μισοϊκό δάπεδο

Ρυμοτομία

Η πρωτεύουσα της Ήλιδος ήταν μία μεγάλη πόλη στην εποχή της σε σύγκριση με την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία, που επικρατούσαν στον Ελλαδικό χώρο. Λόγω της ειδικής λειτουργίας τους, κτήρια όπως τα Γυμνάσια, η Αγορά, το Θέατρο, τα ιερά, καθώς και άλλοι μικρότεροι χώροι, που κάλυπταν συνολικά μια έκταση εκατοντάδων στρεμμάτων, δε μπορούσαν να γίνουν μόνιμη κατοικία των ανθρώπων.¹¹

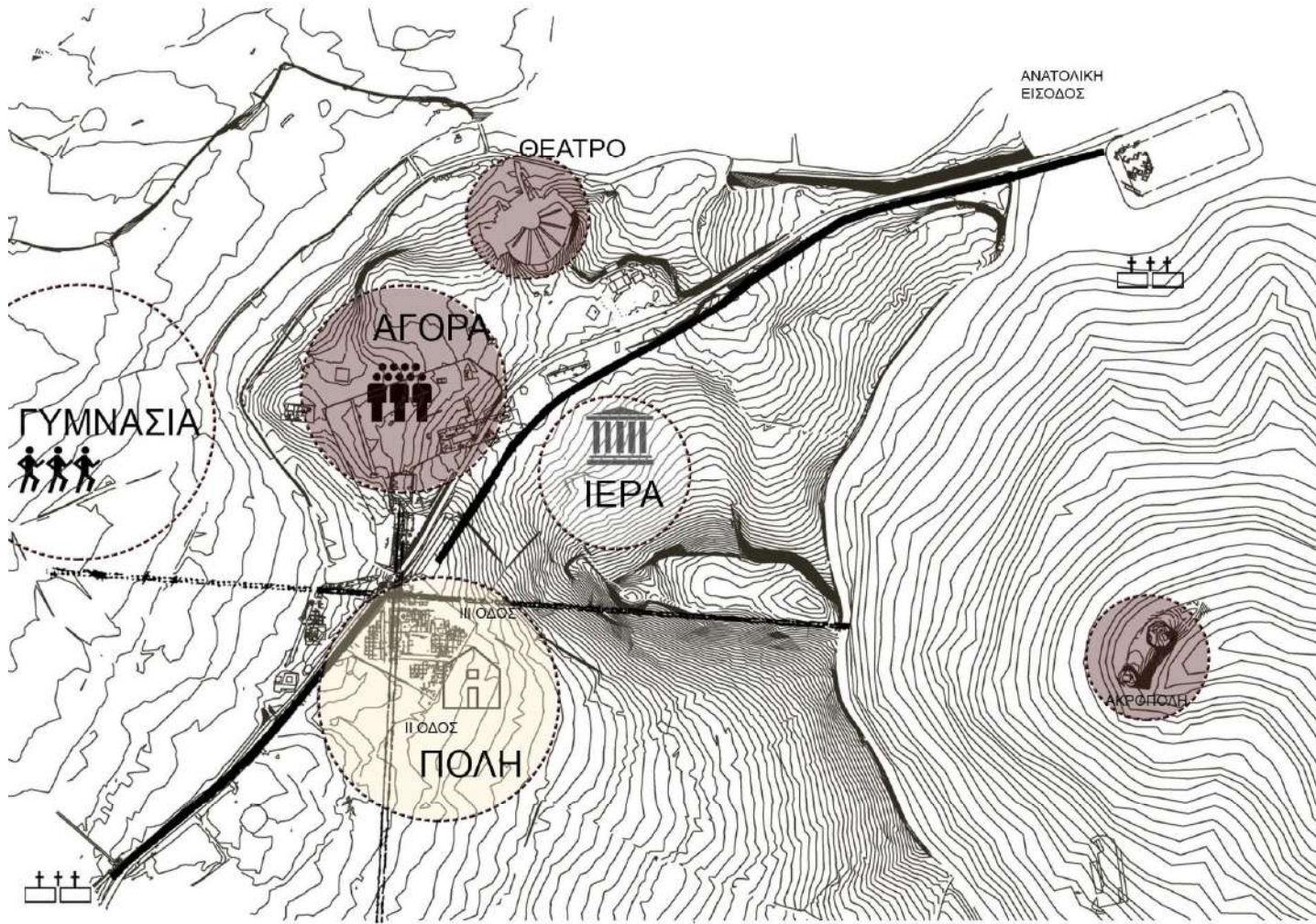
Η Ήλις είχε ελεύθερο σύστημα ρυμοτομίας. Οι αρχαίες πηγές δεν αναφέρουν δρόμους ευθύγραμμους, παράλληλους και κάθετους, πράγμα που δηλώνει την αρχαιότητα της πόλης. Από τις ανασκαφές, διαπιστώνεται πως είχε φροντισμένο σύστημα ύδρευσης και αποχέτευσης, επίτευγμα της Αλεξανδρινής και Ρωμαϊκής περιόδου. Έχοντας τις ρίζες της στο τέλος της Προϊστορικής εποχής, χτισμένη σιγά-σιγά μέσα στο πέρασμα των αιώνων, χωρίς σχέδιο και τάξη, ήταν αδύνατο πρακτικά να υποστεί ρυμοτομική αναμόρφωση κατά τον 5ο αιώνα π.Χ.¹²

Ο αρχαίος δρόμος που προϋπήρχε της πολεοδομικής οργάνωσης και διέσχισε την πόλη με λοξή κατεύθυνση από ΝΔ προς ΒΑ, διατηρήθηκε μέσα στον μετέπειτα ορθογώνιο ιστό. Ο εν λόγω οδικός άξονας διχοτομούσε την πόλη. Όσον αφορά την οργάνωση των λειτουργιών, στο βορειοδυτικό τμήμα δίπλα στο ποτάμι βρίσκονταν οι αθλητικές εγκαταστάσεις της πόλης. Σε υπερυψωμένο τμήμα, πλησίον της κοίτης του Πηνειού, εκτεινόταν ο χώρος της Αγοράς. Στα νότια της κεντρικής αρτηρίας και συγκεκριμένα στο ΝΔ πεδινό τμήμα είχε αναπτυχθεί η πόλη με τα ιδιωτικά οικοδομήματα ενώ στα ΒΑ αυτής δέσποζαν τα μεγάλα ιερά. Τέλος στα ανατολικά κυριαρχούσε στο χώρο η ακρόπολη. Στα δύο άκρα της πόλης και κατά μήκος ενός σημαντικού οδικού άξονα υπήρχαν τα δύο νεκροταφεία της. Κατά μήκος του δρόμου αυτού αναπτύσσονταν επίσης επιμέρους προάστια και κώμες.¹³

¹¹ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 160.

¹² Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 165.

¹³ Ντουντούμη Π. Κ., «Ήλιδα: Ιστορία, τοπογραφία και νομισματοκοπία της διοργανώτριας πόλης των ολυμπιακών αγώνων κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους», Διπλωματική εργασία μεταπτυχιακού προγράμματος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, 2012, σελ. 11-12, URL: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/16318/P0016318.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

- Υπόμνημα**
Χωροθέτηση Βασικών λειτουργιών
- Θρησκευτική Ζωή-Ιερά
 - Δημόσια Ζωή-Αγορά
 - Οικιστικός τομέας-Πόλη
 - Αθλητική Ζωή-Γυμνάσια

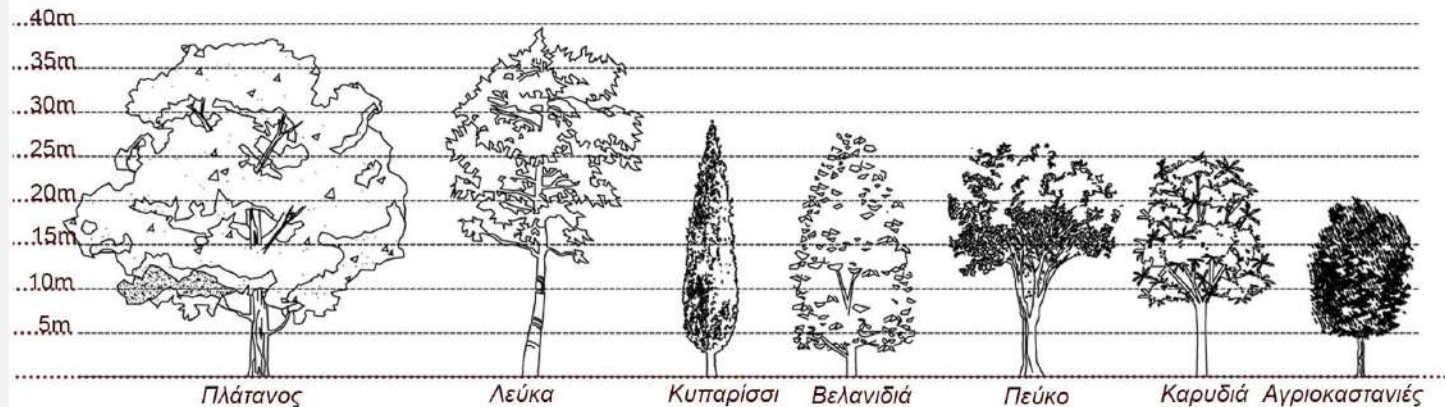
- Πρόσδος Ανασκαφών**
- Δεν έχουν ανασκαφεί
 - Έχει ολοκληρωθεί η ανασκαφή
 - Δεν έχει ολοκληρωθεί η ανασκαφή
- Κλίμακα**

Κλίμα και Βλάστηση

Από της εποχή του Ολοκαίνου-πριν από χιλιάδες χρόνια, τουλάχιστον- το κλίμα δεν έχει αλλάξει στα κύρια χαρακτηριστικά του, μέχρι τις μέρες μας. Το ηλιεακό κλίμα με τη σύντομη άνοιξη, το θερμό καλοκαίρι και τον σχετικά ήπιο χειμώνα, είναι στο σύνολό του, το πιο γλυκό κλίμα της Μεσογείου, γνωστό και ως το « κλίμα της ελιάς». Η ηλιοφάνεια είναι πολύ υψηλή και οι συνεφιασμένες μέρες σπάνιες.

Το θερμό και ήπιο κλίμα της Ηλείας σε συνδιασμό με τις βροχοπτώσεις (υψ. Ετήσιας βροχόπτωσης 90-100 εκατ.) και την απουσία πέτρας δημιούργησαν ένα γόνιμο έδαφος. Σε αυτό συνέβαλε και η παρουσία τριών μεγάλων ποταμών, του Πηνειού, του Αλφειού και της Νέδας, με τα πολυάριθμα μικρότερα καθώς και τις αναρίθμητες πηγές. Τα άφθονα νερά του υπεδάφους ήταν, όπως και σήμερα, προσιτά με ανόρυξη πηγαδιών σε μικρό βάθος, ενίοτε 2-3 μ. από την επιφάνεια του εδάφους.

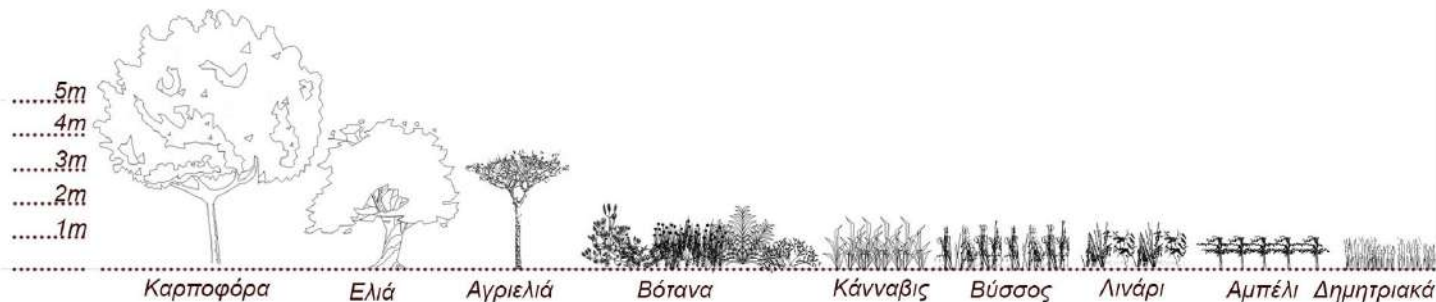
Όσον αφορά τη βλάστηση, αυτή ήταν τροπική κατά τις θερμές περιόδους και βλάστηση στέπας κατά τις ψυχρές.¹⁴

Πολλά ήταν και είναι ακόμα στην Ηλεία τα δάση από βελανιδιές και πεύκα, αναρίθμητα τα κυπαρίσσια, οι λεύκες, οι αγριελιές, και τα θαμνοειδή. Αφθονούσαν επίσης οι πλάτανοι και οι αγριοκαστανιές. Την ξυλεία των δασών χρησιμοποιούσαν για οικοδομές, έπιπλα, ναυπήγηση πλοίων κλπ. Επίσης υπήρχε στην περιοχή σε μεγάλη ποικιλία ποώδους βλάστησης, κατάλληλη για την κτηνοτροφία.¹⁵

Τα καλλιεργούμενα κατά την αρχαιότητα δένδρα και φυτά ήταν:

- a. Η βύσσος, είδος μεταξοβάμβακα (θάμνος). Η καλλιέργειά της γινόταν μόνο στην Ηλεία και η επεξεργασία στην Αχαΐα και ιδιαίτερα στην Πάτρα. Τα υφάσματα προορίζονταν για γυναικεία ενδύματα: λεπτά, ποιοτικά και ακριβά.
- b. Ο λίνος (το λινάρι) και η κάνναβις (το καννάβι) επίσης για κατασκευή υφασμάτων.
- c. Τα δημητριακά (σιτάρι, κριθάρι, αραβόσιτος).
- d. Τα αμπέλια.
- e. Τα ελαιόδενδρα.
- f. Τα καρποφόρα δένδρα.
- g. Τα φαρμακευτικά βότανα, για τα οποία ήταν ονομαστή η Ηλεία και ιδιαίτερα η Ήλιδα και η Εφύρα.¹⁶

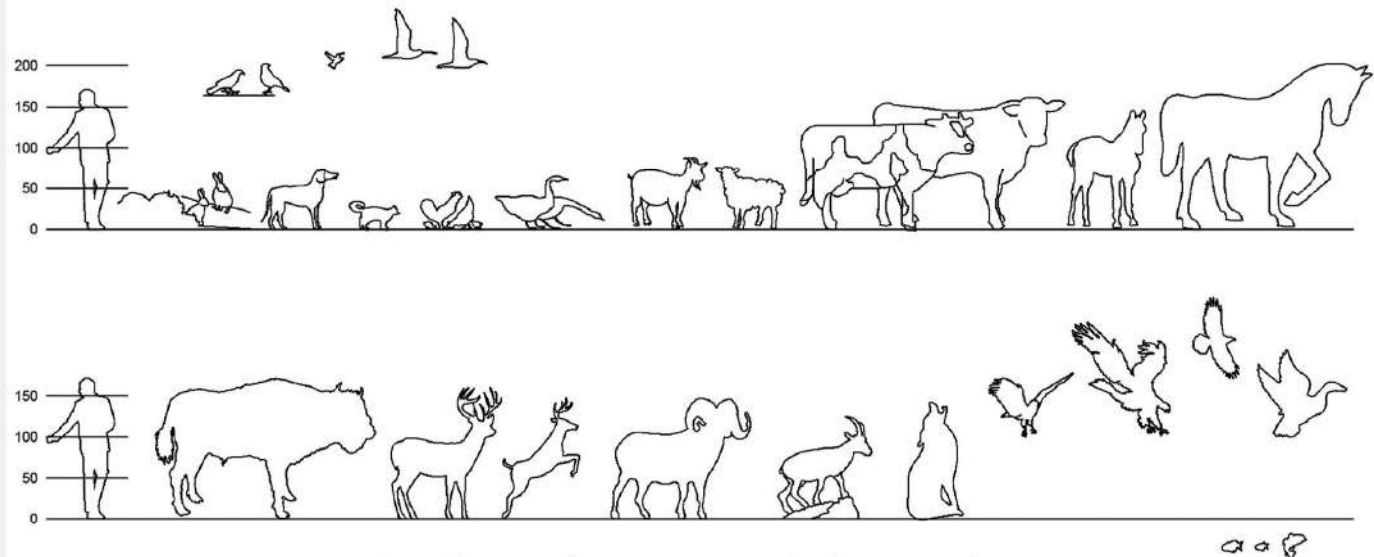

¹⁵ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 133.

Πανίδα

Εξίσου πλούσια και μεγάλη σε ποικιλία τόσο σε άγρια ζώα όσο και σε κατοικίδια ήταν και η πανίδα στην ηλειακή χώρα. Τα άγρια ζώα ήταν πολλά, προπάντων στα δάση της Φολόης και της Ακρώρειας. Το κυνήγι ήταν άφθονο, ώστε πολλοί ζούσαν από αυτό. Εκτός των λαγών υπήρχαν και αγριόχοιροι, ζαρκάδια, ελάφια. Στο κυνήγι τους είχε επιδοθεί και ο Ξενοφώντας στο διάστημα που, εξόριστος στην Αθήνα, ζούσε στο Σκιλλούντα. Από τα άλλα άγρια ζώα υπήρχαν αλεπούδες, τσακάλια και λύκοι. Μεγάλη ήταν και η ποικιλία πουλιών. Τα ψάρια επίσης ήταν άφθονα στη θαλάσσια περιοχή της Ηλείας και αποτελούσαν εκλεκτή τροφή των κατοίκων. Συναφής ασφαλώς είναι και η λατρεία του οψοφάγου Απόλλωνος στην Ηλεία, προφανώς ως ενδεικτική της ιδιαίτερης εκτίμησης των Ηλείων προς την τροφή αυτή, που τη θεωρούσαν από τις εκλεκτές.¹⁷

Η κτηνοτροφία, ήταν επίσης εντατική ήδη από τα προϊστορικά χρόνια, ιδιαίτερα η εκτροφή βοοειδών. Πολυάριθμα ήταν επίσης τα ποιμνία αιγοπροβάτων και αξιόλογη, εκτός των γαλακτοκομικών προϊόντων, η παραγωγή ερίων για την κλωστοϋφαντουργία. Τέλος οι Ηλείοι είχαν ιδιαίτερη επίδοση στην εκτροφή ίππων και στην ιππική τέχνη.¹⁸

¹⁷ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 133.

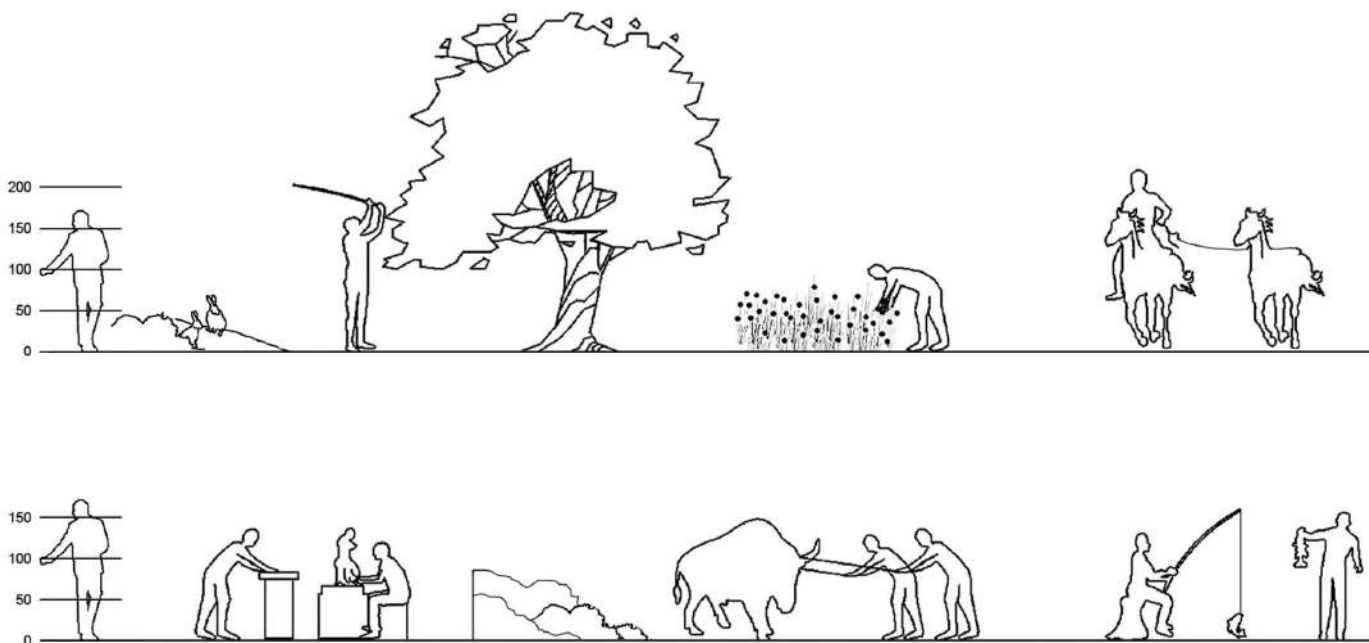
¹⁸ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 135.

Επαγγέλματα

Τα κύρια επαγγέλματα ήταν η γεωργία και η κτηνοτροφία, ενώ ανάλογα με τον τόπο κατοίκησής τους, οι κάτοικοι ασχολούνταν και με άλλα επαγγέλματα. Στα ορεινά, συνηθισμένα επαγγέλματα ήταν η υλοτομία και το κυνήγι, ενώ στα παραθαλάσσια η αλιεία.¹⁹

Υπαρκτή αλλά περιορισμένη ήταν και η εμπορική και η βιοτεχνική δραστηριότητα. Κατά την προϊστορική και πρώιμη γεωμετρική εποχή, αναπτύχθηκαν η μεταλλουργία και η χρυσοχοΐα.

Ακόμα στην προϊστορική και ελληνιστική εποχή άνθισε η κεραμική και η αγγειογραφία ενώ από την κλασική εποχή και μετά αναπτύχθηκε και η υαλουργία.²⁰

¹⁹ Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996, σελ. 137.

²⁰ Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996, σελ. 137.

Η τελετή αφής της Ολυμπιακής Φλόγας για τους Αγώνες Αθήνα 2004
στο χώρο της Ήλιδος.

#02

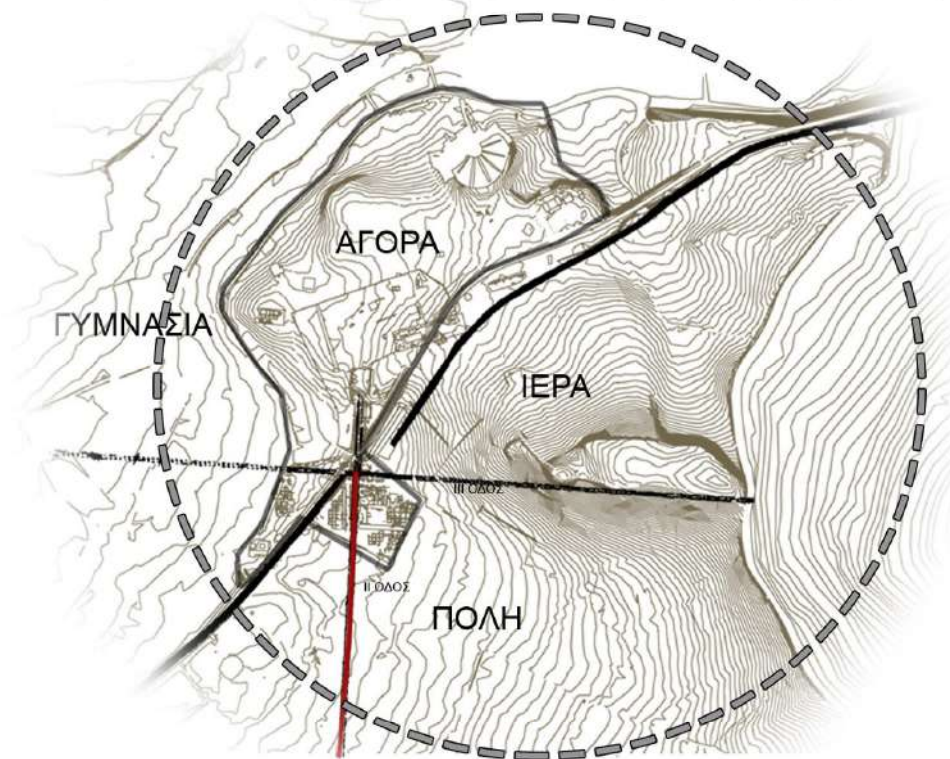
Ήλιδα και Αγώνες

Δρόμος Εκεχειρίας

Παυσανίου Ελλάδος Περιήγησις, 5,25,7: "... τὰ πρὸ τούτου δὲ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῶπέρασι, ἧ ἄγει μὲν ἐξ Ἡλίδος ἐς Ὀλυμπίαν, καλεῖται δὲ Ἱερά..."

Πρόκειται για πεδινό δρόμο, που λεγόταν Ἱερά Οδός, και είχε μήκος 300 στάδια (57.700μ.). Αυτός ήταν ο επίσημος δρόμος που οδηγούσε στην Ἄλτι και το ιερό του Δία. Ξεκινούσε από την τρίτη είσοδο της Ἡλίδας στα νότια, (11η οδός), έχοντας προσανατολισμό Β-Ν, και αποτελούσε το βασικό άξονα του πολεοδομικού ιστού, ο οποίος προϋπήρχε πιθανότατα στο χώρο. Η Ἱερά Οδός ήταν μία πλατιά λεωφόρος πλακωμένη από κάθε λογής δένδρα, βωμούς, αγάλματα, ξενώνες που περνούσε ανάμεσα από κωμοπόλεις και χωριά. Ξεκινούσε από την πόλη της Ἡλίδας, περνούσε στην περιοχή της Αμαλιάδος, Μυρτιάς, Σκαφιδιά, τον Ἰάρδανο ποταμό (Βουβό ποτάμι ή Κυράς Λαγκάδι), προχωρούσε προς το Σκουροχώρι, περνούσε απέξω από τον Πύργο, ακολουθούσε την αριστερή όχθη του Αλφειοῦ κι ἐφθάνε στην Ὀλυμπία.²¹

“...τὰ πρὸ τούτου δὲ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῷπέρατι,
ἢ ἄγει μὲν ἐξ Ἴηλιδος ἐς Ὀλυμπίαν, καλεῖται δὲ Ἴερά...
Παυσανίου Ἑλλάδος Περιήγησις,
5,25,7

Λίγες μέρες πριν αρχίσουν οι μεγάλοι αυτοί αγώνες, μία ατελείωτη μάζα ανθρώπων, ζώων και αρμάτων, ξεκινούσε από την Ἴηλιδα για την ιερή Ἄλτι. Επικεφαλής της μεγάλης αυτής πομπής βρίσκοταν οι Ελλανοδίκες και άρχοντες της πόλης Ἴηλιδος. Ακολουθούσαν οι «θεωροί», οι αθλητές, οι γυμναστές, τ' άλογα, οι ηνίοχοι με τα άρματά τους, οι συγγενείς, οι φίλοι, οι συμπατριώτες των αθλητών και χιλιάδες λαού. Η πορεία της επίσημης αυτής πομπής διαρκούσε δύο ολόκληρες μέρες. Την πρώτη μέρα έφθανε στην Πιέρα Πηγή που βρίσκoταν χωμένη μέσα σε δάσος στα σύνορα σχεδόν της Ἴηλιδος και Πισάτιδος, δηλαδή κάπου στη σημερινή Σκαφιδιά, ή προς το μέρος της Μυρτιάς (ή τον Προφήτη Ηλία, όπως υποστηρίζει ο Γ. Παπανδρέου). Στην Πιέρα Πηγή η πομπή αυτή σταματούσε. Τότε οι Ελλανοδίκες, οι αθλητές κι ο λαός πρόσφεραν θυσίες στον Δία. Στην πηγή αυτή οι Ελλανοδίκες, (όπως και οι δεκαέξι γυναίκες των Ηλείων, πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους στα «Ἡραια») καθαρίζονταν με το γάργαρο νερό της και θυσίαζαν χοίρο στο Δία. Την άλλη μέρα το πρωί το ατελείωτο αυτό караβάνι ανθρώπων, ζώων και αρμάτων καθώς και των σφαγίων για τις θυσίες στους θεούς, ξεκινούσε, ώσπου το βράδυ έφθανε στην Ολυμπία που ο Μέγας Αλέξανδρος τη θεωρούσε πρωτεύουσα όλων των Ελλήνων.²²

Ολυμπιακοί Αγώνες

«Βαβαί Μαρδόνιε, ποίους επ' άνδρας ήγαγες μαηησομένους οι τον αγώνα ποιούνται ου περί χρημάτων, αλλά περί αρετής». «Αλοίμονό μας Μαρδόνιε, εναντίον ποίων ανδρών μας έφερες να πολεμήσουμε. Αυτοί αγωνίζονται όχι για χρήματα, αλλά για την αρετή».

Πριν την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, με τη διοργάνωση των οποίων ήταν επιφορτισμένη η Ήλις, οι αθλητές με τους συνοδούς τους διέμεναν υποχρεωτικά στην πόλη για να προετοιμαστούν, να ενημερωθούν για τους κανόνες και να κριθούν ώστε να καταταγούν κατά άθλημα και ηλικία.²³

Οι αθλητές πρέπει να γυμνάζονται αρχικά σε χώρο δυτικά της Αγοράς, κοντά στον Πηνειό, σε εγκαταστάσεις απλές, κάτω από πανύψηλα δέντρα, εκεί όπου αργότερα κτίσθηκαν τα μνημειακά κτίρια των Γυμνασίων και της Παλαιίστρας.²⁴

Κάθε τετραετία διεξάγονταν στο Γυμνάσιο σοβαρές αγωνιστικές επιδείξεις. Όσοι αθλητές έπαιρναν μέρος σε αυτές είχαν το δικαίωμα να μετάσχουν στους αγώνες της Ολυμπίας, δηλαδή εκεί τελούνταν οι προκριματικοί αγώνες.²⁵

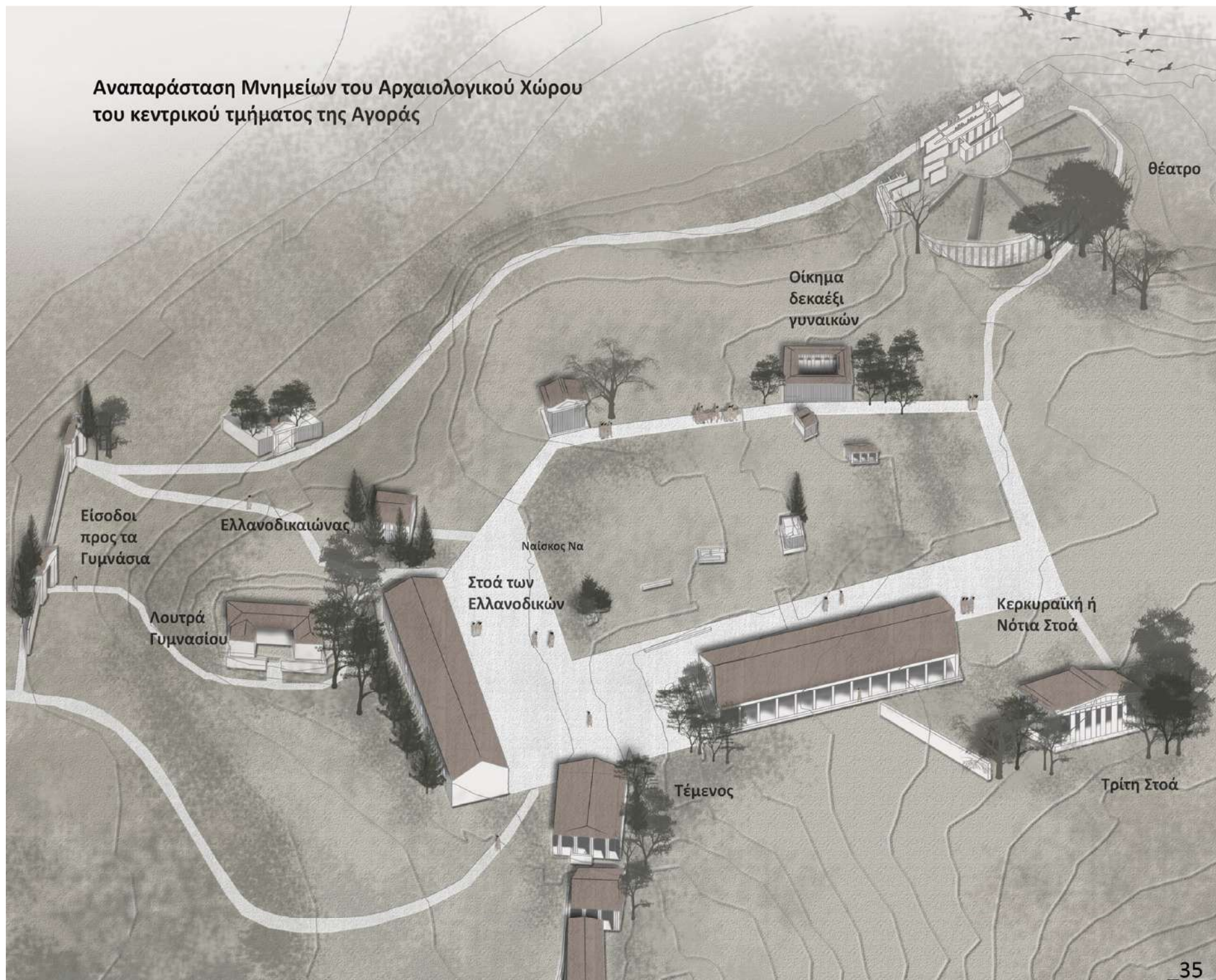
²³ Ντουντούμη Π. Κ., « Ήλιδα: Ιστορία, τοπογραφία και νομισματοκοπία της διοργανώτριας πόλης των ολυμπιακών αγώνων κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους», Διπλωματική εργασία μεταπτυχιακού προγράμματος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, 2012, URL: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/16318/P0016318.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

²⁴ Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996, σελ. ??.

²⁵ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 209.

**Αναπαράσταση Μνημείων του Αρχαιολογικού Χώρου
του κεντρικού τμήματος της Αγοράς**

#03

Ανάγνωση της περιοχής

Η θέση του Νομού Ηλείας

- Καταλαμβάνει το ΒΔ τμήμα της Πελοποννήσου
- Συνορεύει ΒΑ με το νομό Αχαΐας, ΝΑ με το νομό Αρκαδίας, Ν με το νομό Μεσσηνίας και Δ βρέχεται από το Ιόνιο πέλαγος
- Συνολική έκταση 2.618 km²
- Συνολικός Πληθυσμός
- Πρωτεύουσά του είναι ο Πύργος
- Ανήκει στη διοικητική περιφέρεια της Δ.Ελλάδας

Η θέση του νομού Ηλείας

Σημεία πολιτισμικού ενδιαφέροντος του Ν.Ηλείας

Ο νομός Ηλείας έχει αρκετούς αρχαιολογικούς χώρους, κάστρα, μονές και εκκλησίες, υψηλού πολιτισμικού ενδιαφέροντος. Ιδιαίτερο αρχαιολογικό πολιτισμικό και διεθνές ενδιαφέρον παρουσιάζει ο αρχαιολογικός χώρος της Αρχαίας Ολυμπίας, η οποία είναι γνωστή για την αφή της Ολυμπιακής φλόγας, ανά τετραετία, στο πλαίσιο διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Λόγω της εξέχουσας σημασίας της, εντάσσεται και στα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco. Εξίσου όμως σημαντικοί είναι οι αρχαιολογικοί χώροι της Αρχαίας Φιγάλειας-όπου βρίσκεται ο ναός του Επικούρειου Απόλλωνα- καθώς και της Αρχαίας Ήλιδας-γενέτηρας πόλης των Ολυμπιακών Αγώνων, που όμως δεν έχει ανασκαφεί πλήρως.

Υπόμνημα

Θέατρο

Μνημεία

Ακροπόλεις

Μουσεία

Μονές

Άλλοι χώροι με
αρχαιολογικό ενδιαφέρον

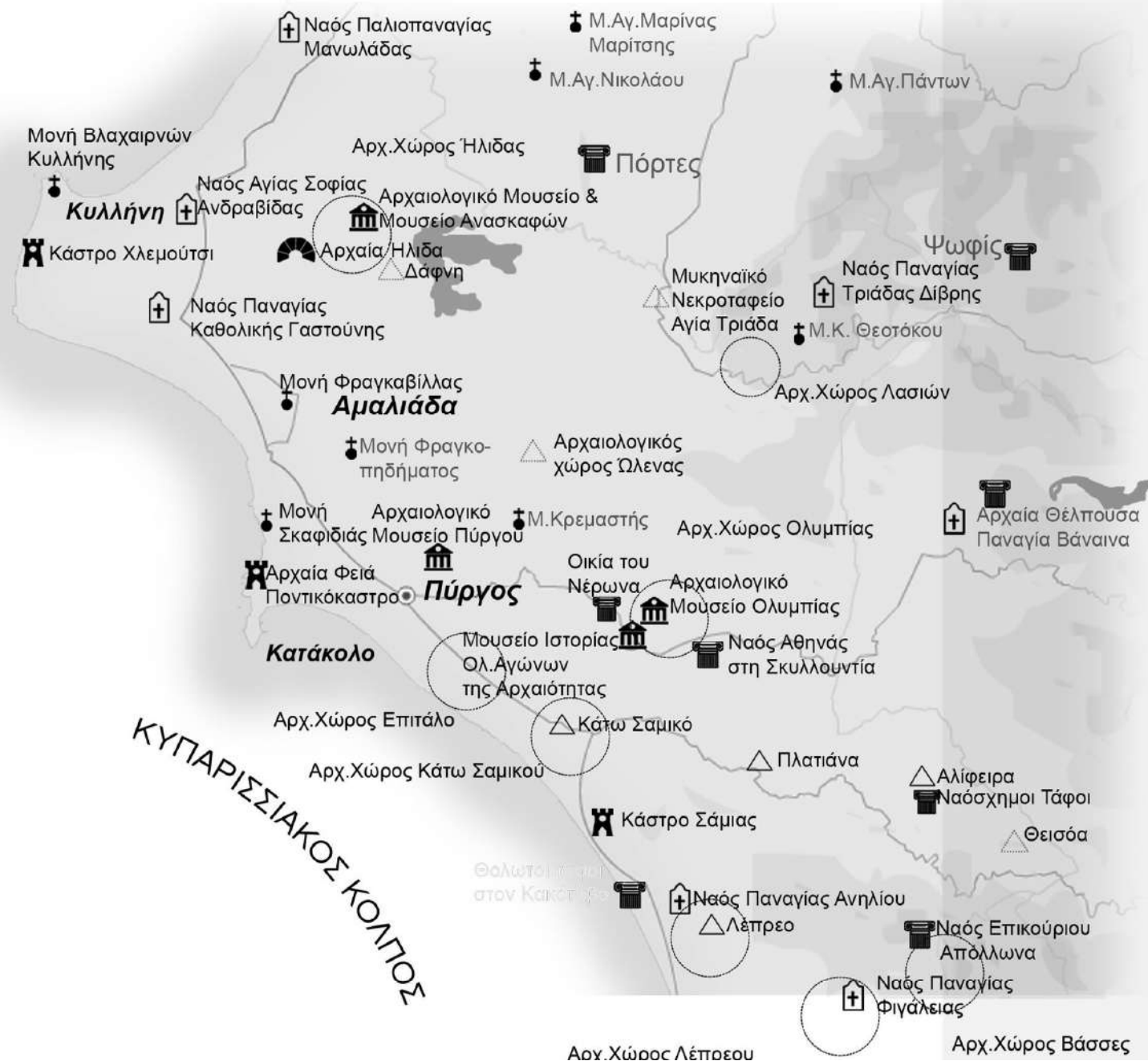
Κάστρα

Ναοί

Αρχαιολογικοί Χώροι

Όρια αρχαιολογικού Χώρου Ζώνες προστασίας

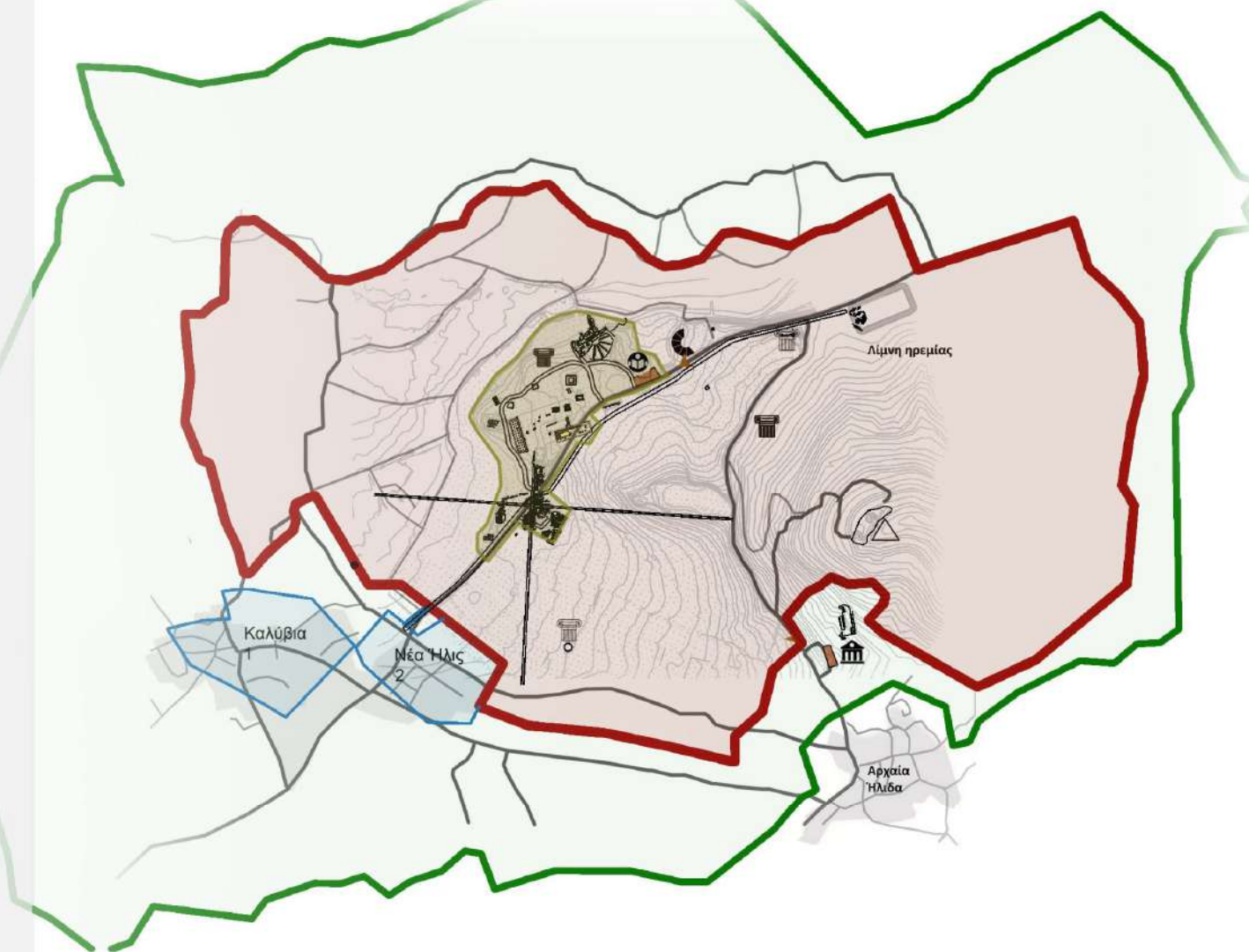
Τα ερείπια της Ήλιδας οριοθετούνται σήμερα μεταξύ της κοίτης του Πηνειού, της ακρόπολης του Παλιόπυργου ή Καλοσκοπή, σημερινός Αηγιάννης ο Θεολόγος, και του ρέματος με την ονομασία Λαγκάδι.

Τμήματα μόνο, στο κέντρο περίπου της έκτασης των 1.500 στρεμμάτων και εκατέρωθεν της επαρχιακής οδού, αποτελούν σήμερα ιδιοκτησία του Ελληνικού Δημοσίου και είναι έστω και αυτόνομα περιφραγμένα συνιστώντας τον κυρίως αρχαιολογικό χώρο, συνολικής έκτασης 232 στρεμμάτων. Εντός αυτού βρίσκονται τα κατάλοιπα της αρχαίας πόλης που έχουν αποκαλύψει οι σε διάφορες χρονικές περιόδους και με ποικίλες αφορμές ανασκαφές της, σωζόμενα σε χαμηλό ύψος και σε επίπεδο χαμηλότερο από αυτό των γύρω αγρών.

Για την προστασία του χώρου που καταλάμβανε η αρχαία πόλη συνολικά, βρίσκονται σήμερα σε ισχύ οι θεσμοθετημένες κηρύξεις και Ζώνες, Α και Β προστασίας του. Η περιοχή που καλύπτουν οι Ζώνες αυτές αποτελείται από ιδιόκτητες καλλιεργούμενες εκτάσεις εντός των οποίων εντοπίζονται αρκετά ορατά και σε ύψος σωζόμενα ρωμαϊκά, στην πλειονότητά τους, κτίρια, αλλά και μη ανασκαμμένα ακόμη τμήματα της αρχαίας πόλης.²⁶

²⁶ Μουρτζίνη Τ., «Αρχαία Ήλιδα: Υποψηφιότητα για ένταξη στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, Πρόταση Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου Ήλιδος», URL: <http://www.archaiologia.gr>.

Ο χώρος σήμερα

Υπόμνημα

Δίκτυο Κινήσεων

- Κύριες Οδοί
- Δευτερεύουσες Οδοί
- Πορεία ξενάγησης
- Χώροι στάθμευσης
- Είσοδοι

Σημεία Ενδιαφέροντος

- Αρχαιολογικό Μουσείο
- Μουσείο Ανασκαφών
- Ανεσκαμμένα μνημεία
- Λυόμενο Θέατρο
- Λόφος Ακρόπολης

Όρια-Ζώνες Προστασίας

- Β' Ζώνη Προστασίας αρχαιολογικού χώρου
- Α' Ζώνη Προστασίας αρχαιολογικού χώρου
- Όρια οικισμών (Καλύβια, Νέα Ήλις)

Ενότητες Αρχαιολογικού Χώρου

Αγορά

Η Αγορά της αρχαίας Ήλιδας ήταν μεγάλης έκτασης. Σύμφωνα με τον περιηγητή Πausανία που επισκέφτηκε την Ήλιδα κατά τα μέσα του 2ου αι. μ.Χ., ονομαζόταν Ιππόδρομος γιατί εκεί γινόταν η προπόνηση των αλόγων. Η Αγορά της Ήλιδας δεν έμοιαζε με των Ιώνων, ή των άλλων κοντά στην Ιωνία, Ελληνικών πόλεων. Είχε στοές λίγο μακρινές η μία από την άλλη με δρόμους μέσα σε αυτές κι έμοιαζε με τις σημερινές πλατείες πόλεων.²⁷ Αν και δεν είχε σαφή όρια, παρουσίαζε το σχήμα ενός ακανόνιστου τραπεζίου. Η έλλειψη κλειστού σχήματος και οργάνωσης των κτηριακών όγκων, τα οποία κτίζονταν χωρίς προδιαγεγραμμένο σχέδιο υποδηλώνει την αρχαιότητά της, όπως άλλωστε αναφέρει και ο Πausανίας (τρόπω δε πεποίηται τω αρχαιοτέρω).

Τα πρώτα ευρήματα χρονολογούνται στο τέλος της γεωμετρικής εποχής. Από τον 6ο αι. π.Χ. το νότιο άκρο της αποκτά ιδιαίτερη σημασία και γίνεται το λατρευτικό και πολιτικό κέντρο της αγοράς. Σε πολύ μικρό χώρο συνωστίζονται διάφορα κτήρια λατρευτικού και διοικητικού χαρακτήρα ενώ η υπόλοιπη αγορά είναι μια τεράστια ελεύθερη έκταση με κάποιες σποραδικές κατασκευές, κυρίως βωμούς. Κατά την ελληνιστική περίοδο κατασκευάστηκαν ή ανακαινίστηκαν ριζικά οι μεγάλες στοές που οργανώνουν κατά κάποιο τρόπο την μέχρι τότε αχανή έκταση της αγοράς.

Κατά την ύστερη ελληνιστική και τη ρωμαϊκή περίοδο χρονολογούνται οι λουτρικές εγκαταστάσεις στο ΒΔ τμήμα της αγοράς, στην περιοχή των γυμνασίων, ενώ στο Ν άκρο της παρατηρείται έντονη οικοδομική δραστηριότητα, όπως δείχνουν οι κλίβανοι για την ανακαίνιση των ήδη υπαρχόντων κτιρίων ή την προσθήκη άλλων. Η περιοχή της αγοράς διατήρησε μέχρι το τέλος της ζωής της πόλης τον αρχικό της χαρακτήρα, δεδομένου ότι σε λίγα σημεία υπάρχουν επεμβάσεις που χρονολογούνται κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.²⁸

²⁷ Μπούτσινας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 212

²⁸ <http://www.amaliada.gr/Default.aspx?tabid=306&language=el-GR>

Θέατρο

Το θέατρο της πόλης ήταν κτισμένο σε παλιά αναβαθμίδα του Πηνειού ποταμού στο ΒΑ άκρο του χώρου της Αγοράς, μεταξύ αυτής και του ποταμού Πηνειού. Στο πίσω μέρος της σκηνής είχε αναπτυχθεί ήδη από την Ελληνιστική εποχή ένας συνοικισμός. Κοντά στο θέατρο αναφέρεται από τον Πausanias η ύπαρξη ιερού του Διονύσου. Κατασκευάστηκε περίπου στα 300 π.Χ. ενώ οι μετασκευές του χρονολογούνται στα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια και αποτελεί ένα από τα παλαιότερα της Αρχαίας Ελλάδας. Πρόκειται για πρωτότυπη κατασκευή, που συνδιάζει λίθινη σκηνή και επιχωματωμένο κοίλο, συνολικών διαστάσεων 100×80 μ., χωρητικότητας περίπου 8.000 θεατών. Το κοίλο, ακτίνας σχεδόν 50 μ., διαιρούν σε επτά κερκίδες έξι κεκλιμένοι διάδρομοι διακίνησης των θεατών από στρώση ποταμίσιων κροκαλών πλάτους 0,80-0,90 μ. Ισχυροί αναλημματικοί τοίχοι συγκρατούσαν την επίχωση του κοίλου και διαμόρφωναν με τα πλευρικά διαμερίσματα της σκηνής τις δύο παρόδους του θεάτρου. Στο κατώτερο τμήμα, υπήρχε μία σειρά λίθινων έδρανων. Η ορχήστρα ήταν κυκλική διαμέτρου 25μ. και η σκηνή με το προσκήνιο, η πρόσοψη του οποίου ήταν διακοσμημένη με ημικίονες, σχημάτιζαν ορθογώνιο. Στο χώρο του προσκήνιου βρέθηκαν καταχωσμένες τάφροι. Πλήρες σύστημα αποχέτευσης άριστης κατασκευής, εξασφάλιζε το θέατρο, από τον κίνδυνο πλημμύρας. Τα νερά της βροχής αποχετεύονταν στην περιφέρεια της ορχήστρας με ευρύχωρο αγωγό τετράγωνης διατομής, κατασκευασμένο με μεγάλες παχιές πώρινες πλάκες. Ο αγωγός αυτός κατευθυνόταν προς το ανατολικό άκρο της σκηνής και μετά έστρεφε προς το βορρά, στον Πηνειό ποταμό, όπου αποχετεύονταν τα νερά. Ο χαρακτηρισμός του από τον Πausanias ως αρχαίο, αναφέρεται ίσως στις διαφορές που είχε από τα σύγχρονα του περιηγητή ρωμαϊκά. Εγκαταλείπεται στα τέλη του 2ου αι. μ.Χ. μετατρέπεται σε εκτεταμένο νεκροταφείο.²⁹

²⁹ Ντουντούμη Π. Κ., «'Ηλιδα: Ιστορία, τοπογραφία και νομισματοκοπία της διοργανώτριας πόλης των ολυμπιακών αγώνων κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους», Διπλωματική εργασία μεταπτυχιακού προγράμματος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, 2012. URL: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/16218/00016218.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Ακρόπολη.....

Ο λοφίσκος της Ακροπόλεως, με υψόμετρο 156,60m από την επιφάνεια της θάλασσας, ήταν η έδρα των βασιλέων της περιοχής, κατά τη μυθική εποχή. Στην προϊστορική περίοδο προστατευόταν από ισχυρό τείχος, όπως μας πληροφορεί ο Πausanias (ΣΤ' 23,8), μνημονεύοντας αρχαία παράδοση. Αργότερα, οι κατακτητές Φράγκοι τον ονόμασαν Beauvois (= ωραία σκοπιά), ενώ οι Βενετοί Belvedere. Πριν από χρόνια εξάλλου τον έλεγαν Καλασκόπι, ονομασία που σήμερα είναι άγνωστη στην περιοχή. Η τωρινή ονομασία της περιοχής, είναι Παλαιόπυργος ή Αγιάννης, καθώς εκεί βρίσκεται το ξωκλήσι του Άι-Γιάννη του Θεολόγου.³⁰

Δυτική Στοά.....

Η στοά στο μεσημβρινό μέρος ήταν Δωρικού ρυθμού (μήκους 96 μ. και πλάτους 25 μ.), χωριζόταν σε τρία διαμερίσματα και μέσα σ' αυτήν έμεναν την ημέρα συνήθως οι Ελλανοδίκες, γι' αυτό ονομαζόταν και Δωρική ή στοά των ελλανοδικών. Χωριζόταν σε τρία μέρη με δύο κιονοστοιχίες, και είχε κατεύθυνση Β-Ν. Κατά μήκος της ανοικτής πλευράς της, υπήρχαν βωμοί.³¹

Κερκυραϊκή - Νότια Στοά.....

Χτίστηκε, όπως γράφει ο Πausanias, από τα λάφυρα που πήραν από τους Κερκυραίους το 435 π.Χ. Η στοά χωρίζεται σε δύο τμήματα με διαχωριστικό εσωτερικό τοίχο³² Στις δύο πλευρές του τοίχου ήταν στημένα διάφορα αγάλματα. Η στοά αυτή, που αποτελεί το νότιο όριο της Αγοράς (νότια στοά), είναι μια ακόμη επιμήκης στοά (μήκους 99 μ. και πλάτους 33 μ.) δωρικού ρυθμού με κατεύθυνση Δ-Α, αλλά διπλή, δηλαδή με δύο όψεις με κιονοστοιχίες, η μία στραμμένη προς την Αγορά και η άλλη προς την πόλη. Στα μέσα του 5ου αι. μ.Χ. στα ερείπια της νότιας στοάς ιδρύεται παλαιοχριστιανική βασιλική, η οποία αποτελεί το μόνο νέο οικοδομικό επίτευγμα της περιόδου και βρίσκεται στον αντίποδα της παρακμής της.³³

³⁰ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 13.

³¹ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 212.

³² Μουρτζίνη Τ., «Αρχαία Ήλιδα: Υποψηφιότητα για ένταξη στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Πρόταση Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου Ήλιδος». URL : <http://www.archaiologia.gr>.

Ελλανοδικαίων

Χρησίμευε ως κατοικία των Ελλανοδικών. Αυτοί έμεναν εκεί για ένα δεκάμηνο και διδάσκονταν από τους νομοφύλακες των Ηλείων τα καθήκοντά τους σχετικά με την διεξαγωγή των αγώνων της Ολυμπίας. Οι Ελλανοδικές προέρχονταν από τις καλύτερες οικογένειες των Ηλείων και ήταν αρκετά έμπειροι στ' αγωνίσματα.³⁴

Κτίριο 16 γυναικών

Μέσα στην Αγορά υπήρχε ένα οικοδόμημα που έμεναν οι δεκαέξι Ηλείες γυναίκες που ύφαιναν κάθε χρόνο το πέπλο του αγάλματος της θεάς Ήρας στην Ολυμπία.³⁵

Στοά, κτίριο D, Δα, τέμενος

Στο νοτιότερο και πιο χαμηλό επίπεδο κτίζεται τον 5ο αι. π.Χ. μια στοά παράλληλη προς την Ιη οδό. Αμέσως βόρεια κτίζεται σύγχρονο με αυτή διμερές ναόσχημο οικοδόμημα (D), διαστάσεων 15×12 μ., το οποίο έχει είσοδο στη δυτική πλευρά προς την οδό ΙΙ. Στο επόμενο υψηλότερο επίπεδο, ήδη κατά τον 5ο αι. π.Χ., κτίζεται ορθογώνιο οικοδόμημα (κτίριο Δα), διαστάσεων 11×15 μ.³⁶ Βορειότερα κτίζεται τον 4^ο αι. π.Χ. ορθογώνιος περίβολος τεμένους, και τα ρωμαϊκά χρόνια τέμενος διαστάσεων 37×27m, με πρόσβαση μέσω επικλινούς διαδρόμου και κλίμακας στο Νότο.

Νεκροταφεία

Οργανωμένα νεκροταφεία λειτουργούσαν στην αρχή των κύριων εξωτερικών δρόμων στις δύο κύριες πύλες της πόλης. Κατά μήκος της αρχής του ορεινού δρόμου προς την Ολυμπία που άρχιζε από το βορειοανατολικό άκρο της πόλης βρισκόταν το ανατολικό νεκροταφείο. Το δυτικό νεκροταφείο εκτεινόταν κατά μήκος της αρχής του δρόμου στη δυτική έξοδο της πόλης προς την Κυλλήνη. Τέλος, στην αρχή της πεδινής οδού προς την Ολυμπία, στο νοτιοδυτικό άκρο απλωνόταν το νότιο νεκροταφείο.³⁷

³⁴ Ντουντούμη Π. Κ., «Ήλιδα: Ιστορία, τοπογραφία και νομισματοκοπία της διοργανώτριας πόλης των ολυμπιακών αγώνων κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους», Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, 2012.

^{35,36} Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 218.

³⁷ Μουστζίνη Τ. «Αρχαία Ήλιδα: Υποσημειώσεις για ένταξη στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής

Γυμνάσια

Κατά την αρχαϊκή εποχή οι αθλητές προπονούταν σε ανοιχτό χώρο στην περιοχή που αργότερα ο Πausanίας, είδε τα τρία Γυμνάσια και που πιθανόν κατασκευάστηκαν κατά τον 5^ο αιώνα π.Χ. Το **Γυμνάσιο** ήταν ένα τεράστιο γυμναστικό οικοδόμημα -από τα μεγαλύτερα και αρχαιότερα της Ελλάδος-περιτειχισμένο και είχε δυο πόρτες η μια προς το μέρος του Πηνειού και την άλλη προς το νότο. Από μέσα ο εξωτερικός του περίβολος είχε μερικές σειρές από στοές και υπόστεγο, και το εσωτερικό του ήταν τελείως ακάλυπτο. Οι δρόμοι του είχαν δεξιά και αριστερά τους σειρές από πλατάνια που το χώριζαν σε ειδικά διαμερίσματα. Ένας απ' αυτούς τους δρόμους λεγόταν απ' τους ντόπιους Ιερός και ήταν προορισμένος για την άσκηση των αθλητών στον αγώνα δρόμου και του πεντάθλου.³⁸

Από τα Γυμνάσια της Ήλιδας, ο **Ξυστός**, ήταν περικλειστος χώρος περιφραγμένος με τοίχο μέσα στον οποίο υπήρχαν πλατάνια. Εκεί γινόταν η προπόνηση των αθλητών, που συνέρρεαν στην Ήλιδα απ' όλο τον ελληνικό κόσμο, πριν μεταβούν στην Ολυμπία για να πάρουν μέρος στους Αγώνες. Σε άλλο τμήμα του Γυμνασίου αυτού που λεγόταν **Πλέθριον**, κατέτασσαν οι ελλανοδίκες τους αθλητές σε ομάδες κατά ηλικία και αγώνισμα. Στην ίδια περιοχή ήταν και η **Μαλθώ**(λόγω της μαλθακότητας του εδάφους), που προοριζόταν για τους έφηβους. Μέσα στο Γυμνάσιο αυτό στεγαζόταν και το Βουλευτήριο, το **Λαλίχμιον**, από το όνομα του δωρητή. Η **Παλαίστρα**, χώρος προπόνησης κυρίως των παλαιστών, πρέπει να γειτόνευε με τα δύο Γυμνάσια. Ήταν μικρότερη από αυτά και ονομαζόταν από το σχήμα της **Τετράγωνον**. Μέσα στο χώρο του Γυμνασίου υπήρχε πλήθος αγαλμάτων και βωμών.³⁹

³⁸ Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996

³⁹ Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις, Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002, σελ. 209-212.

Τα κτήρια αρχαιολογικών συλλογών

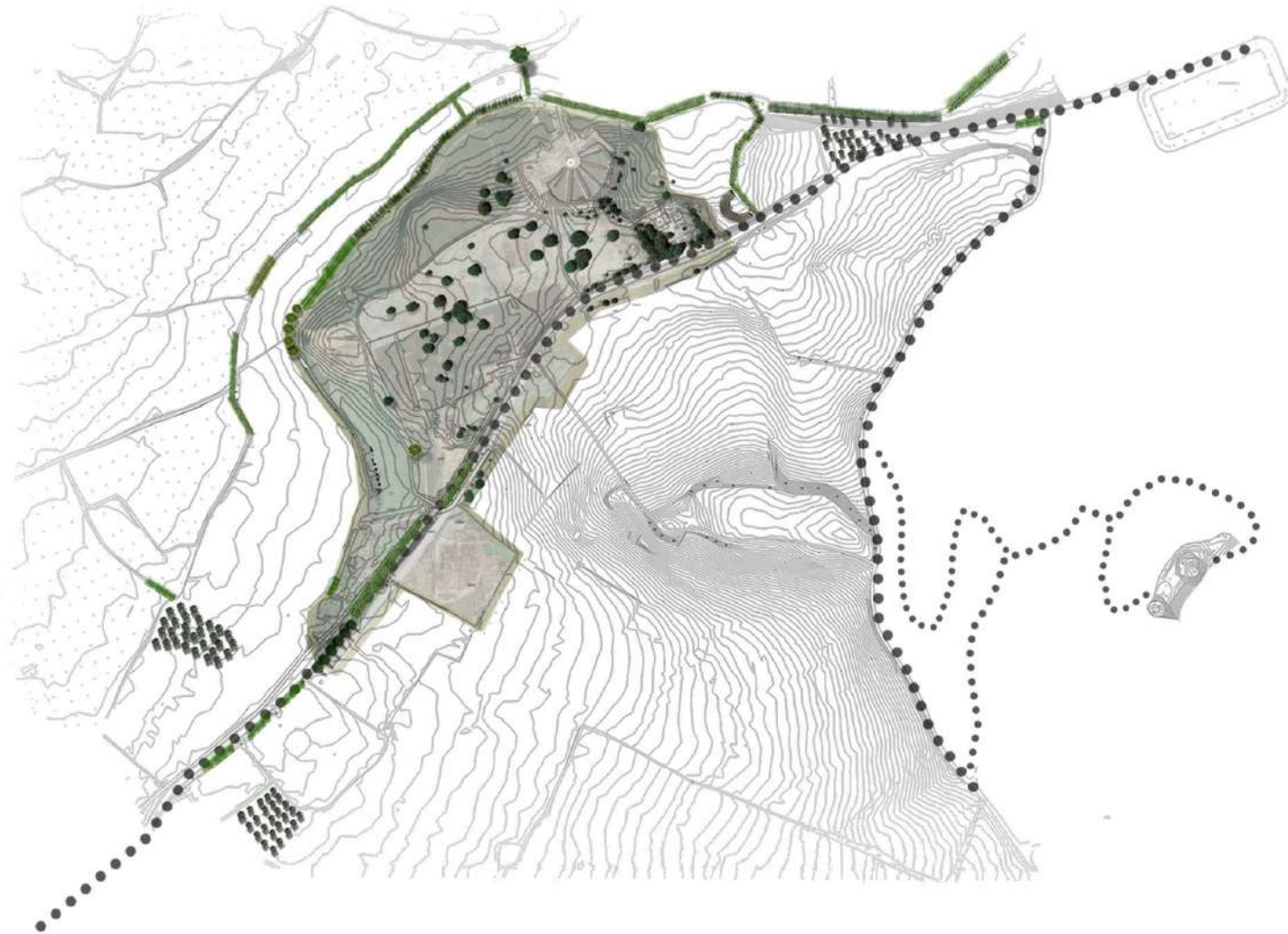
Κτίριο Παλαιάς Αρχαιολογικής Συλλογής

Το 1980, ένα μέρος των αντικειμένων που υπήρχαν στις αποθήκες του αρχαιολογικού χώρου εκτέθηκαν σε μικρή αίθουσα και γύρω από την εσωτερική αυλή του κτηρίου της αρχαιολογικής συλλογής Ήλιδος που κατασκευάστηκε στο χώρο των αποθηκών. Το 2004 η αίθουσα μετατράπηκε σε έκθεση της ιστορίας των ανασκαφών

Το **Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο** της Ήλιδας βρίσκεται στους πρόποδες της Ακρόπολης και πολύ κοντά στο χωριό Παλιόπολη (Νέα Ήλιδα). Είναι έργο του αρχιτέκτονα Αναστάσιου Μπίρη, και κατασκευάστηκε κατά το χρονικό διάστημα 2002-2004 στην ΝΑ παρυφή της αρχαίας πόλης, στις πλαγιές του λόφου της ακρόπολης, σε χώρο όπου προηγούμενες διασκοπίσεις του υπεδάφους είχαν δείξει ότι δεν υπήρχαν αρχαιότητες.⁴⁰

Από το 1991 και κάθε καλοκαίρι, με διακοπή μερικών χρόνων, το Αρχαίο Θέατρο φιλοξενεί μεγάλες θεατρικές παραστάσεις στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αρχαίας Ήλιδας, ενώ ποικίλες μουσικές και θεατρικές παραστάσεις διαδραματίζονται στο νέο ξύλινο λυόμενο θέατρο της Αρχαίας Ήλιδας.

Η φύτευση

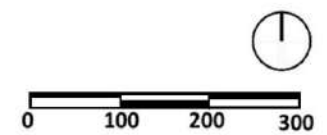

Υπόμνημα

- Βάτα
- Καλάμια
- Πουρνάρια

- Βάτα ,πουρνάρια ,καλάμια
- Ελαιώνας
- Καλάμια

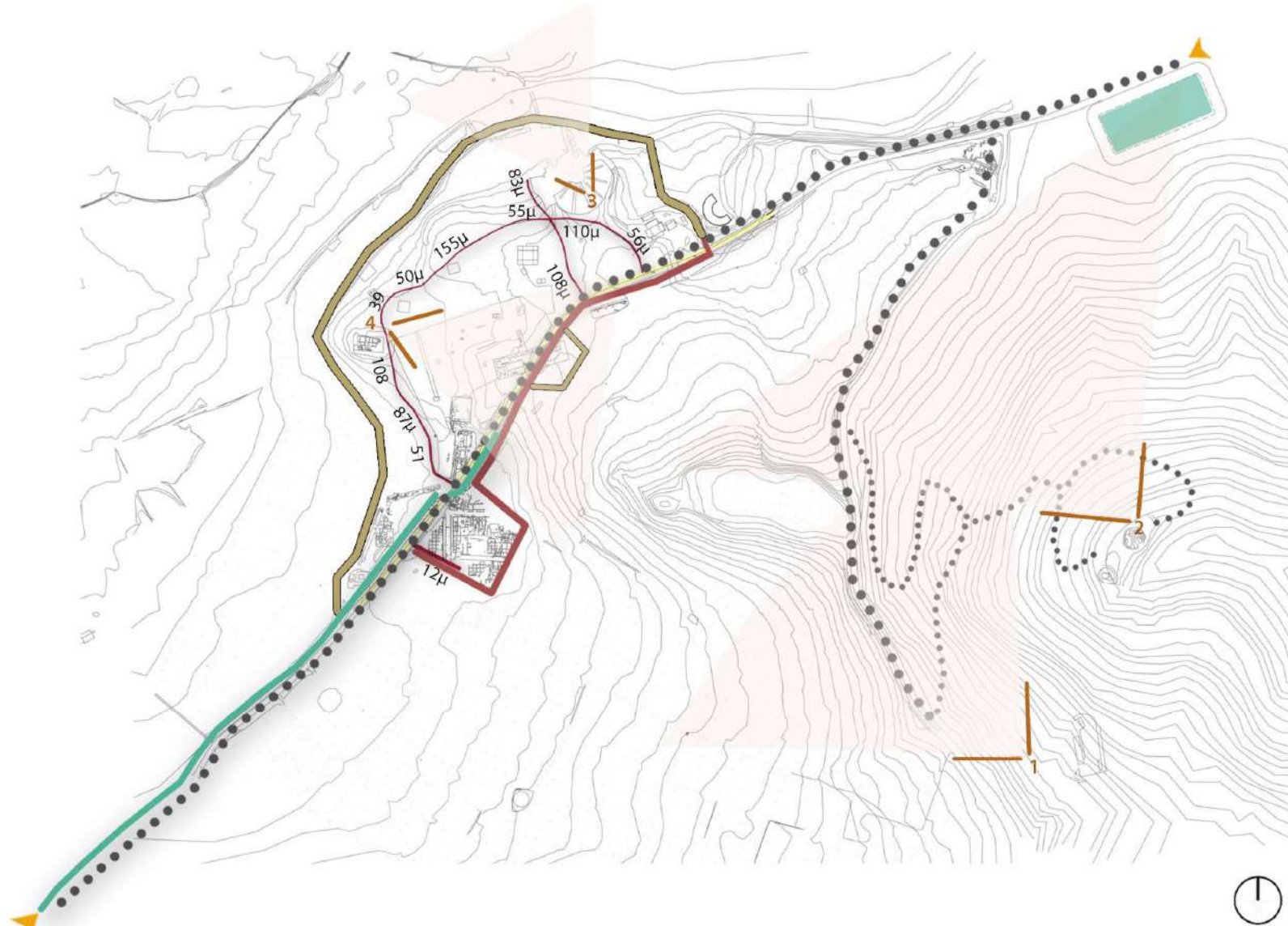
- Καρυδιές
- Κυπαρίσσια
- Πλατάνια
- Πλάτανα

Η φύτευση

Ανάλυση της περιοχής

Υπόμνημα

- Περύφραξη με συρματοπλέγμα
- Περύφραξη με κυγκλίδωμα
- Φράγματα Πηνειού

- Πορεία Ξενάγησης 970μ
- Αυτοκινητόδρομος 760μ
- ▲ Είσοδοι στο χώρο

1. Αρχαιολογικό μουσείο
2. Ακρόπολη - λόφος του Αϊ Γιάννη
3. Αρχαίο Θέατρο
4. Αρχαίο Γυμνάσιον

Το φράγμα του Πηγειού στον
αρχαιολογικό χώρο

Πορείες προσβάσεις είσοδοι

Η προσέγγιση του αρχαιολογικού χώρου, διχοτομεί τον αρχαιολογικό χώρο. Αυτό δημιουργεί πρόβλημα καθώς ορισμένα μνημεία διακόπτονται και συνεχίζονται στην απέναντι πλευρά του δρόμου, και ο επισκέπτης δεν μπορεί να έχει μία συνολική αντίληψη του αρχαιολογικού χώρου. Παρότι η πρόσβαση γίνεται ουσιαστικά μέσα από τον αρχαιολογικό χώρο, ο επισκέπτης δεν αντιλαμβάνεται την είσοδό του σε αυτόν, λόγω της απουσίας διαμορφωμένης εισόδου, κατάλληλης σήμανσης και δυνατότητας στάθμευσης. Πέρα από την επαρχιακή οδό, υπάρχει δρόμος που οδηγεί τόσο στην ακρόπολη όσο και στο νέο μουσείο.

Δύο είναι οι διαμορφωμένοι χώροι στάθμευσης. Ο ένας πιο οργανωμένος και εκτενής βρίσκεται στο νέο μουσείο, ενώ ο δεύτερος στο κτήριο της έκθεσης των ανασκαφών (πρώην αποθήκες) δίπλα στην είσοδο προς τον αρχαιολογικό χώρο. Καθώς ο δεύτερος χώρος στάθμευσης χρησιμοποιείται και σε περιπτώσεις πολιτιστικών εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα στο σύγχρονο είτε στο αρχαίο θέατρο, κρίνεται ανεπαρκής.

Εντός του αρχαιολογικού χώρου έχει διαμορφωθεί μία πορεία ξενάγησης με συνολικό μήκος 970μ. Πολλές φορές καθώς δεν περνάει δίπλα από τα μνημεία αλλά σε αρκετή απόσταση από αυτά, σε συνδιασμό με την έλλειψη ενημερωτικών πινακίδων, δημιουργεί μία σύγχυση στον επισκέπτη.

Όσον αφορά την περίφραξη του αρχαιολογικού χώρου, αυτή διακρίνεται σε περίφραξη από συρματοπλέγμα ή κιγκλίδωμα, από το φράγμα του Πηνειού ή από το οδικό δίκτυο. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ενισχύεται με τη φύτευση.

Ακόμα, λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος του αρχαιολογικού χώρου απλώνεται σε μία πεδιάδα, τέσσερα είναι τα βασικά σημεία από όπου ο επισκέπτης μπορεί να έχει θέα: το αρχαιολογικό μουσείο, η ακρόπολη ή λόφος του Αϊ Γιάννη, το αρχαίο θέατρο και τα λουτρά του γυμνασίου.

54 Είσοδος χαμηλής μεταλλικής περι-

Διαμορφωμένη πορεία εντός

Η επαρχιακή οδός "Αρχαίας

Έξοδος από τον αρχαιολογικό

Προβλήματα και αδυναμίες

- Αποσπασματικά , ευαίσθητα και μη αναγνώσιμα κατάλοιπα αρχαιοτήτων
- Διάσπαση της ενότητας του χώρου λόγω του αυτοκινητοδρομου και της διώρυγας
- Παρουσία ευρημάτων- καταλοίπων σε μη απαλλοτριωμένα αγροτεμάχια
- Εντοπισμένα αλλά μη ανεσκαμμένα μνημεία
- Αδυναμία απόδοσης της αρχικής μορφής ,της λειτουργίας και της σημασίας του ιστού της πόλης
Ιδιαίτερα μειωμένη προσέλευση επισκεπτών
- Έλλειψη εγκαταστάσεων εξυπηρέτησης κοινού
- Έλλειψη ενημέρωσης του κοινού για την επισκεψιμότητα και την αξία του χώρου
- Ελλιπής προβολή στα διαθνή και ελληνικά δίκτυα ενημέρωσης

Δυνατότητες και στόχοι

- Δημιουργία ενιαίου οργανωμένου αρχαιολογικού χώρου
- Προστασία και ανάδειξη μνημείων
- Ανασύσταση του ρόλου και της λειτουργίας της αρχαίας πόλης της Ήλιδος στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων
- Ανάδειξη της αρχιτεκτονικής και ιπποδάμειας πολεοδομίας
- Δημιουργία πολιτιστικού και εκπαιδευτικού πόλου για την ευρύτερη περιοχή
- Ενεργοποίηση της Μνήμης είτε άμεσα μέσω της “μουσειακής” έκθεσης αρχαιολογικών αντικειμένων στο χώρο, είτε έμμεσα μέσω των ιδιοτήτων του τοπίου που συνδέονται με την ιστορία του.
- Μετατροπή των ξεναγήσεων σε εμπειρικά ταξίδια με χωρική αλληλουχία και δημιουργία διαδραστικών χώρων που θα αναβιώνουν την ιστορικότητα του τοπίου,θα διεγείρουν το πνεύμα και τη μνήμη με τρόπο που θα προωθείται η εξερεύνηση, η κριτική διερεύνηση ,η προσωπική αναζήτηση και η βιωματική μάθηση.

Βιβλιογραφία και Πηγές

- Μπούτσικας Δ. Αν., Αρχαία Ήλις ,Εκδόσεις Βιβλιοπανόραμα, Αμαλιάδα, 2002
- Ανδρουτσόπουλος Θ.- Αθ., Το κράτος της Ήλιδος ,Αμαλιάδα , 1998
- Μουρτζίνη Τ., «Αρχαία Ηλιδα: Υποψηφιότητα για ένταξη στα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, Πρόταση Διαχείρισης Αρχαιολογικού Χώρου Ήλιδος», URL: <http://www.archaiologia.gr>.
- Ντουντούμη Π. Κ.,« Ήλιδα: Ιστορία, τοπογραφία και νομισματοκοπία της διοργανώτριας πόλης των ολυμπιακών αγώνων κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους», Διπλωματική εργασία μεταπτυχιακού προγράμματος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, 2012, URL: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/16318/P0016318.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Ματζάνας Χρ., URL: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2400
- Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996.
- URL: <http://www.amaliada.gr/Default.aspx?tabid=306&language=el-GR>

Πηγές Εικόνων

- Εικόνα 1: φωτογραφία αρχείου
- Εικόνα 2: Ντουντούμη Π. Κ., Ήλιδα: Ιστορία, τοπογραφία και νομισματοκοπία της διοργανώτριας πόλης των ολυμπιακών αγώνων κατά τους κλασικούς και ελληνιστικούς χρόνους, Διπλωματική εργασία μεταπτυχιακού προγράμματος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, 2012. URL: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/16318/P0016318.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Εικόνα 3: Ιδιόχειρο κολάζ, Υπόβαθρο χάρτη: Χάρτης της Ήλιδας, Barbie du Bocage 1786, URL: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/el/thumb/2/2b/Hleia.jpg/250px-Hleia.jpg>
- Εικόνα 4: Internet
- Εικόνα 5,6: Γιαλούρης Ν., Αρχαία Ήλις, το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα, 1996.
- Εικόνα 7: Ιδιόχειρος χάρτης του νομού Ηλείας, URL: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Elide](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elide).
- Εικόνα 8: Χάρτης της Ηλείας, Johannes Wihelm Laurenberg, 1661, URL: <https://el.travelogues.gr/item.php?view=55530>
- Εικόνα 9: Χάρτης της Ήλιδας, Barbie du Bocage 1786, URL: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/el/thumb/2/2b/Hleia.jpg/250px-Hleia.jpg>

- Εικόνα10: Χάρτης της Πελοποννήσου του 1818, URL: [https://www.lindistartneprints.com/ekmps/shops/lindisfrane/images/ancient-greece-le-sage-historical-atlas-hand-coloured-antique-map-1818-\[2\]-11436-p.jpg](https://www.lindistartneprints.com/ekmps/shops/lindisfrane/images/ancient-greece-le-sage-historical-atlas-hand-coloured-antique-map-1818-[2]-11436-p.jpg).
- Εικόνα 11: Χάρτης της Ήλιδας του 1824, Stanhope, John Spencer.
- Εικόνα 12: Η Ηλεία, η Τριφυλία και η Ζάκυνθος, στο ταξίδι του νεαρού Ανάχαρσι στην Ελλάδα, Jeans Jacques, 1832.
- Εικόνα 13: Τοπογραφικό του χώρου της Ήλιδος, Α. Ορλάνδος ,1910.
- Εικόνα 14-17: Φωτογραφίες αρχείου
- Εικόνα 18: Τοπογραφικό σχέδιο της Αγοράς, Μουτόπουλος Η. 1978, πηγή: Παπαχατζής 1979, εικ. 360, το τοπογραφικό έχει στηριχθεί στο σχέδιο του Fr. Tritsch (1932).
- Εικόνες 19-55: Μουσείο αρχαιολογικών ανασκαφών Αρχαίας Ήλιδας
- Εικόνα 56: Άποψη του χώρου της Αρχαίας πόλης από το χωριό της Παλαιόπολης, αριστερά το χωριό Καλύβια, χαρακτηριστικό, Th. Allason 1813., Έκδοση: Stanhope, John Spencer, Olympia: or, Topography illustrative of the actual state of the Plain of Olympia, and the ruins of the city of Elis, Λονδίνο, Dodwell and Martin, 1824, Αθήνα 2010.
- Εικόνα 57: Ιδιόχειρος χάρτης του αρχαιολογικού χώρου της αρχαίας Ήλιδας.

- Εικόνα 58-61: Ιδιόχειρο κολάζ
- Εικόνα 61: <http://www.erapirgou.gr/proti-stasi-stin-archea-ilida/>
- Εικόνα 62: Στιγμιότυπα από το βίντεο : η ιερά πομπή των Ολυμπιακών Αγώνων, URL: https://www.youtube.com/watch?v=E37_fGpJ8Pw, URL: <https://www.slideshare.net/douka-ilias/ss-52065591>
- Εικόνα 63: Ιδιόχειρος χάρτης του αρχαιολογικού χώρου της αρχαίας Ήλιδας
- Εικόνα 64: <https://www.slideshare.net/douka-ilias/ss-52065591>
- Εικόνα 65: http://greekworldhistory.blogspot.gr/2013/09/blog-post_19.html
- Εικόνα 66: Μυθιστόρημα από την Ήλιδα στην Ολυμπία, 2011, <http://iliaolympia.org/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%B-F%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%BF%CE%B9/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%AE%CE%BB%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9/>
- Εικόνα 67: Ιδιόχειρη αναπαράσταση της αρχαίας αγοράς της πόλης
- Εικόνα 68: Φωτογραφία αρχείου
- Εικόνα 69,70: Χάρτης της Ελλάδας_ιδιόχειρη επεξεργασία
- Εικόνα 71: Ιδιόχειρος χάρτης του νομού Ηλείας
- Εικόνα 72-73: Ιδιόχειρος χάρτης του αρχαιολογικού χώρου της αρχαίας Ήλιδας
- Εικόνα 74-78: Φωτογραφία αρχείου

#04

Σχεδιαστική προσέγγιση

Τα Στοιχεία που συνθέτουν το τοπίο

Υλικότητα

Μαλακά δάπεδα για επίστρωση και διαμόρφωση εσωτερικών και εξωτερικών χώρων και διαδρομών που συνδιάζονται με το τοπίο, δημιουργούν μία φυσική εικόνα και είναι φιλικά προς το περιβάλλον καθώς δεν έχουν χημικά πρόσθετα ενώ είναι αναστρέψιμα.

Η πορώδης επιφάνειά τους, επιτρέπει τη διέλευση του νερού ελαχιστοποιώντας τη συγκράτηση ενώ δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη βλάστησης.

Χωμάτινα δάπεδα από κουρασίι

Συνεκτικό μείγμα σταθεροποιημένων αδρανών με προσθήκη τσιμέντου μη αλκαλικού και χωμάτινη χοντρόκοκκη όψη, δημιουργούν αυτά τα ανθεκτικά δάπεδα. Το πιο συνηθισμένο χρώμα τους είναι το κεραμμοδί αλλά παράγονται και σε άλλες -γήινες- αποχρώσεις.

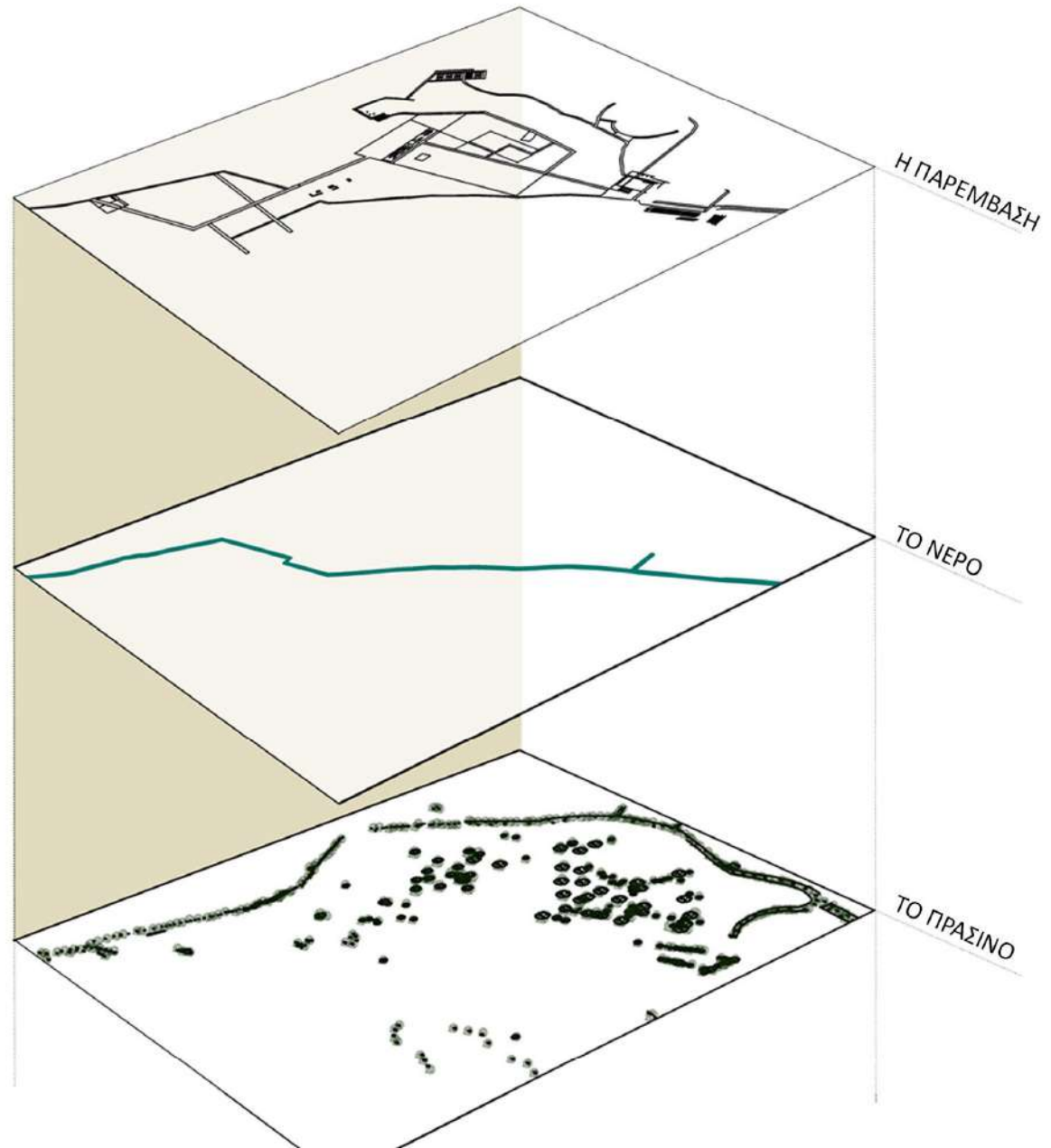

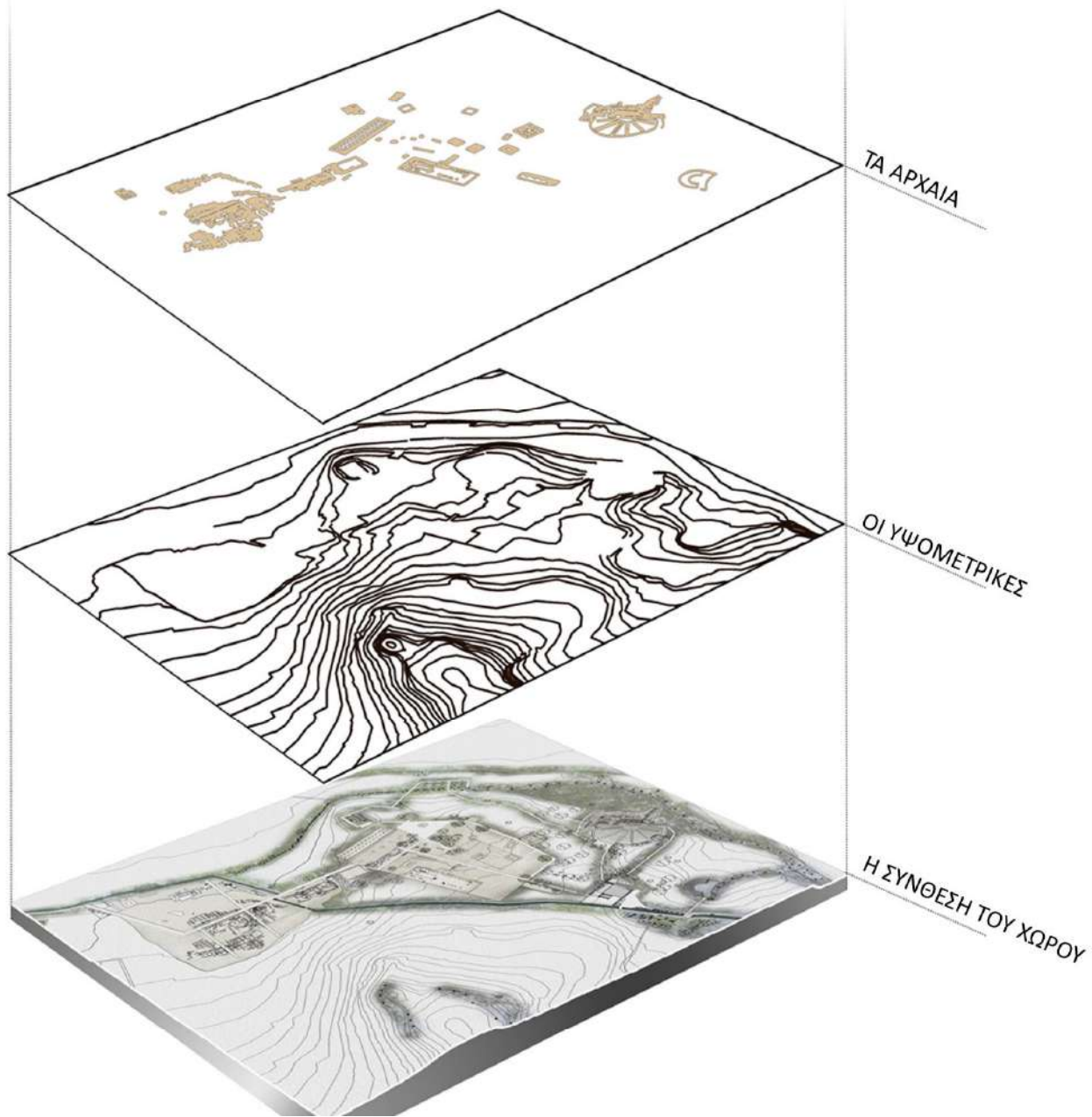
Αρχαία Μεσσήνη

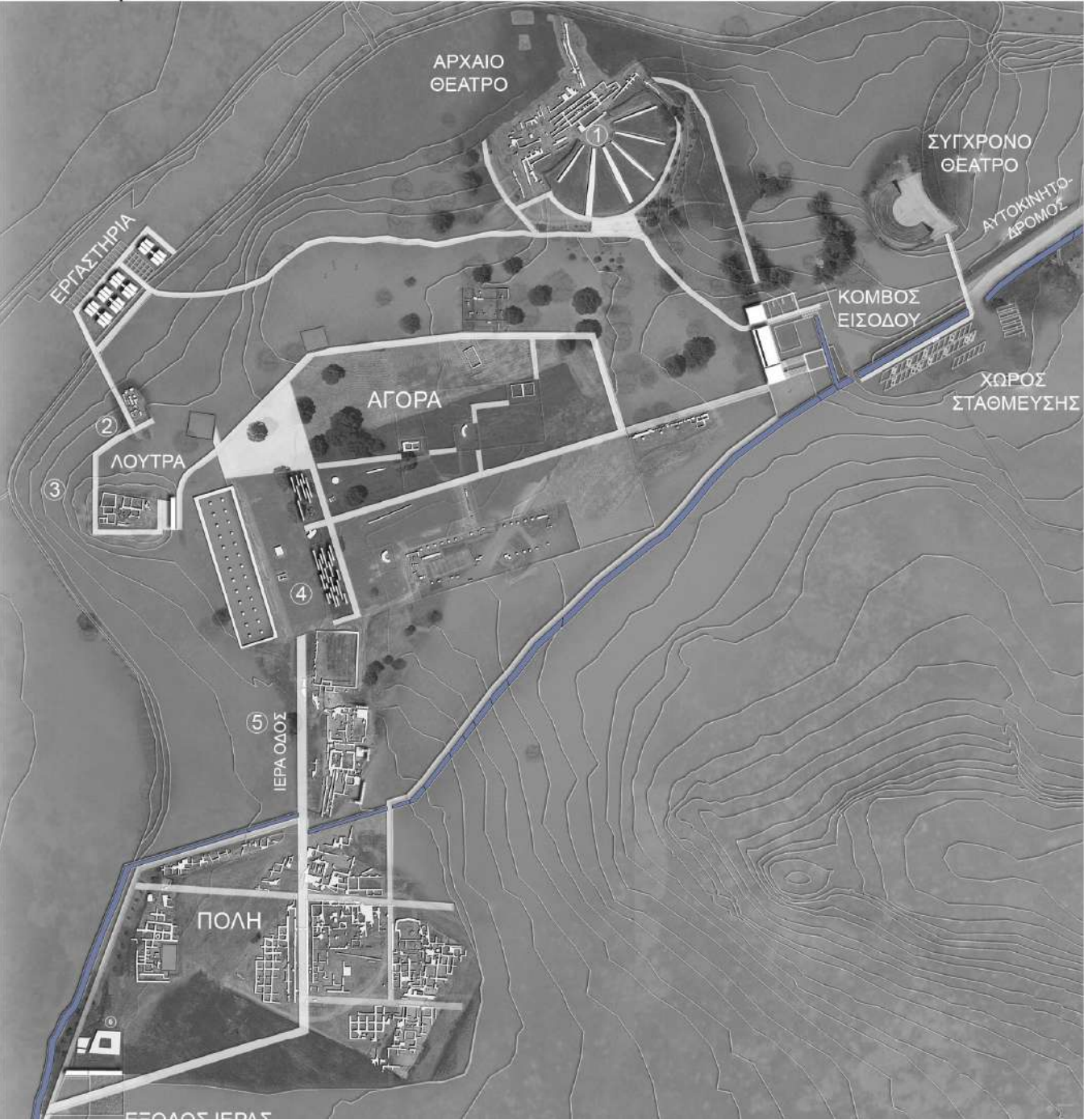
Η διαδρομή

Τα Διαφορετικά Επίπεδα στο Χώρο

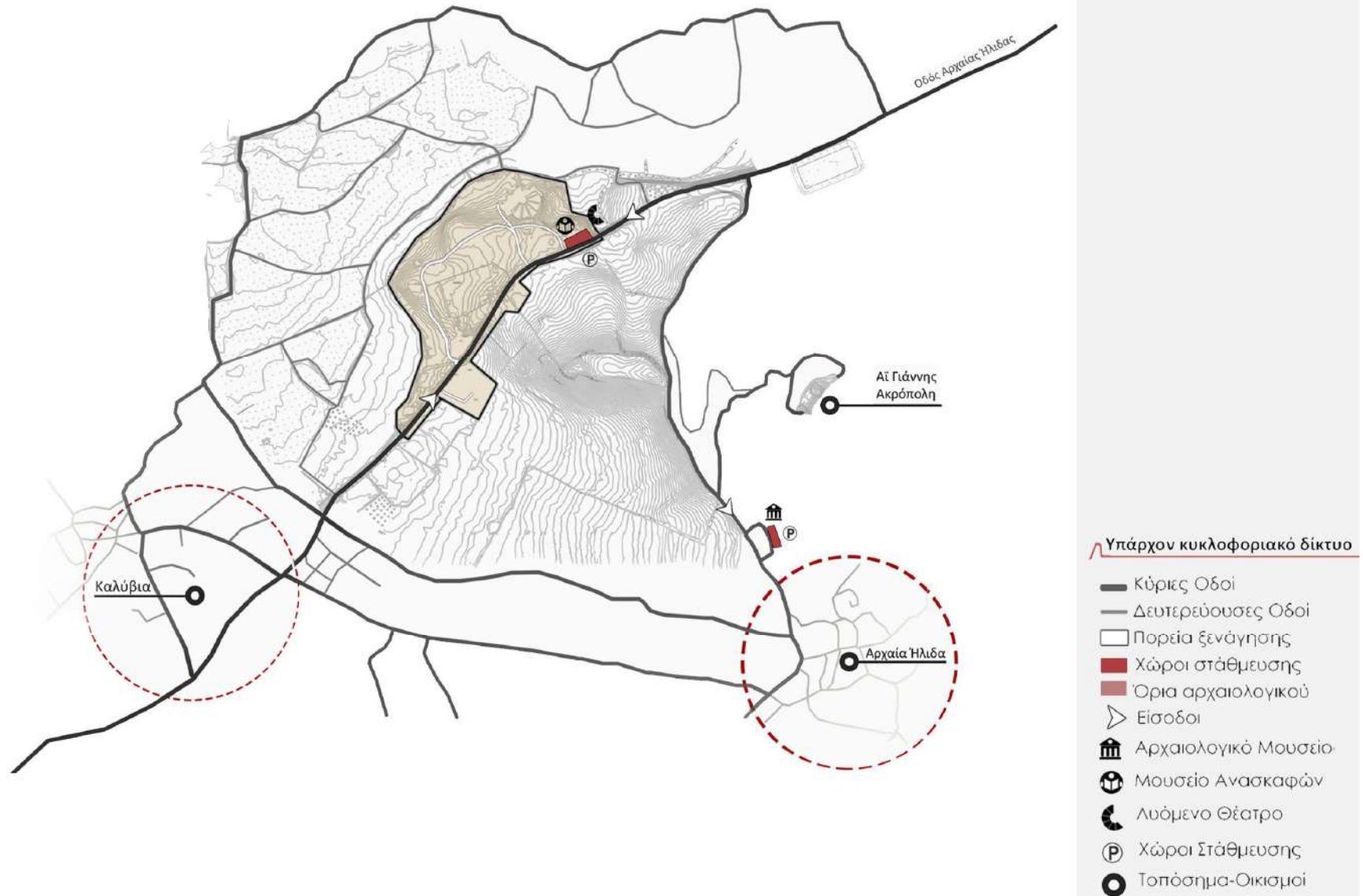

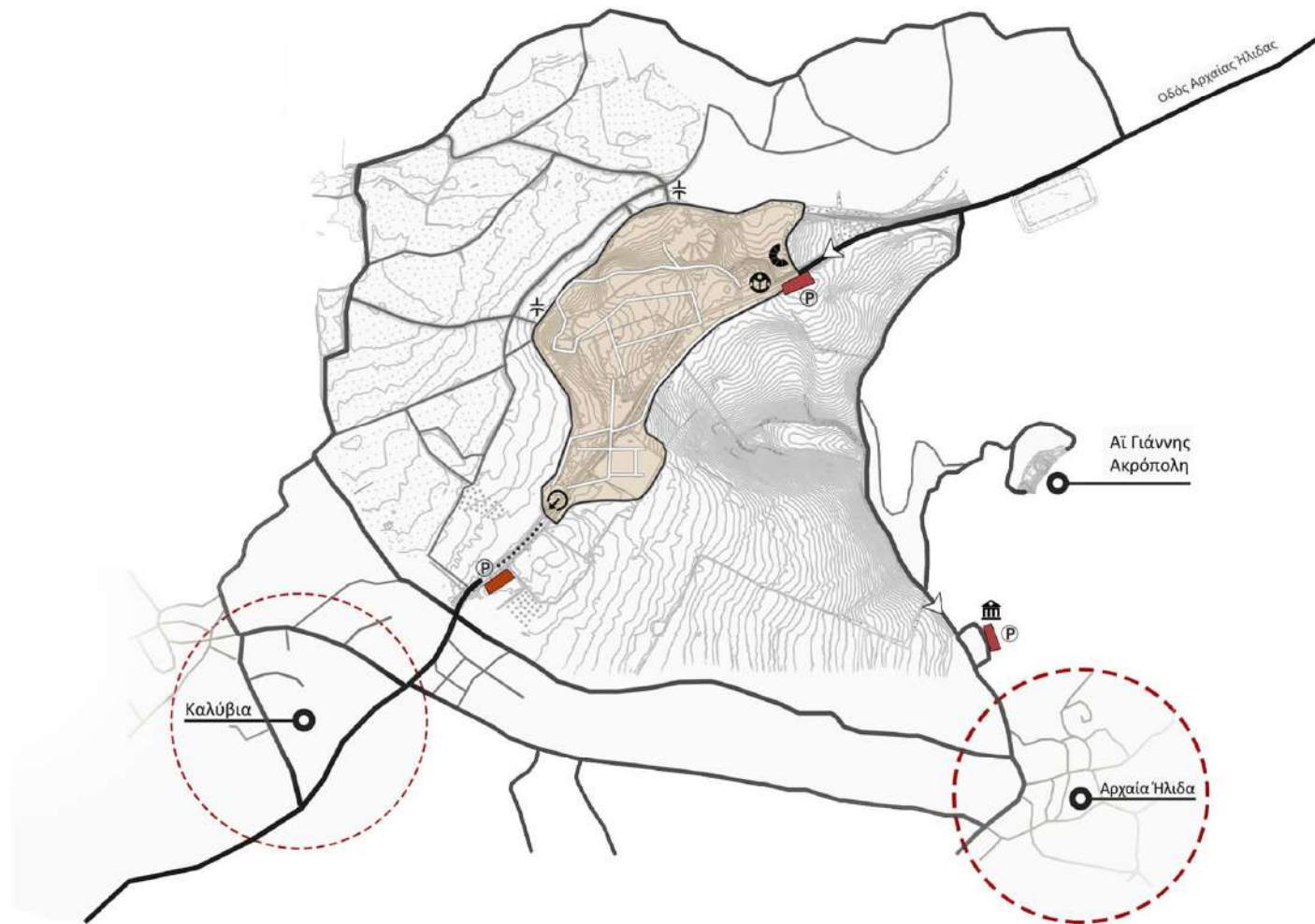

Masterplan

Συγκριτική μελέτη

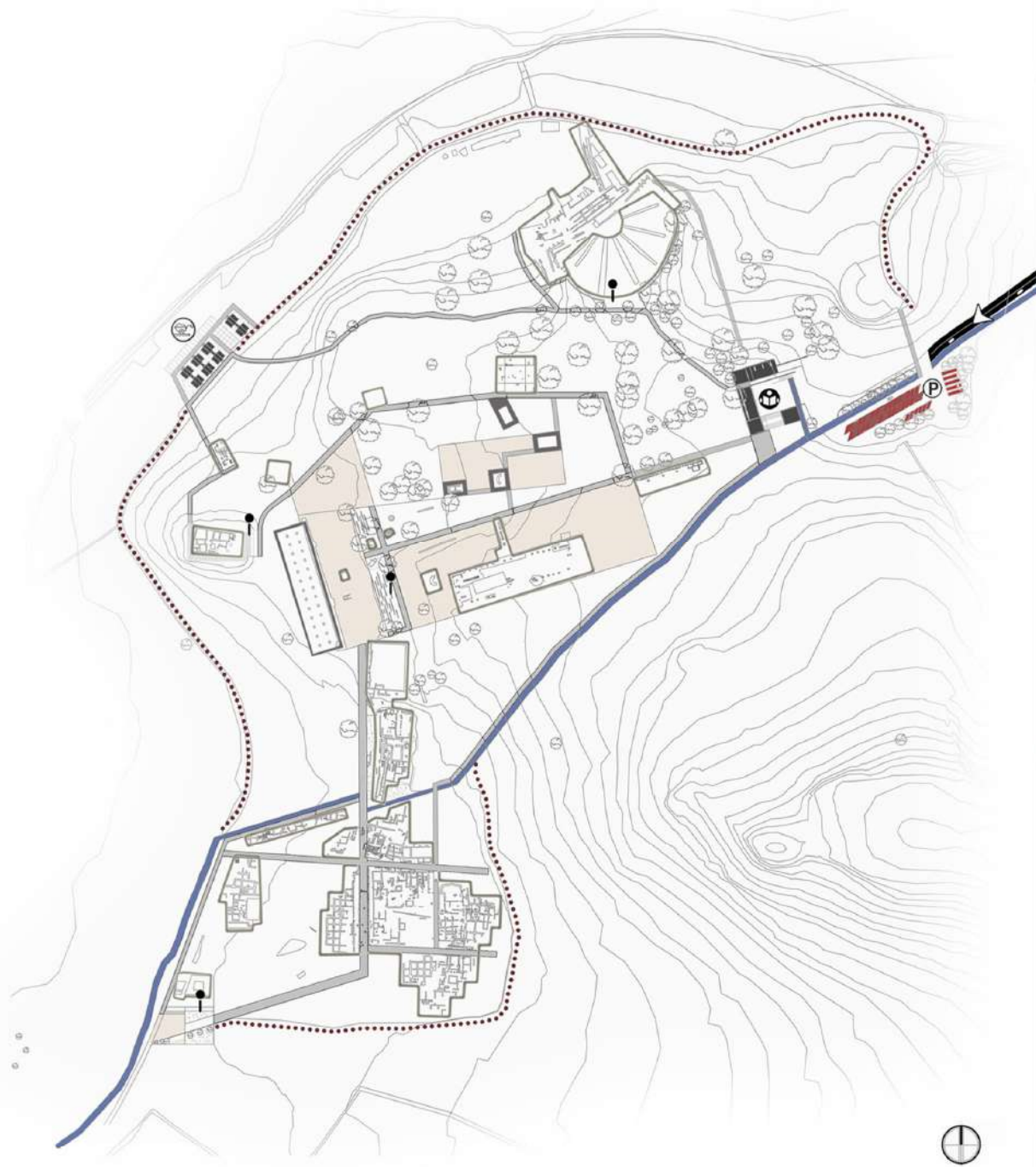
Προτεινόμενο δίκτυο πρόσβασης

- Κύριες Οδοί
- Δευτερεύουσες Οδοί
- ... Πεζόδρομος
- Πορεία ξενάγησης
- Χώροι στάθμευσης
- Όρια αρχαιολογικού
- ⤴ Είσοδοι
- 🏛️ Αρχαιολογικό Μουσείο
- 🏠 Μουσείο Ανασκαφών
- 🎭 Λυόμενο Θέατρο
- Ⓟ Χώροι Στάθμευσης
- ⦿ Τοπόσημα-Οικισμοί
- ⚡ Βοηθητικές εισόδους
- 🌀 Απόληξη τελετής

Ο Αρχαιολογικός χώρος πριν την παρέμβαση

- Κύριες Οδοί
- Νερό
- ▭ Πορεία ξενάγησης
- Χώροι στάθμευσης
- Αρχαία κατάλοιπα
- ⋯ Όρια αρχαιολογικού
- ⋈ Είσοδοι
- Ⓟ Χώροι Στάθμευσης
- ⊕ Κτίριο αρχαιολογικής συλλογής
- ⦿ Χώροι στάσης

Ο Αρχαιολογικός χώρος μετά την παρέμβαση

- Κύριες Οδοί
- Νερό
- ▭ Πορεία ξενάγησης
- ▭ Χώροι στάθμευσης
- ▭ Αρχαία κατάλοιπα
- ⋯ Ορια αρχαιολογική
- Είσοδοι
- Ⓟ Χώροι Στάθμευσης
- Ⓜ Μουσείο ιστορίας των ανασκαφών
- Ⓜ Εγκαταστάσεις Αρχαιολόγων
- ⋮ Διαμορφωμένοι χώροι στάσης

Τελετές που σχετίζονται με του Ολ.Αγώνες

- Διάγραμμα κινήσεων**
- πορεία λαμπαδηρόμου
 - πλάτωμα τελετής
 - κερκίδες
 - ιερά οδός
 - δευτερεύουσα πορεία αποχώρησης θεατών
 - μετακινούμενο κατακό-

#05

Επιμέρους κατασκευές

Επιμέρους Επεμβάσεις στον αρχαιολογικό χώρο

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

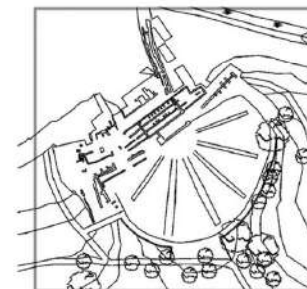
ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΛΥΣΗ

ΚΑΤΟΨΗ

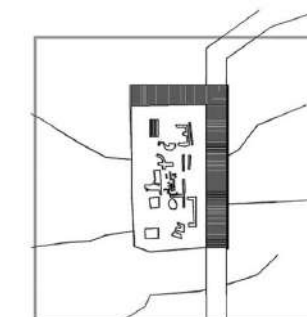
1

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

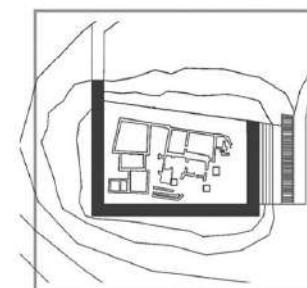
2

ΜΙΚΡΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΛΟΥΤΡΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

3

ΤΑ ΛΟΥΤΡΑ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

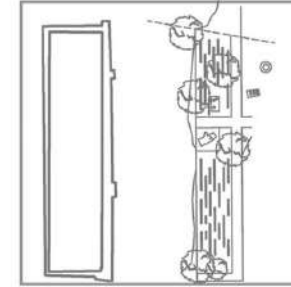
ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΛΥΣΗ

ΚΑΤΟΨΗ

4

Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ
ΤΕΛΕΤΗΣ ΑΦΗΣ ΤΗΣ
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ
ΦΛΟΓΑΣ

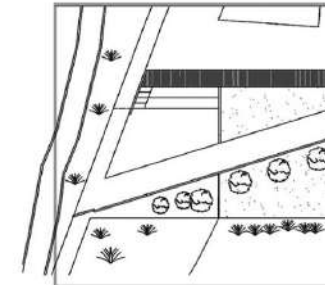
5

ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΣΤΟ
ΝΟΤΙΟ ΑΚΡΟ ΤΗΣ
ΑΓΟΡΑΣ-
Ιερά οδός, Τέμενος,
κτίριο D και Da.

6

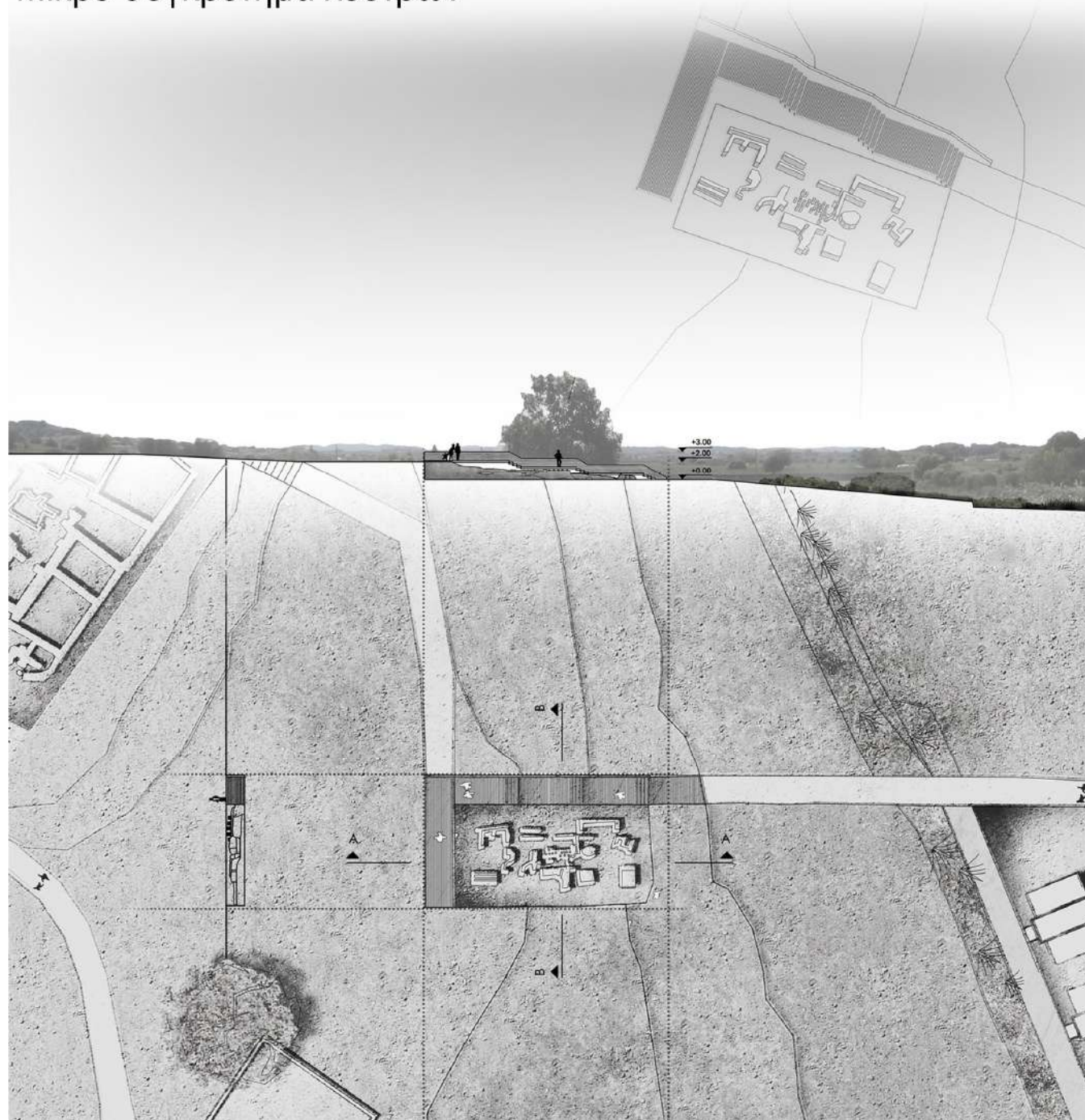
Η "ΕΞΟΔΟΣ"-
Η ΑΠΟΛΗΞΗ ΤΗΣ
ΤΕΛΕΤΗΣ ΑΦΗΣ
ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ
ΦΛΟΓΑΣ

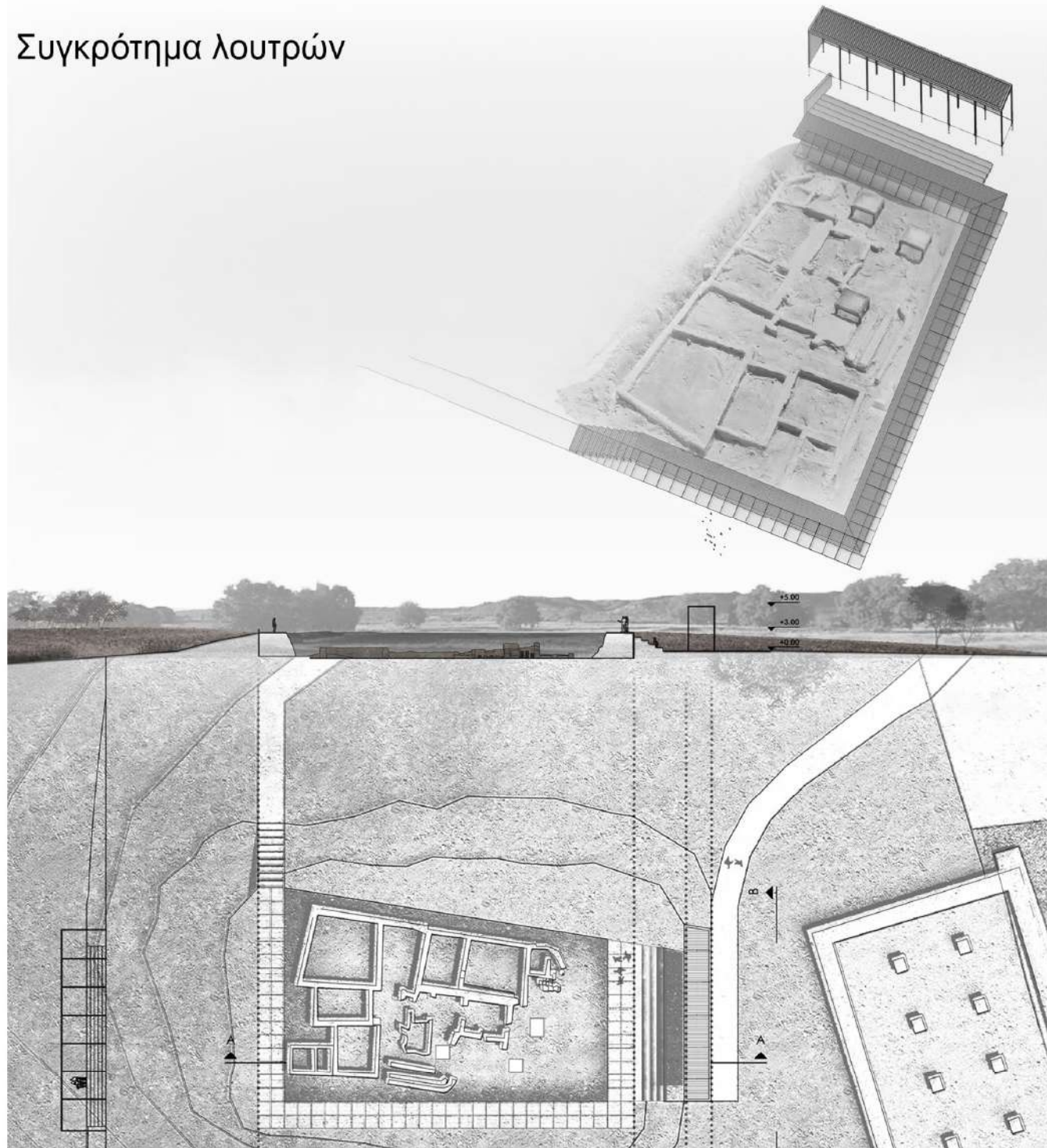
Το θέατρο

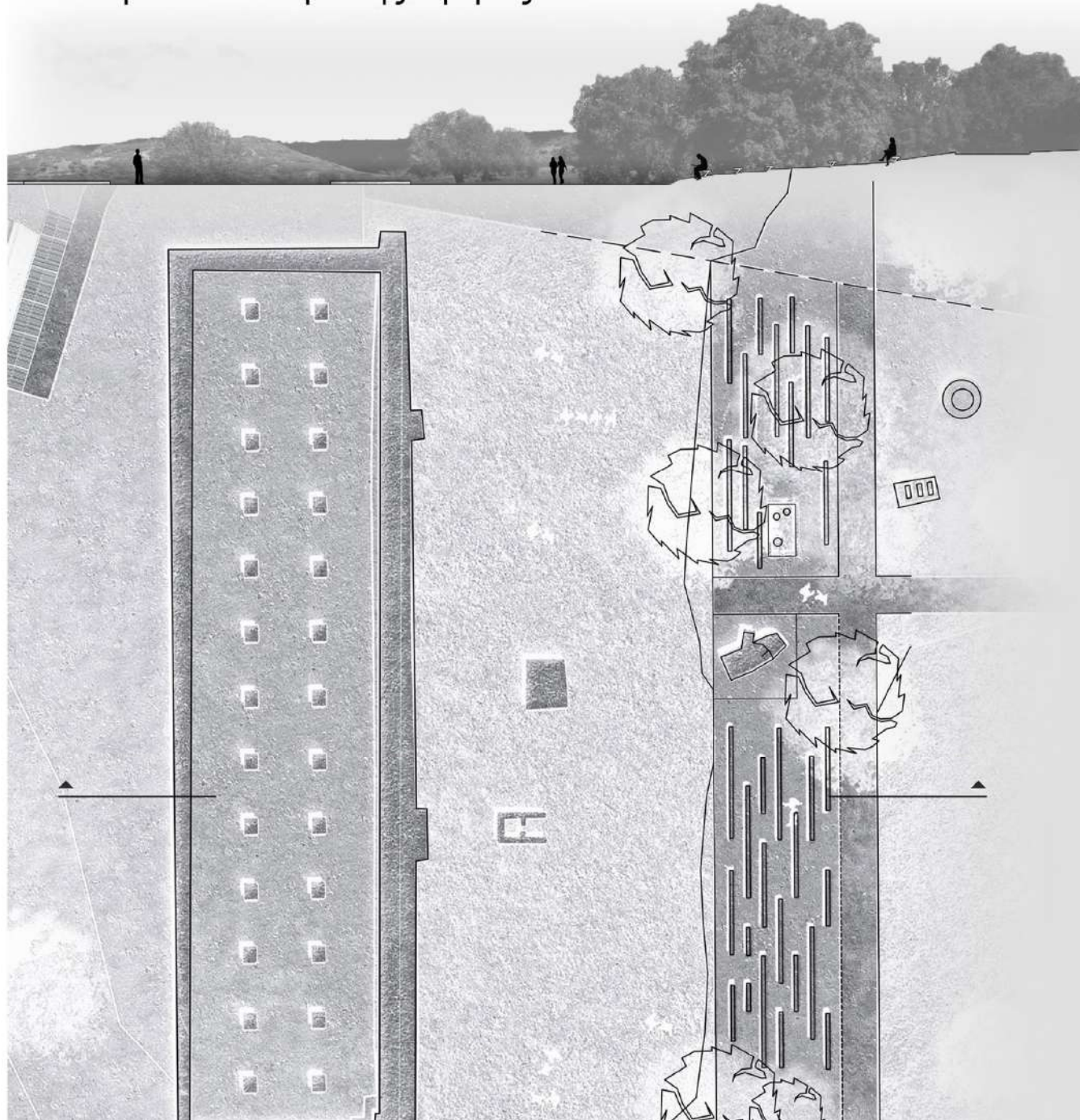
Μικρό συγκρότημα λουτρών

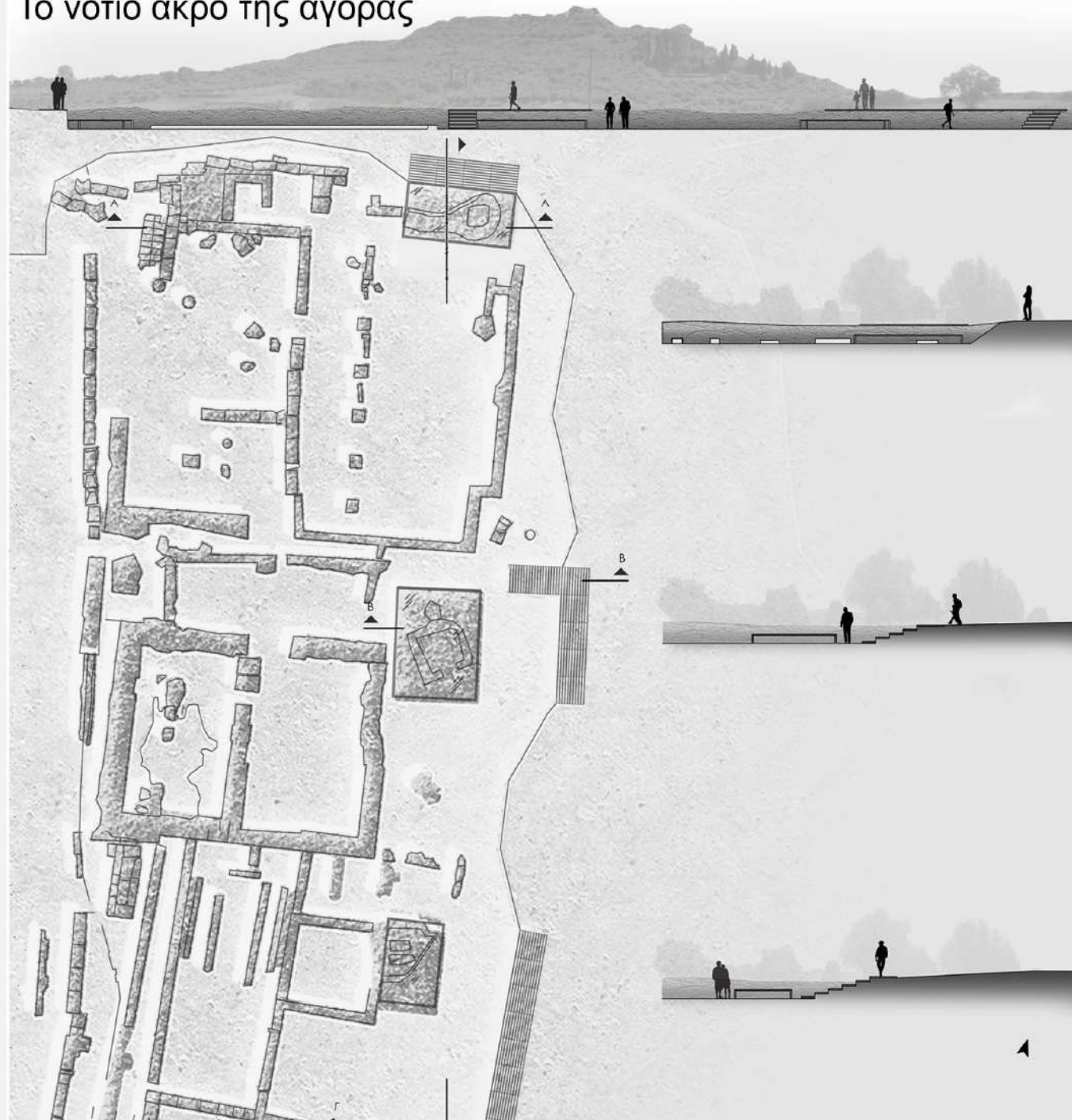
Συγκρότημα λουτρών

Το κεντρικό πλάτωμα της αγοράς

Το νότιο άκρο της αγοράς

Κατασκευαστικά σχέδια

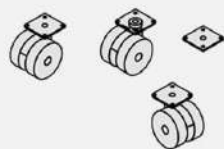
_Μετακινούμενο κατακόρυφο πάνελο σκιασμού στον χώρο τελετών της αγοράς

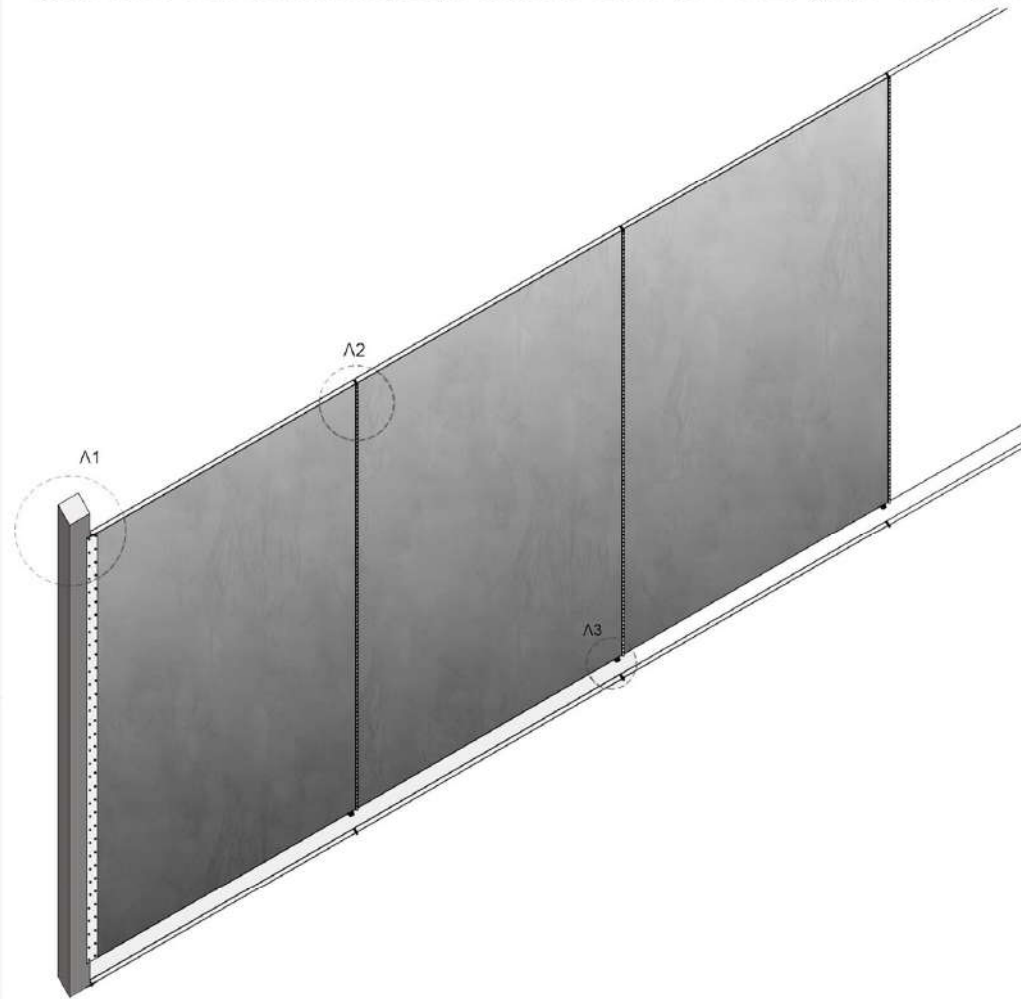
Λεπτομέρεια 1

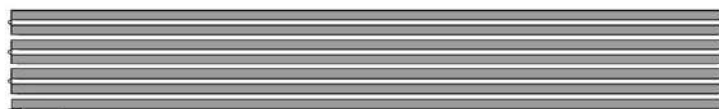
Λεπτομέρεια 2

Λεπτομέρεια 3

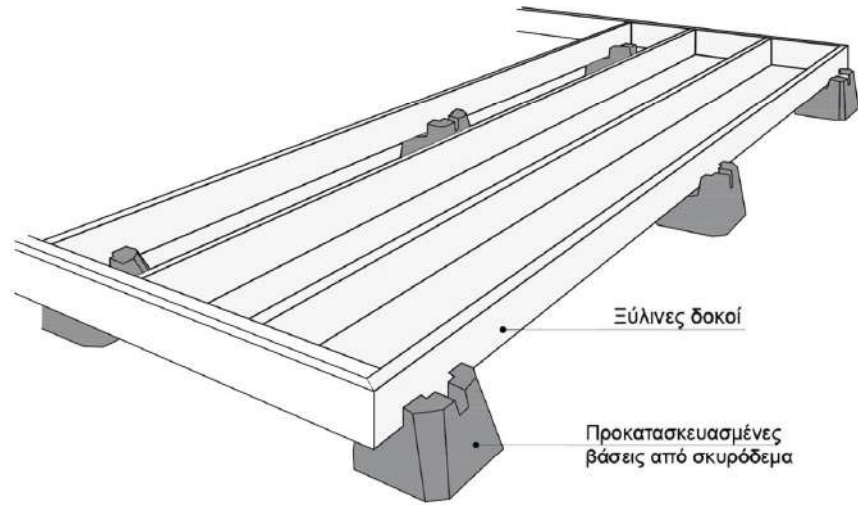
Όψη

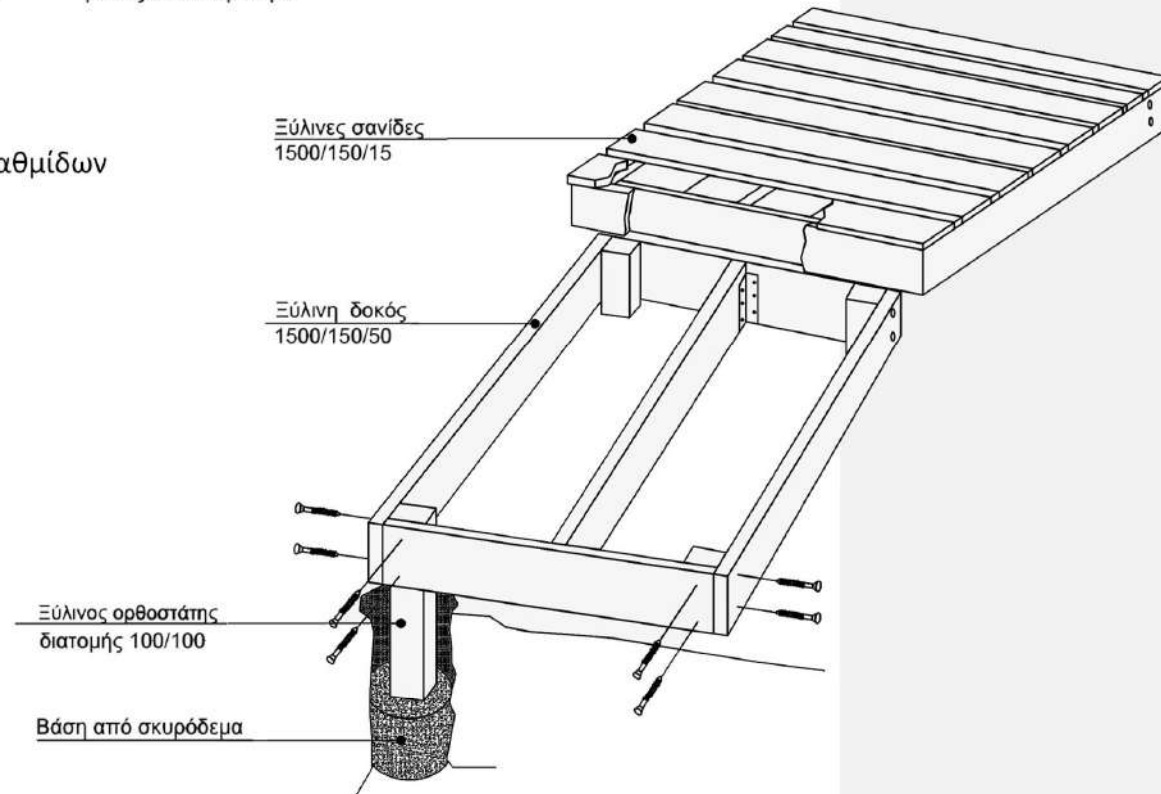
Κάτοψη

Ξύλινες κατασκευές-Μελέτη πάκτωσης στο έδαφος

A. Διαμόρφωση ξύλινων διαδρομών

B. Διαμόρφωση υπαίθριων ξύλινων βαθμίδων

Λεπτομέρεια ξύλινου στεγάστρου στα λουτρά γυμνασίου

Μεταλλικοί σύνδεσμοι

γωνιακός
σύνδεσμος

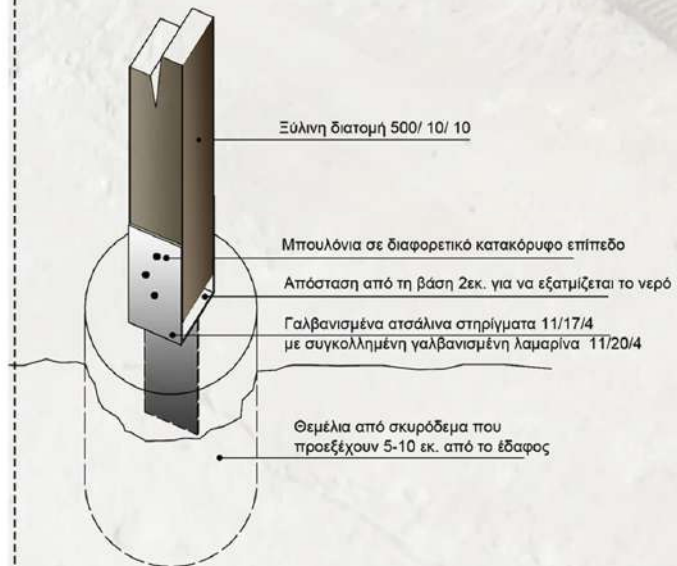
γωνία συνδέσεων

κρυφός σύνδεσμος
δοκών

Λεπτομέρεια Πάκτωσης στο έδαφος

κρυφός
σύνδεσμος
δοκών

γωνιακός
σύνδεσμος

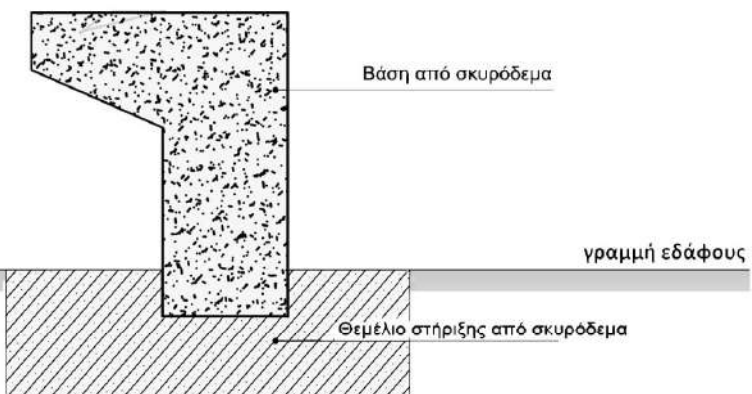
γωνία
συνδέσεως

_Λεπτομέρεια καθίσματος

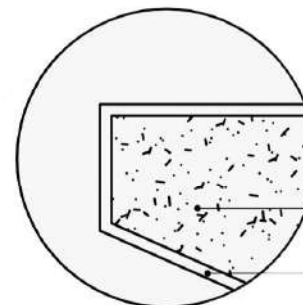
ΚΑΤΟΨΗ

ΤΟΜΗ

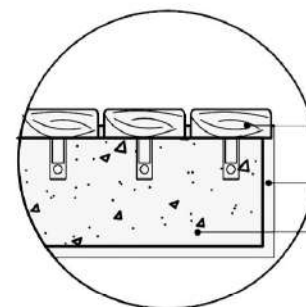
Με επίχρισμα

Προκατασκευασμένο κάθισμα σκυροδέματος

Επίχρισμα

Με ξύλινες σανίδες

Ξύλινες σανίδες 100/ 7/ 2.5
με διάκενο 0.5

Επίχρισμα

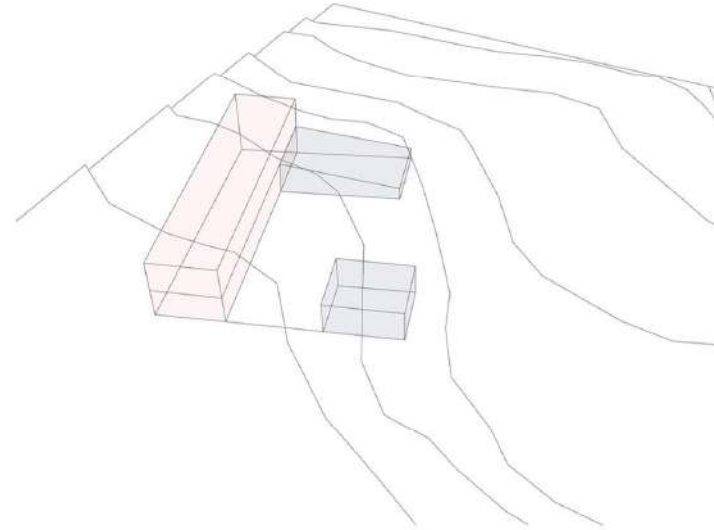
Προκατασκευασμένο κάθισμα σκυροδέματος

#06

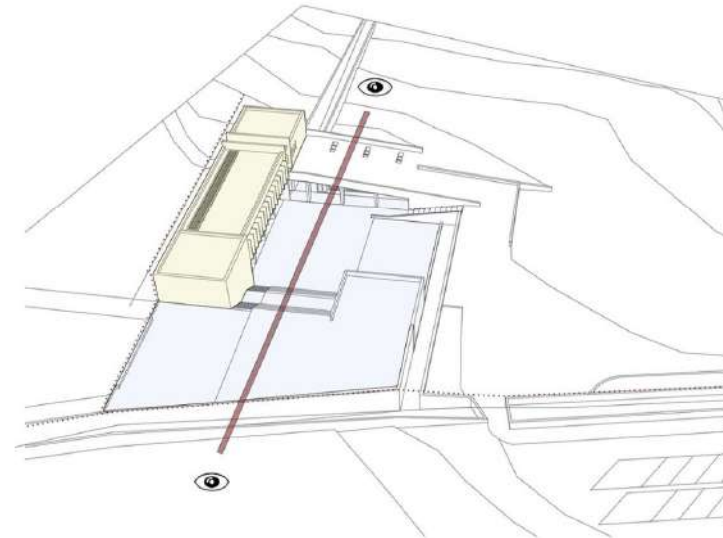
Το κτήριο

Συνθετικές Αρχές

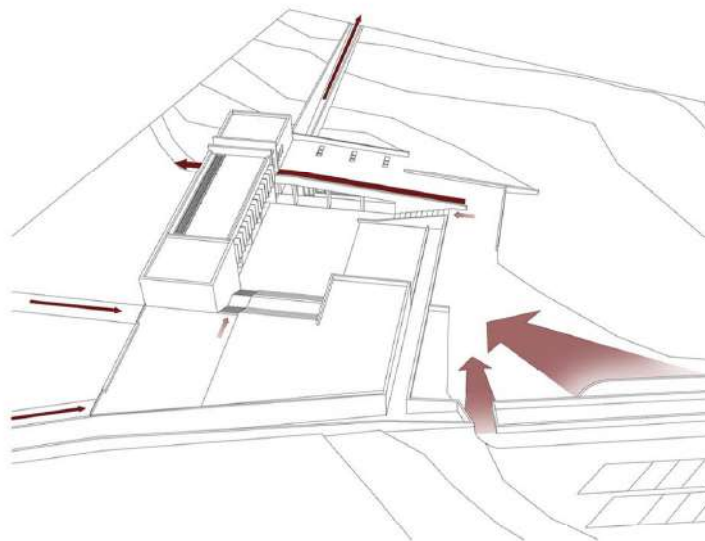
_Τοποθέτηση στο οικόπεδο

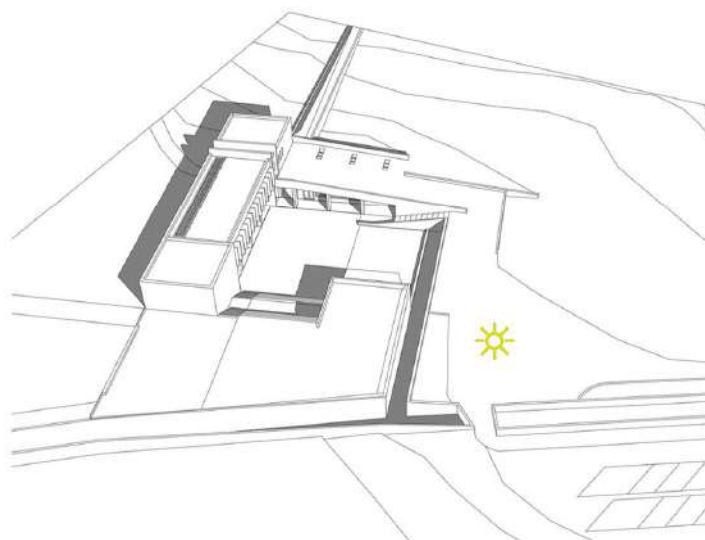
_Σχέση δημόσιου και αρχαιολογικού χώρου

_Πορείες και κινήσεις

_Βιοκλιματικά Χαρακτηριστικά

Χωροθέτηση

Κτιριολογικό πρόγραμμα:

ΥΠΟΔΟΧΗ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ:

τμ

Χώρος υποδοχής - γραμματεία:

16,28

Χώρος αποθήκευσης προσωπικών αντικειμένων επισκεπτών:

12

Γραφεία προσωπικού:

38

Χώροι υγιεινής προσωπικού:

6

ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ:

Χώρος έκθεσης:

215,46

Αίθουσα προβολών- φωτογραφικό υλικό:

102

ΧΩΡΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ:

Χώρος έκθεσης:

126

Χώρος αποθήκευσης προσωπικών αντικειμένων επισκεπτών:

35

Πολυχώρος εκδηλώσεων:

102

ΛΟΙΠΟΙ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΙ ΧΩΡΟΙ:

Πωλητήριο:

119

Αναψυκτήριο:

85

ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ:

Κυρίως χώροι υγιεινής:

31

Χώροι υγιεινής αναψυκτηρίου:

20

Αποθηκευτικοί χώροι διοίκησης:

28,60

Αποθηκευτικοί χώροι πωλητηρίου:

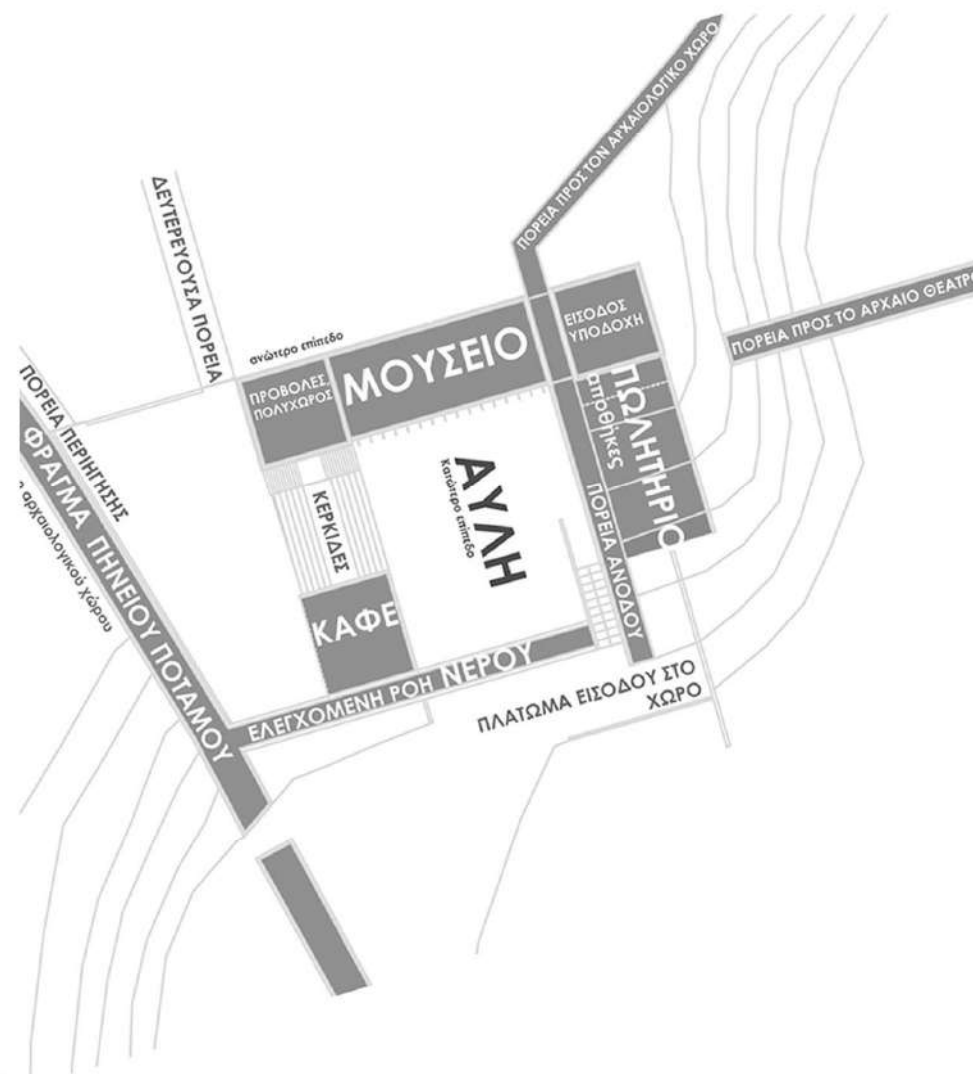
56,60

Αποθήκη αναψυκτηρίου:

13

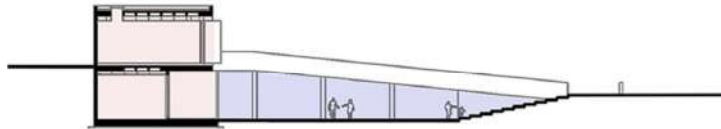
ΣΥΝΟΛΟ:

1.005 τμ

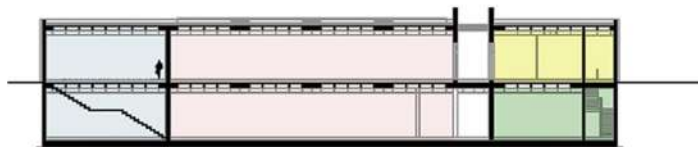
Στάθμη ισογείου:

Σε αυτό το επίπεδο συγκεντρώνονται κοινόχρηστοι χώροι διαθέσιμοι στους επισκέπτες χωρίς την πληρωμή αντίτιμου, όπως ο χώρος των περιοδικών εκθέσεων και ο πολυχώρος πολιτιστικών δράσεων και εκδηλώσεων. Επίσης οι χώροι του αναψυκτηρίου και του πωλητηρίου είναι υπόσκαφοι και έχουν πρόσβαση από την εσωτερική αυλή. Ο δημόσιος αυτός πυρήνας διαφοροποιείται από τον αρχαιολογικό χώρο ως προς τη λειτουργία του, αποτελώντας έναν τόπο συγκέντρωσης για τους επισκέπτες αλλά και τους κατοίκους της περιοχής.

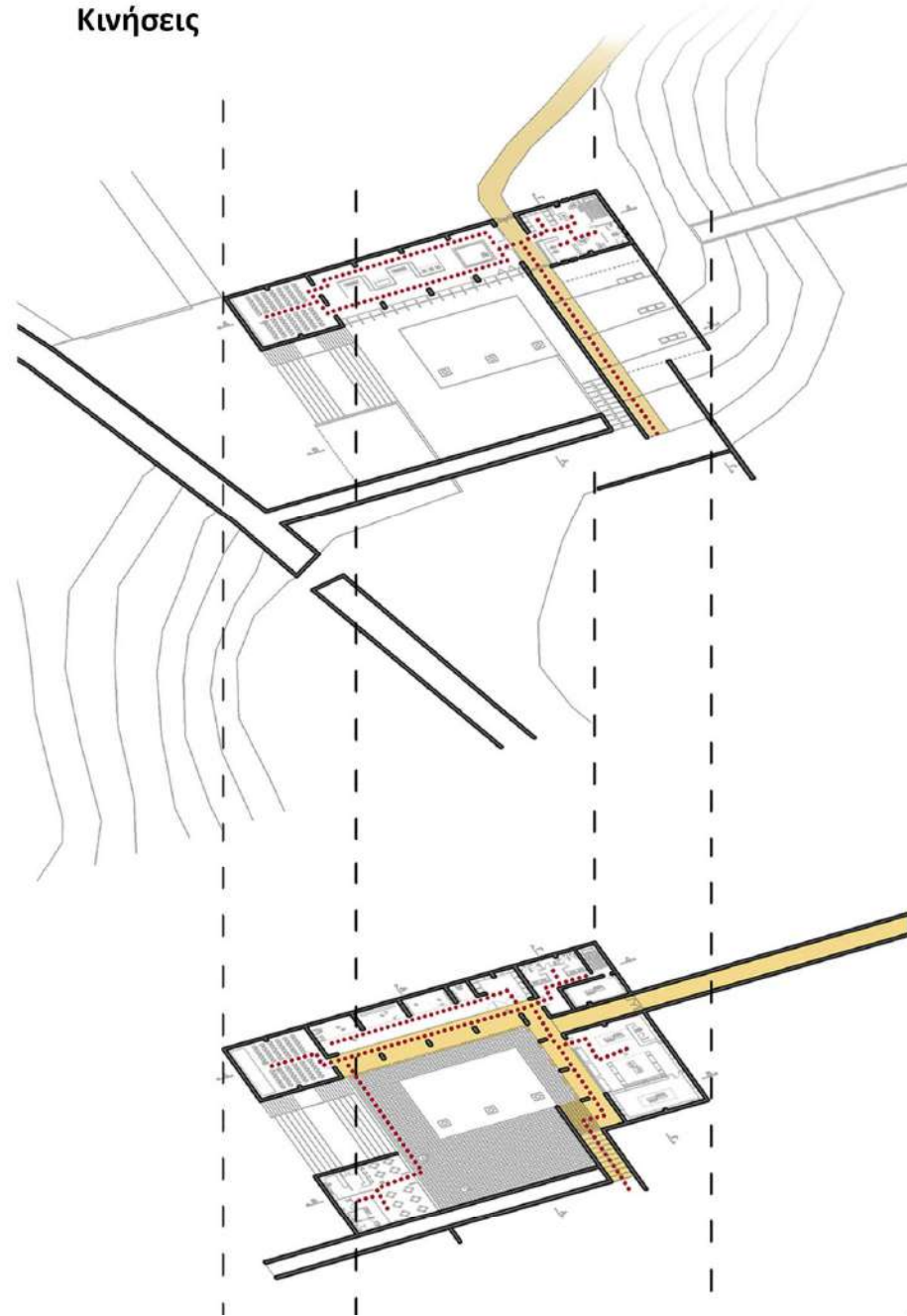
Στάθμη ορόφου:

Στο ανώτερο επίπεδο το οποίο αποτελεί ελεγχόμενο σημείο πρόσβασης προς τον αρχαιολογικό χώρο, βρίσκεται το εκδοτήριο των εισιτηρίων, τα γραφεία διοίκησης και το μουσείο της ιστορίας των ανασκαφών. Επίπλέον στο μουσείο εντάσσεται και η αίθουσα προβολών φωτογραφικού υλικού από το αρχείο των ανασκαφών.

- Μουσείο
- Προβολές
- Υποδοχή-γραφεία
- Βοηθητικοί χώροι
- Πωλητήριο

Κινήσεις

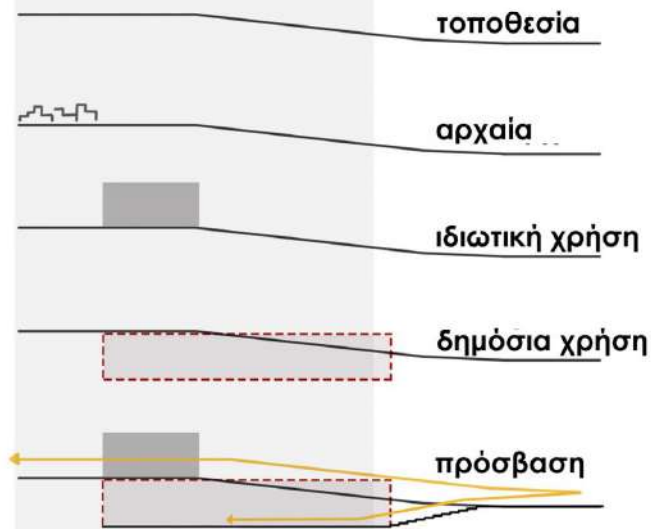

Η χωροθέτηση

_Επίπεδα

Βασικό στοιχείο για την ανάπλαση του αρχαιολογικού χώρου αποτελεί η δημιουργία μιας διαμορφωμένης εισόδου, ενός κόμβου ελεγχόμενων κινήσεων που θα αποτελεί επίσης την αφηγηρία και το τέλος της περιήγησης.

Η σύνθεση των κτιριακών όγκων αποτελείται από δύο επίπεδα τα οποία δεν συνδέονται άμεσα κατακόρυφα μεταξύ τους. Τα δύο επίπεδα έχουν διαφορετικό ρόλο και λειτουργία ενώ οργανώνονται μέσω ενός ορθοκανονικού συστήματος αξόνων.

_Κόμβος

Στο κατώτερο επίπεδο, ο επισκέπτης εισέρχεται μέσω μιας υπαίθριας κλίμακας, διαμορφωμένης με πλατύσκαλα. Η στάθμη αυτή συγκεντρώνει κοινόχρηστες - δημόσιες χρήσεις που λειτουργούν ανεξάρτητα από το ωράριο λειτουργίας του αρχαιολογικού χώρου. Οι κτιριακοί όγκοι είναι υπόσκαφοι και συνολικά σε χαμηλότερη στάθμη. Ενώ η κεντρική αυλή αποτελεί το δημόσιο πυρήνα του συγκροτήματος.

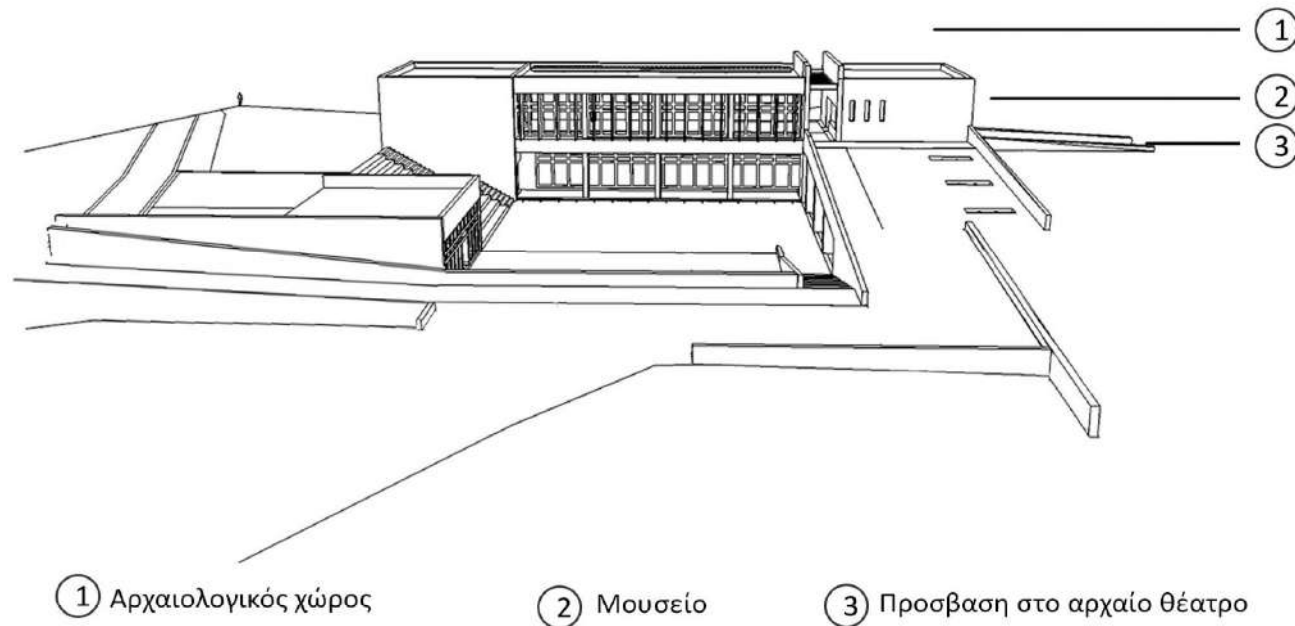
Στο ανώτερο επίπεδο φθάνει κανείς μέσω μιας ανοδικής πορείας διαμορφωμένης επάνω στο πραινές του εδάφους όπου συναντά τις εισόδους προς το μουσείο των ανασκαφών και τον αρχαιολογικό χώρο. Το τέλος της περιήγησης καταλήγει και πάλι στον κόμβο όπου διαμορφωμένες κερκίδες και μια πλευρική κλίμακα οδηγούν τον επισκέπτη στο δημόσιο πυρήνα του κτιρίου και απο εκεί στην έξοδο.

_Όρια

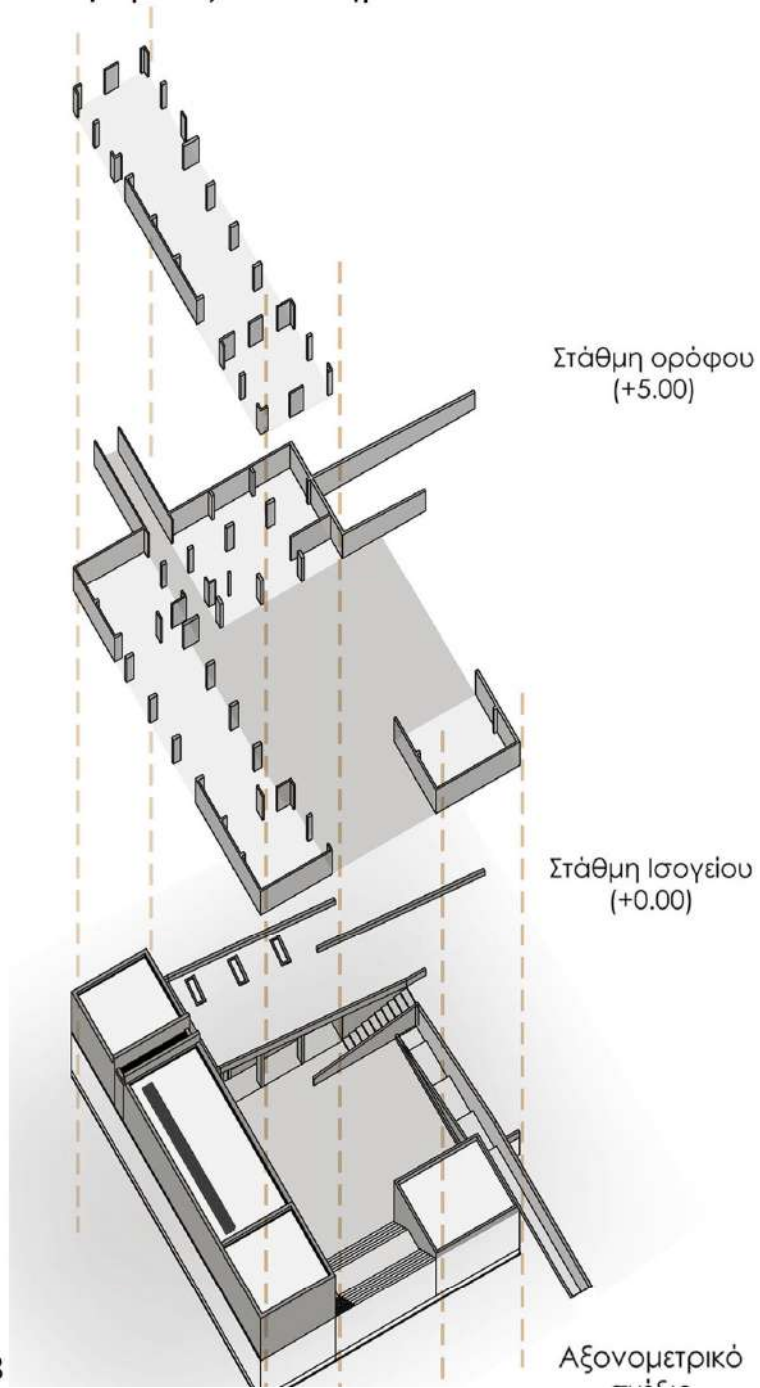
Στα νοτιοανατολικά το στοιχείο του νερού λειτουργεί και ως περίφραξη του κτηριακού συγκροτήματος.

Στα βορειοδυτικά, ο κτηριακός όγκος του μουσείου, συνιστά όριο προς τον αρχαιολογικό χώρο, ενώ η πρόσβαση προς αυτόν γίνεται ελεγχόμενα.

Τέλος, όριο αποτελεί η φυσική κλίση του εδάφους προς τα βορειοανατολικά, όπου και επιτρέπεται η ελεγχόμενη πρόσβαση των επισκεπτών κατά τους θερινούς μήνες, στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αρχαίας Ήλιδος.

Ο φορέας του κτηρίου

Υλικότητα

Ξύλινη πέργκολα οροφής

Ελαφρώς επιχρισμένο τούβλο

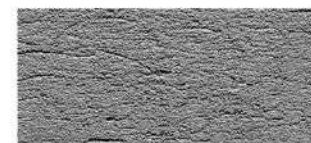
Λίθινη επένδυση

Ανεπίχριστο σκυρόδεμα

Ξύλινο δάπεδο

Αδρό Σκυρόδεμα

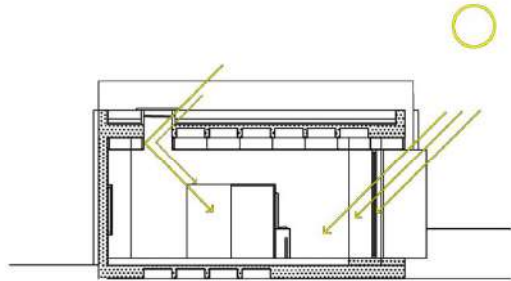

_Χωροθέτηση ενότητων ξενάγησης του μουσείου

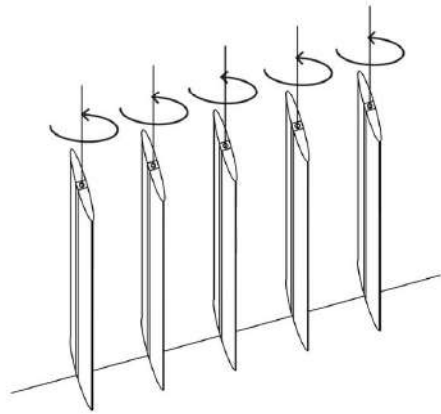

- μακέτα αρχαιολογικού χώρου
- εκθεσιακός χώρος
- αίθουσα προβολών
- κίνηση επισκέπτη
- Χρονολογική αφήγηση της Αρχαίας Ήλιδας από την Παλαιολιθική εποχή (10.000 π.Χ.) έως τη Μεταβυζαντινή περίοδο (1821).
- Φωτογραφικό υλικό ανασκαφής και αποκατάστασης του αρχαιολογικού χώρου από το 1910 έως το 1970.
- Ο αρχαιολογικός χώρος της Αρχαίας Ήλιδας

_Σύστημα σκιασμού σε όψη και οροφή

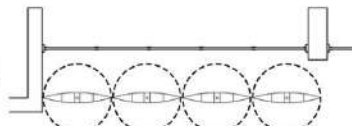

Περιστρεφόμενες περσίδες σκιασμού

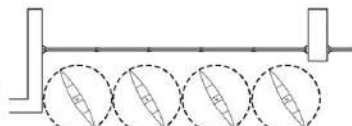

Κάτοψη

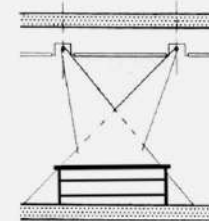
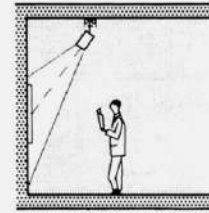
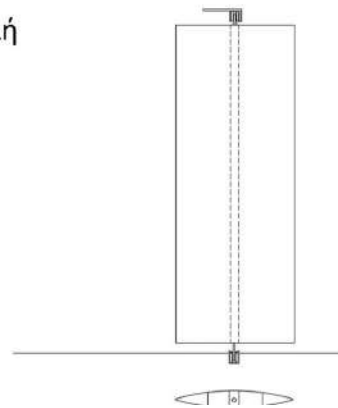
Περίπτωση Α

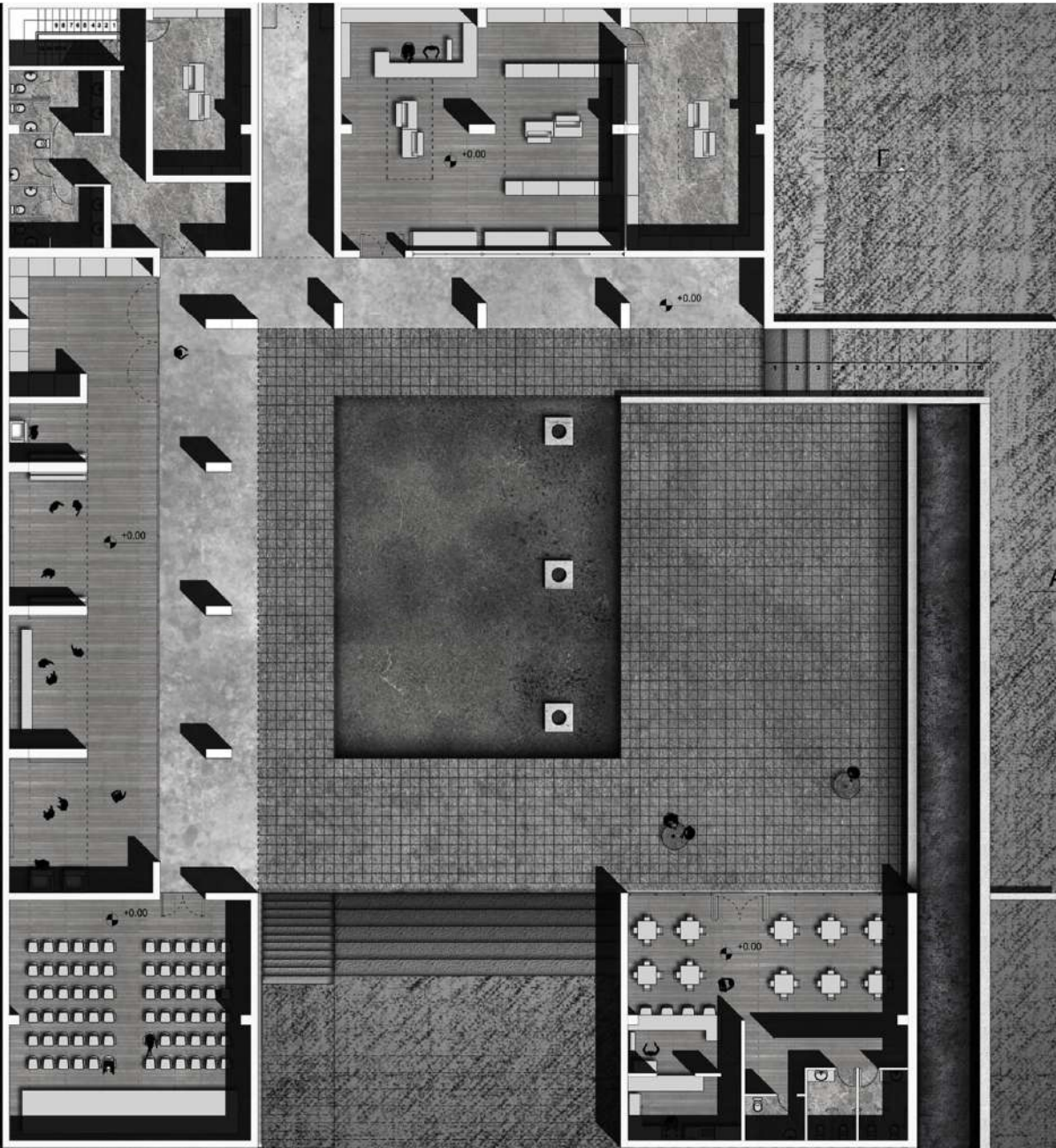
Περίπτωση Β

Τομή

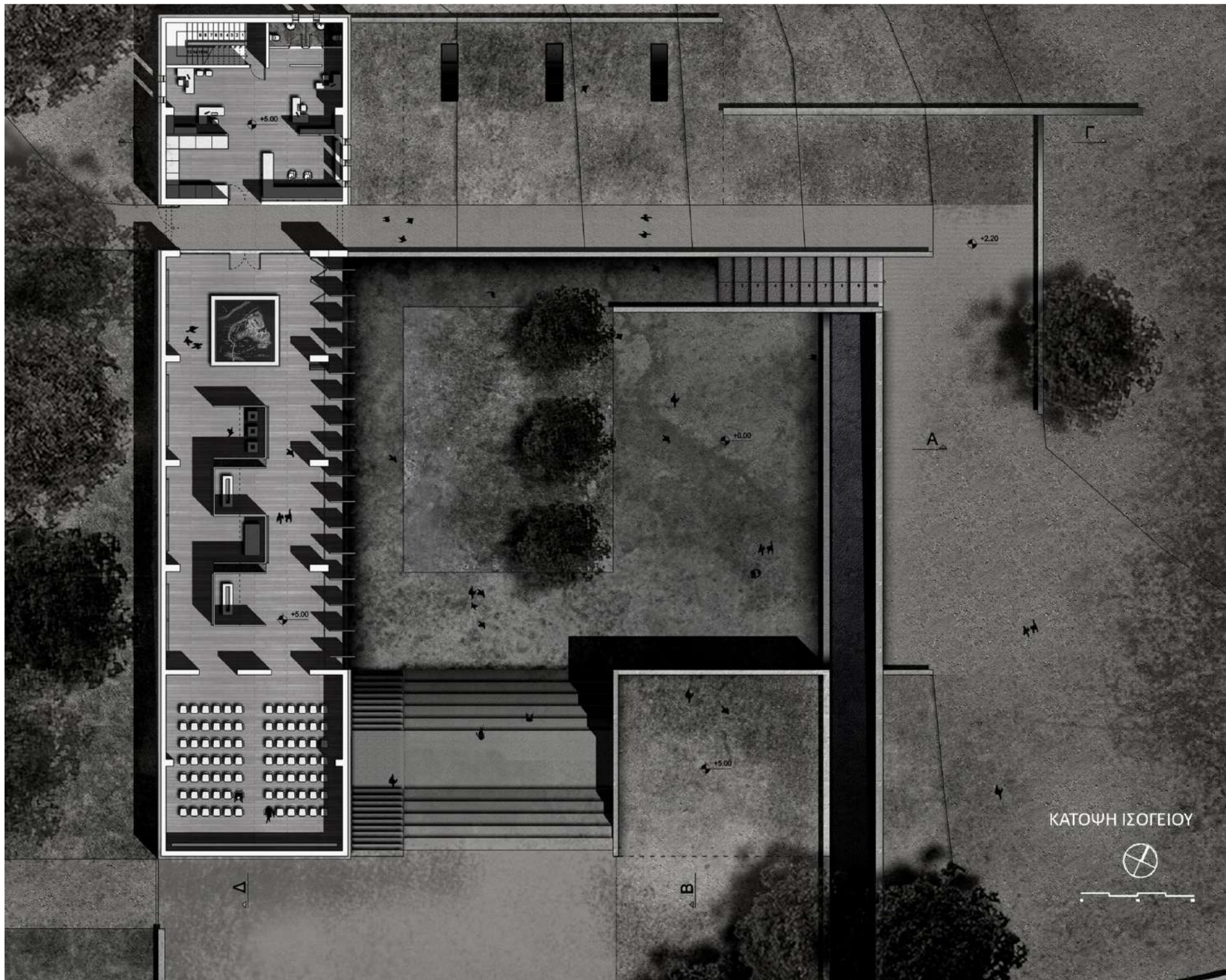

Τεχνητός φωτισμός

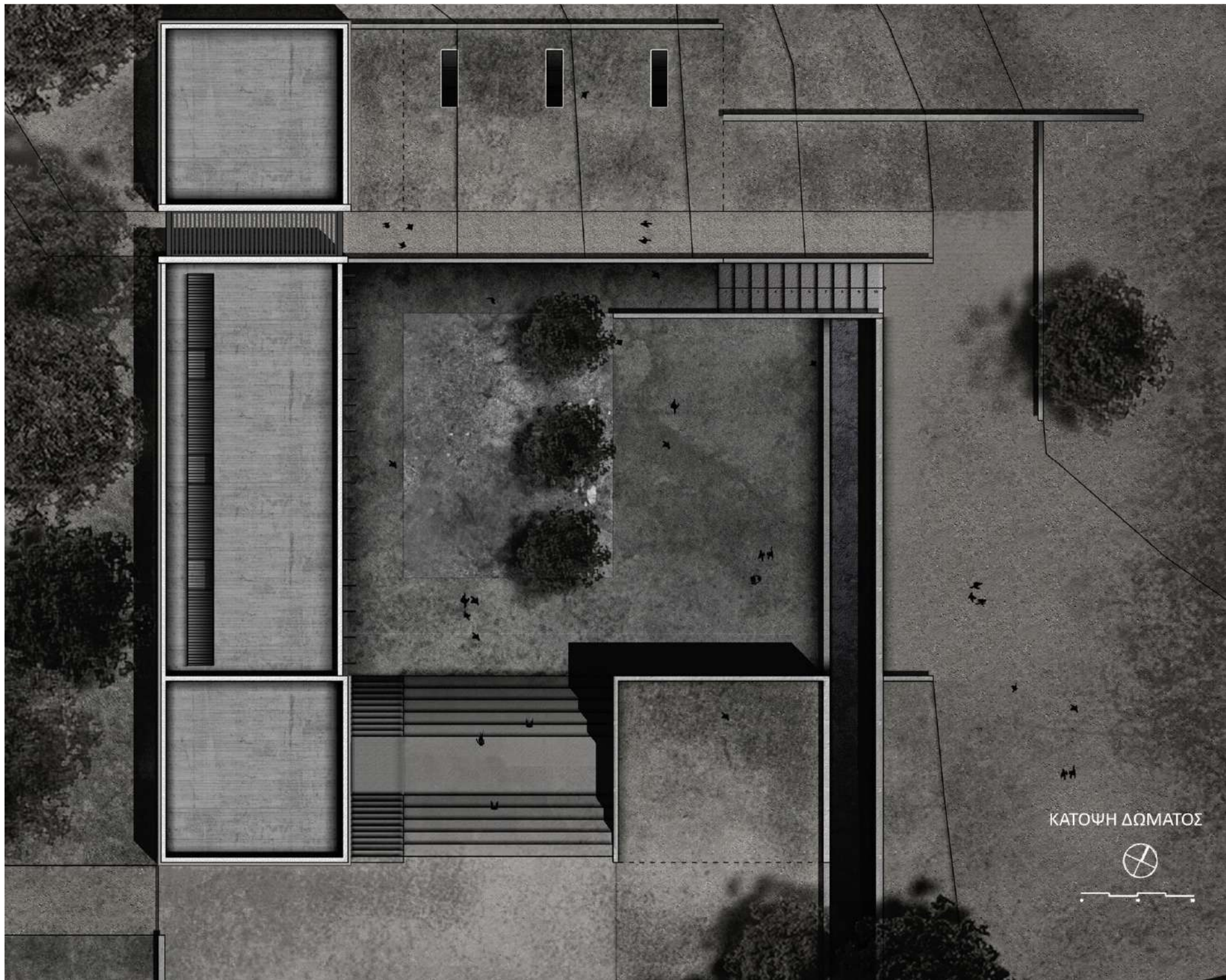
ΚΑΤΟΨΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ

ΚΑΤΩΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

ΚΑΤΟΨΗ ΔΩΜΑΤΟΣ

TOMH A-A

TOMH B-B

ΤΟΜΗ Γ-Γ

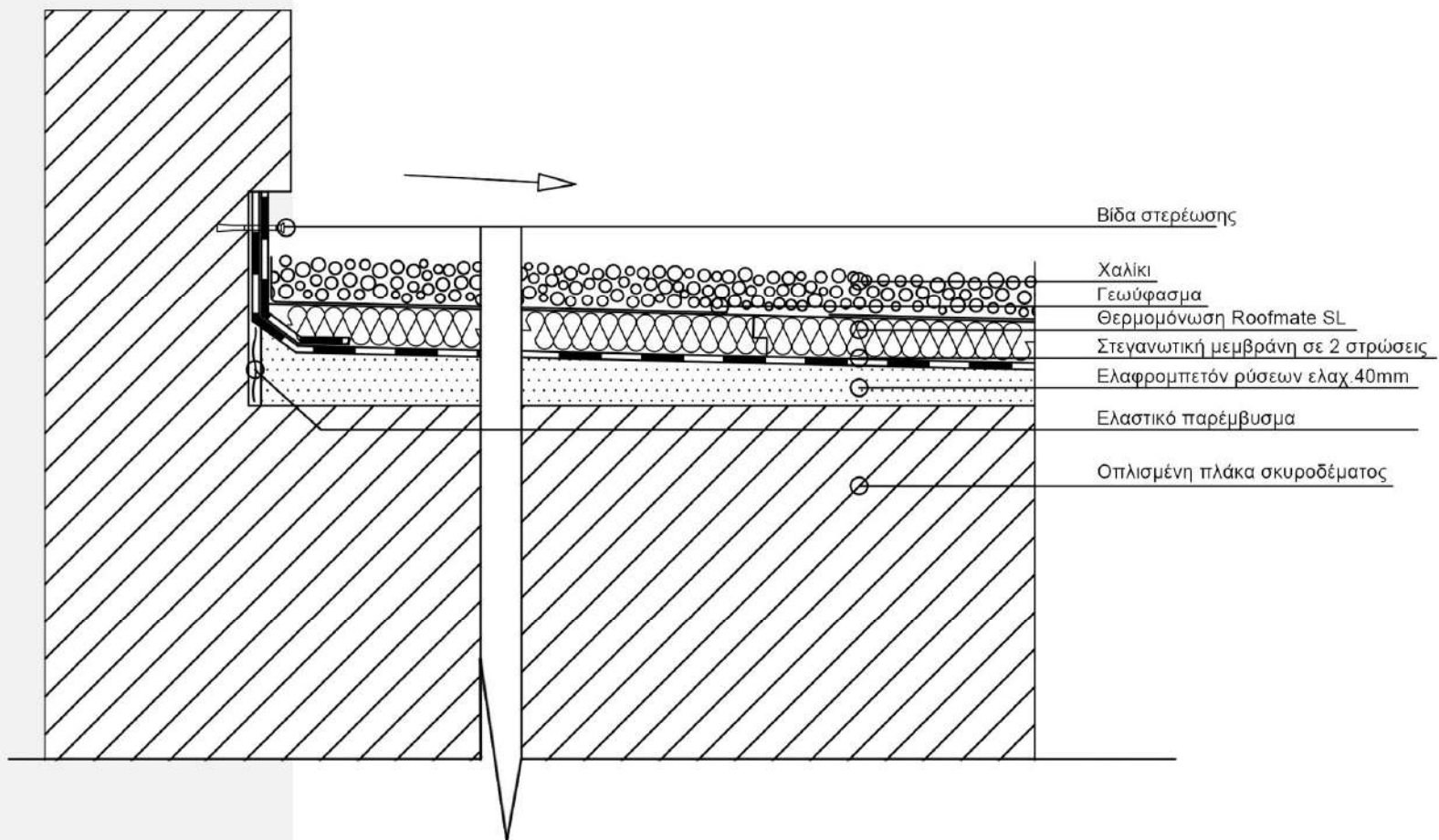

+11.00
+10.00
+8.60
+5.00
+3.80
+0.00
-0.80

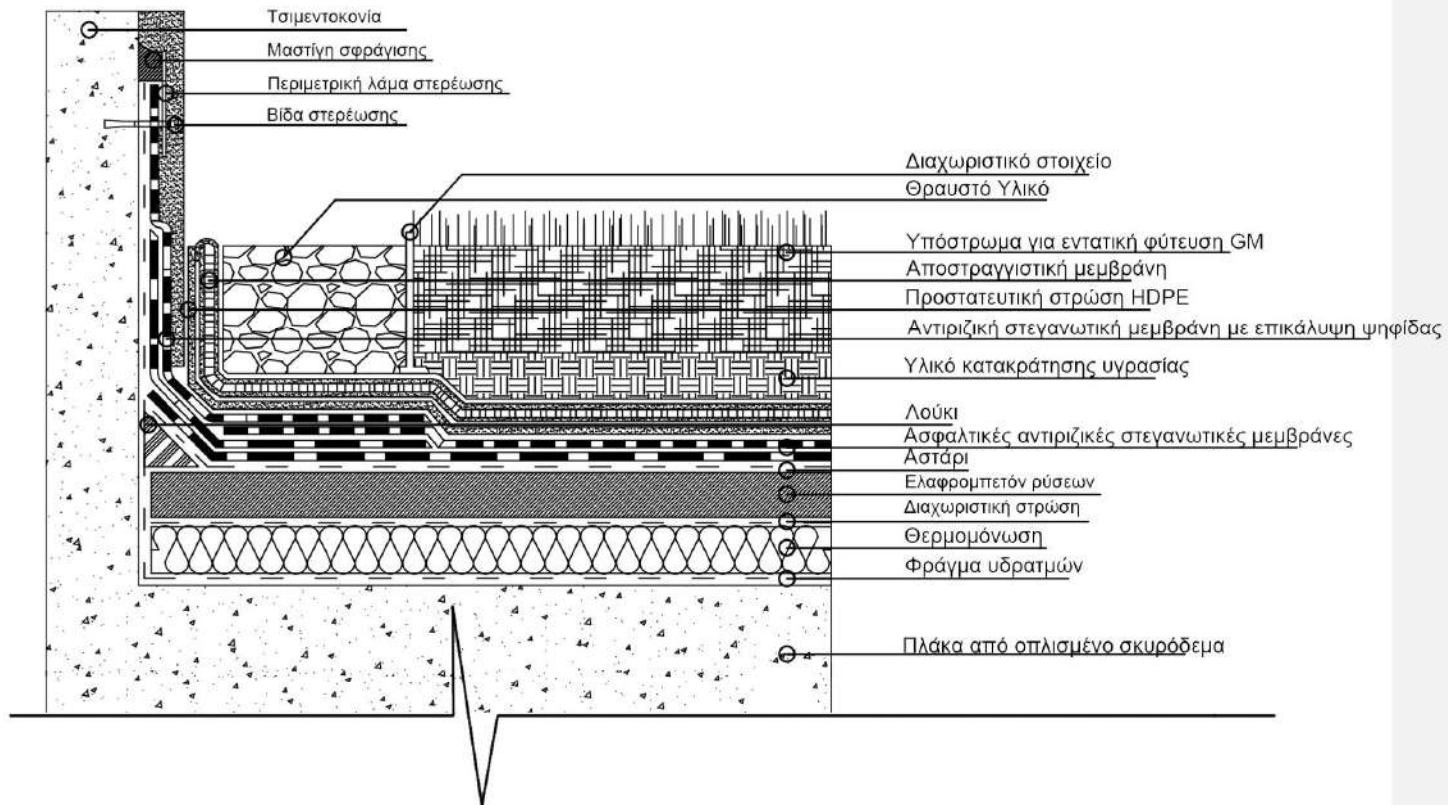
ΤΟΜΗ Δ-Δ

Κατασκευαστικές λεπτομέρειες δώματος

A. Μη βατό δώμα- Ανεστραμμένη μόνωση με τελική στρώση χαλίκι

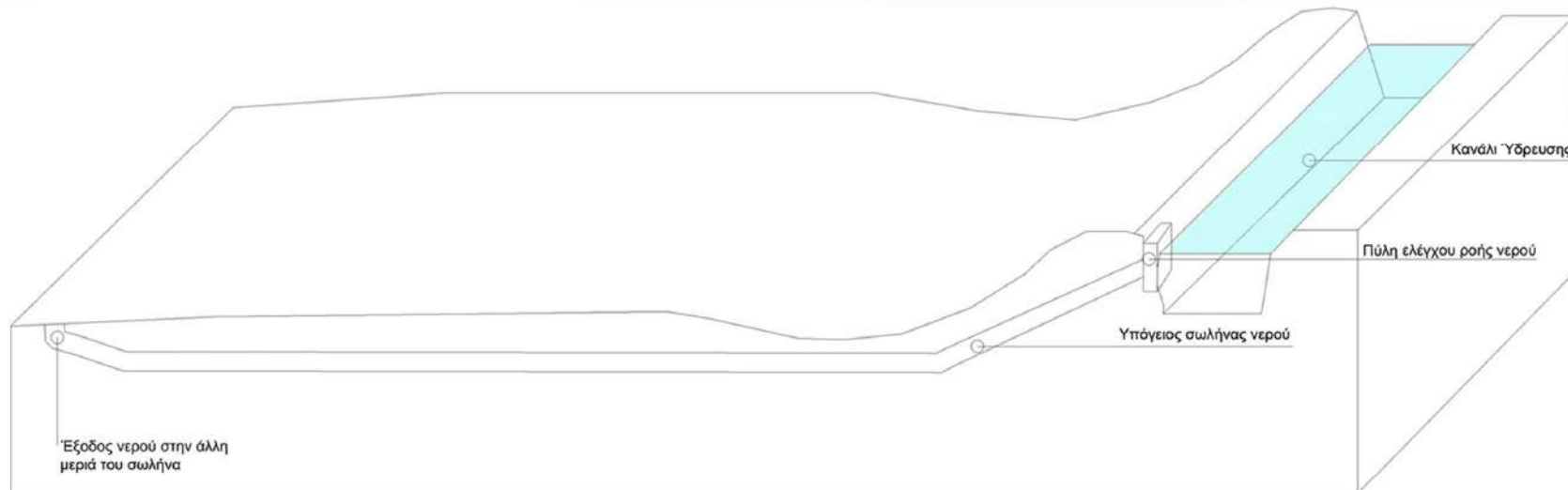
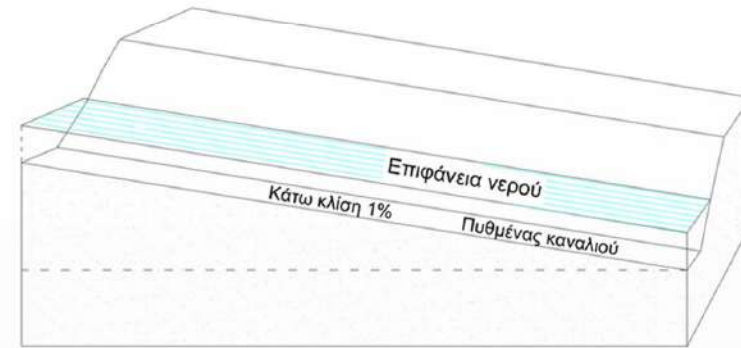
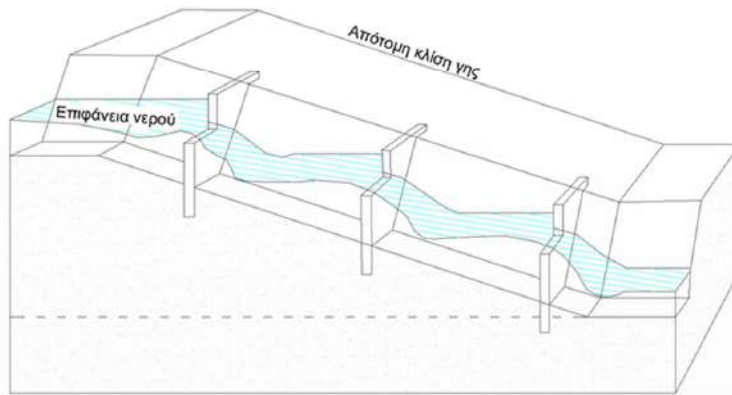
Β. Φυτεμένο δώμα εκτετικής φύτευσης

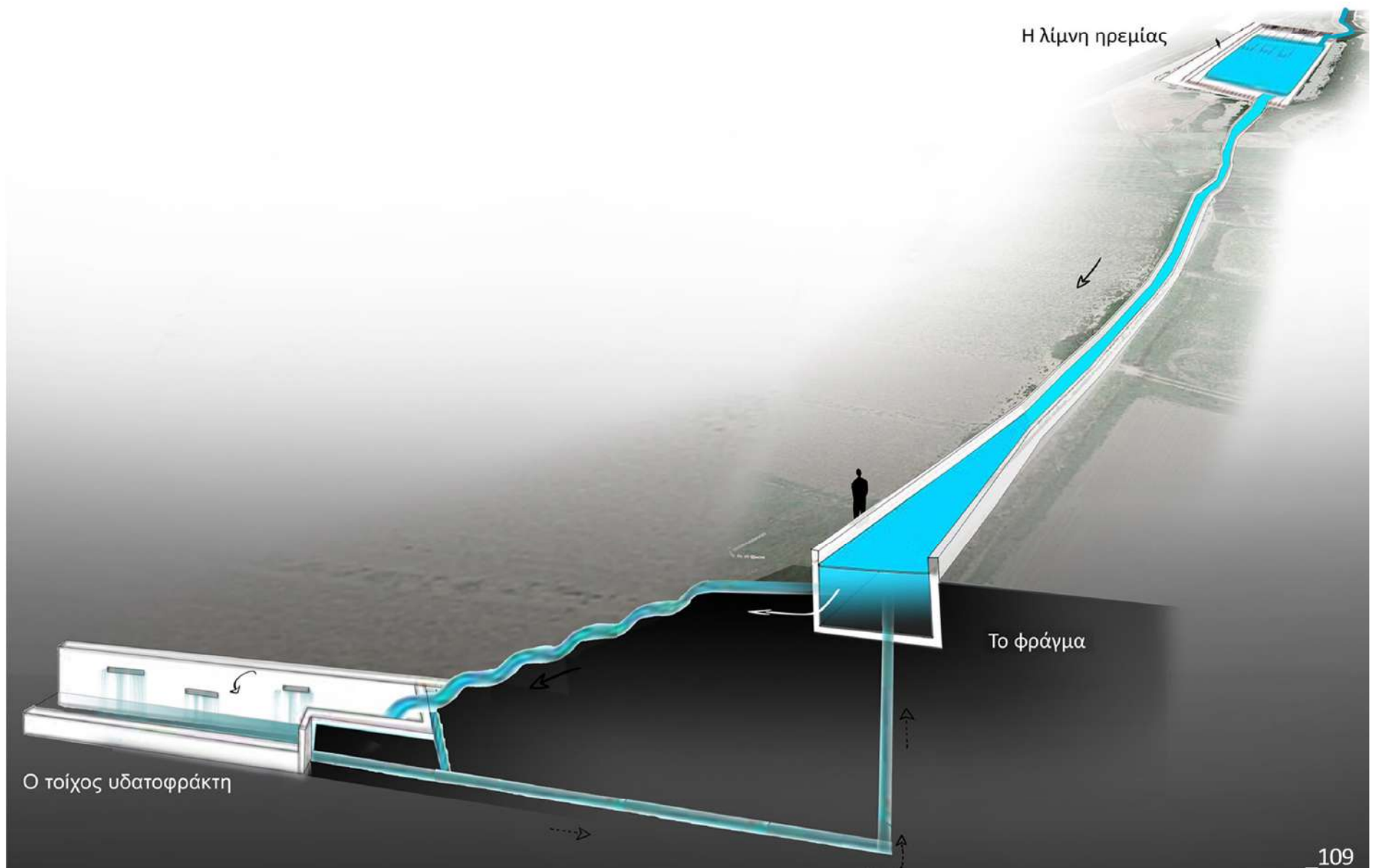
Το Νερό

_Η Πορεία του Νερού

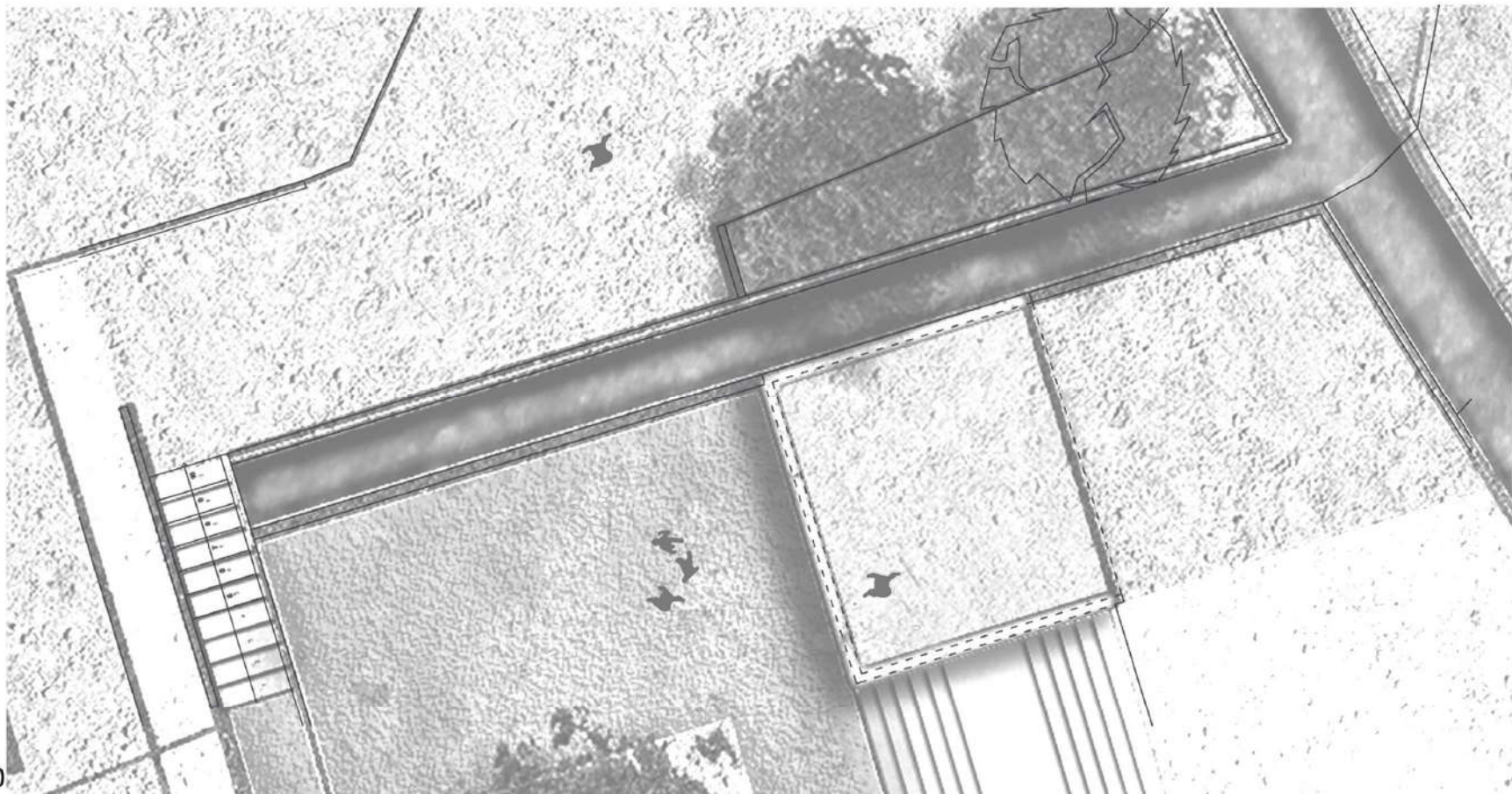
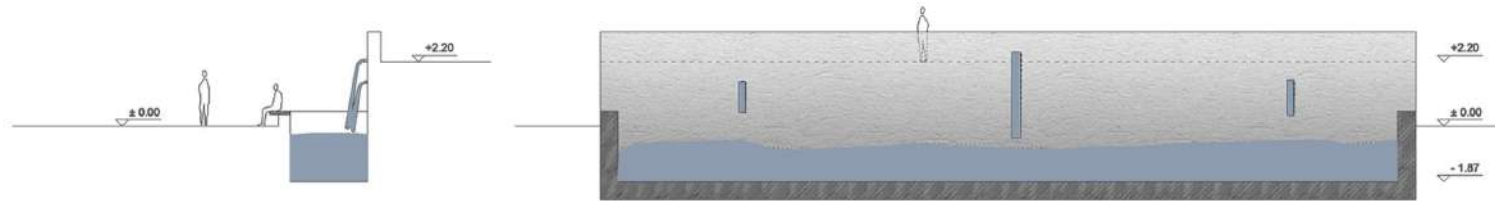
Σε διαφορετικές διαμορφώσεις εδάφους

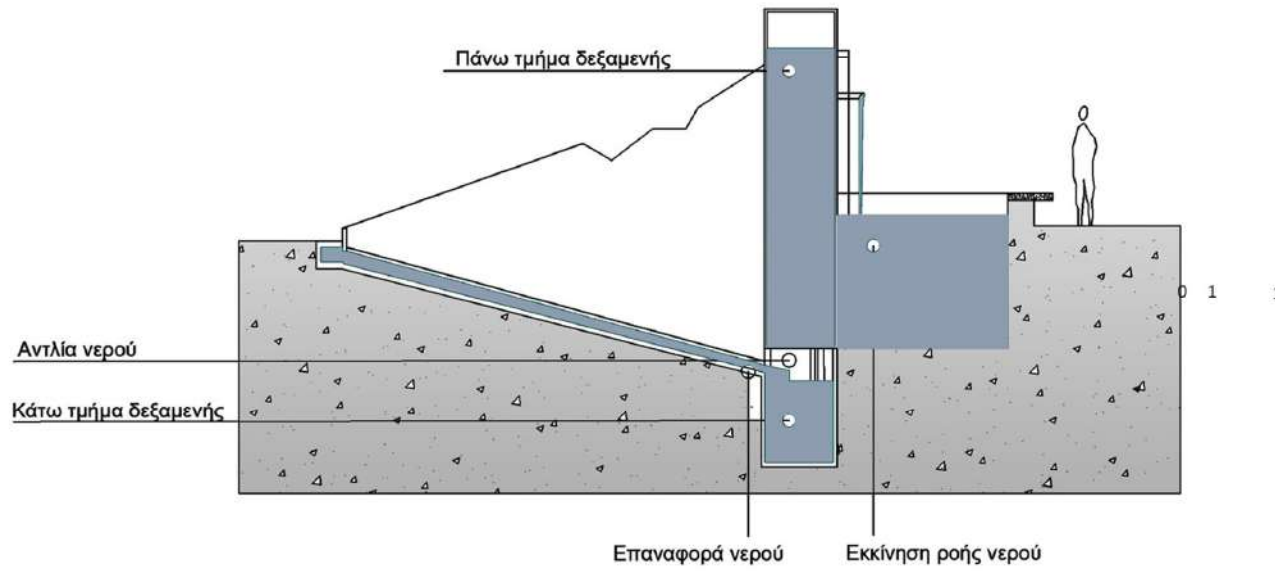
Από το φράγμα στο οικόπεδο

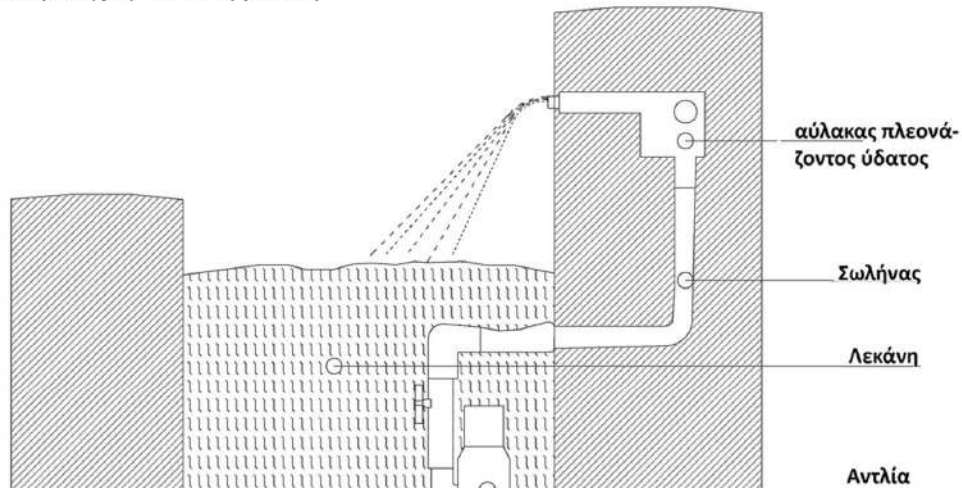
_Το φράγμα του νερού ως όριο

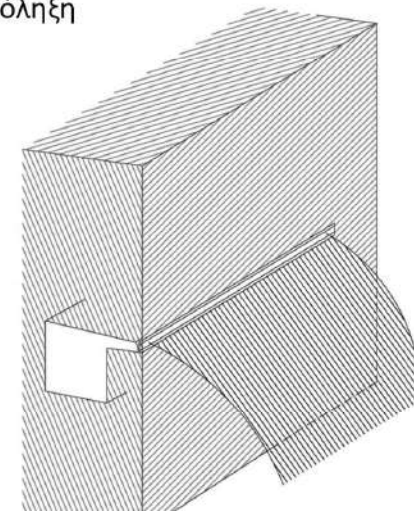
_Η Κατασκευή
Ο μηχανισμός

Τυπικός τοίχος υδατοφράκτη

Απόληξη

#07

Τα εργαστήρια

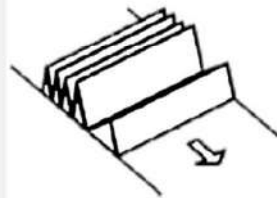
Ανάλυση της ιδέας

Η Ιδέα

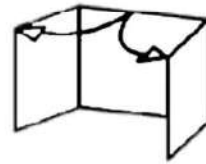
Αναζήτηση εφήμερων κατασκευών οι οποίες θα συνδέονται με την έννοια της μεταβλητότητας, της μετακινησιμότητας και της προσωρινής θέσης. Πρόκειται για δυναμικές κατασκευές που θα μπορούν να μεταλλάσσονται όντας αλληλοεξαρτώμενες από το χρόνο και το χώρο των ανασκαφών. Η μεταβλητότητα αφορά στο συνολικό μέγεθος της κατασκευής, στην εσωτερική και εξωτερική διαρρύθμιση ώστε να ανταποκρίνεται στις εκάστοτε απαιτήσεις (σχέση δημόσιου-ιδιωτικού). Ακόμα αναζητώνται οι βέλτιστες επιλογές ώστε να πληρεί βιοκλιματικά χαρακτηριστικά, καθώς και οι βέλτιστες διαστάσεις ώστε να πληρεί τα λειτουργικά χαρακτηριστικά, και να μπορεί να μεταφέρεται.

Η Μεταβλητότητα

Κατηγοριοποίηση κατασκευών σύμφωνα με τη μεταβλητότητα

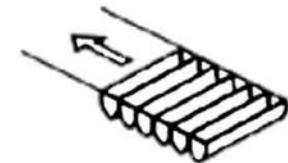
ΑΝΑΔΙΠΛΟΥΜΕΝΑ

ΑΝΟΙΓΟΜΕΝΑ

ΣΥΡΟΜΕΝΑ

ΞΕΤΥΛΙΓΜΑ

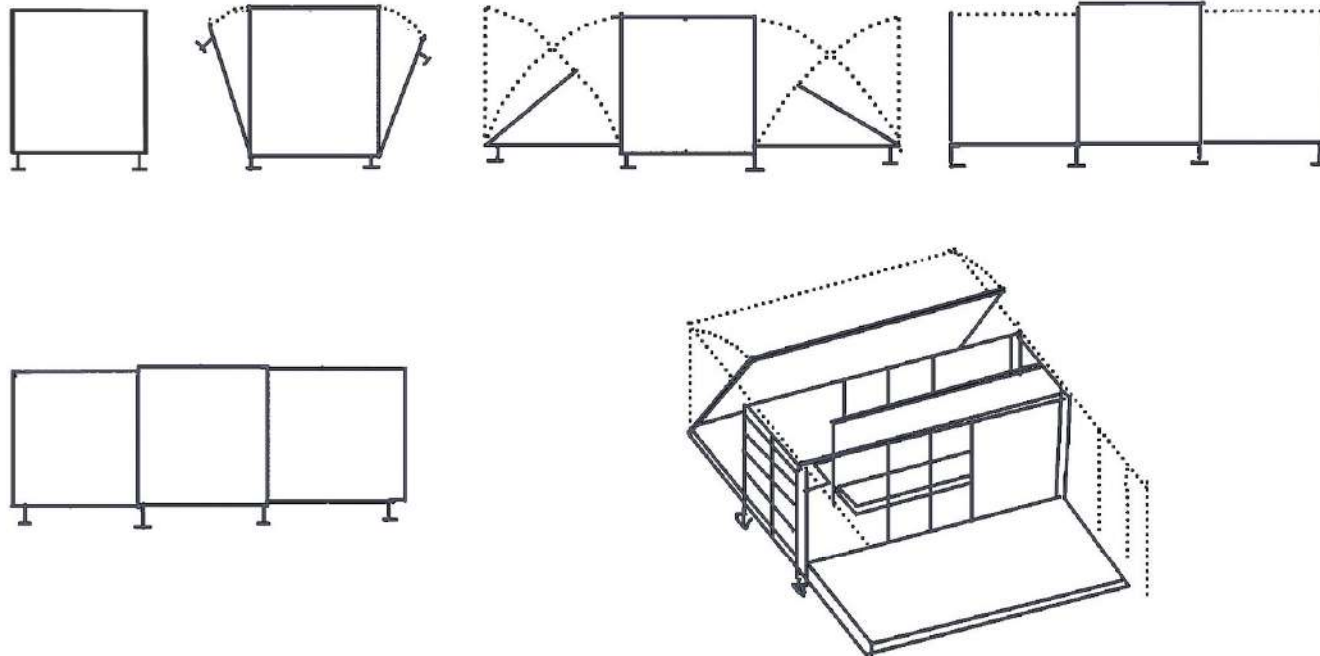
Ανάλυση της ιδέας

_Ο Σχεδιαμός

Μετά από μελέτη διαφόρων κατασκευών, επιλέχθηκε για τη συγκεκριμένη περίπτωση, ο συνδιασμός ανοιγόμενων και αναδιπλούμενων στοιχείων. Πρόκειται για χώρους τύπου “container” που μπορούν να μεταβάλλονται τριπλασιάζοντας το εμβαδόν τους. ($3 \times 18 \text{ m}^2$). Ακόμα μπορούν να συνδέονται άμεσα μεταξύ τους ανά δύο (108 m^2 και 36 m^2 ανοιχτά και κλειστά αντίστοιχα).

Οι κατασκευές μπορούν να ρυμουλκούνται και να μεταφέρονται σε οποιοδήποτε μέρος του αρχαιολογικού χώρου, όπου απαιτείται, σύμφωνα με την εξέλιξη των ανασκαφών, καθώς η επιπεδότητα του εδάφους το επιτρέπει.

_Το Ανάπτυγμα

Η οργάνωση

_Λειτουργίες Μονάδων

Συγκέντρωση (1)

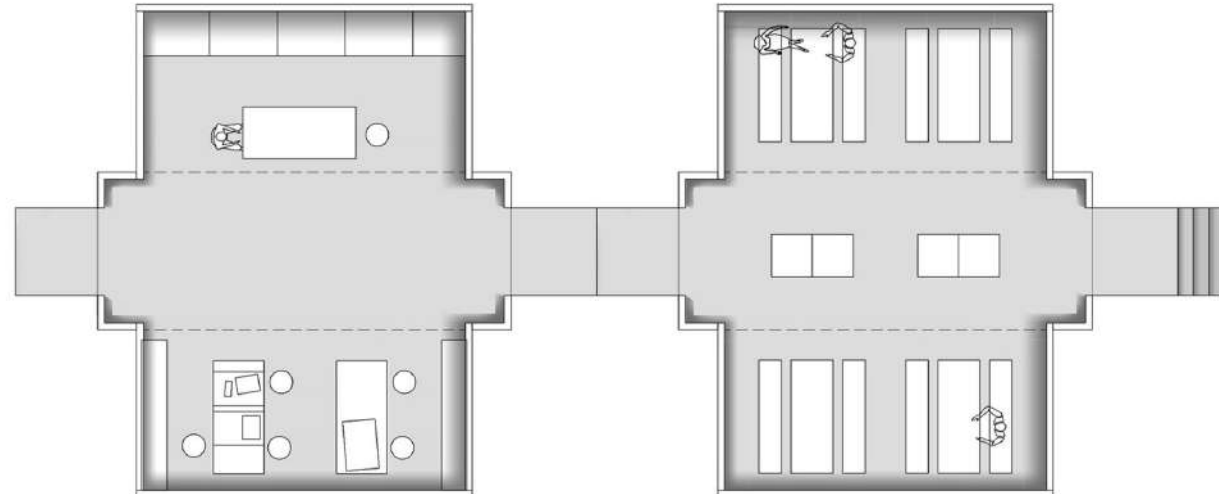
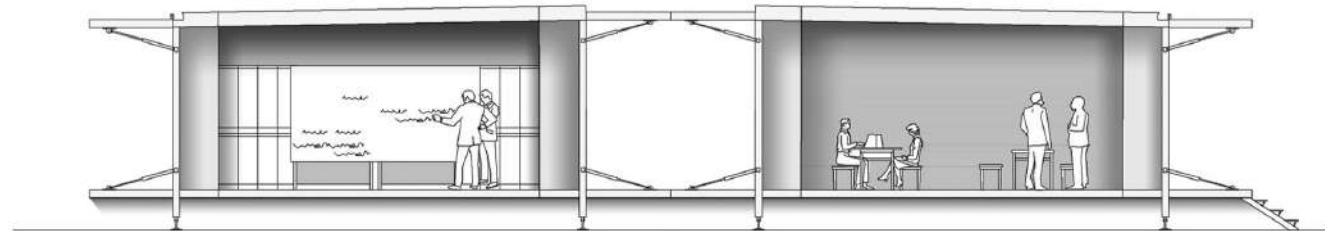
Συλλογή/ Ταξινόμηση (2)

Συρραφή (3)

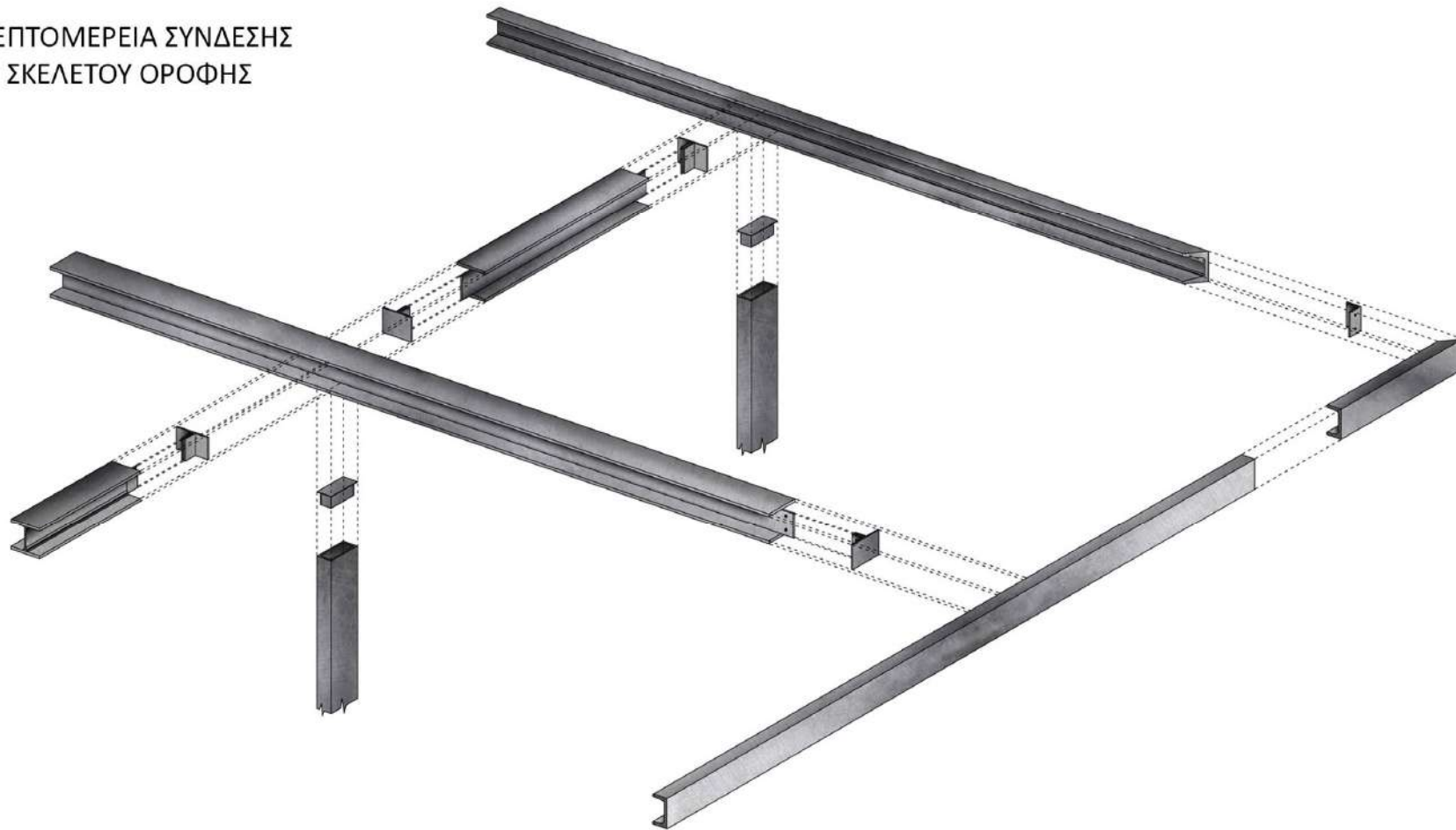
Αποδελτίωση (4)

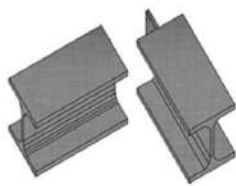
Διάγραμμα κινήσεων των επισκεπτών

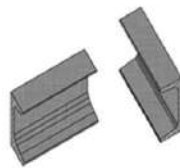
_ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ
_ΣΚΕΛΕΤΟΥ ΟΡΟΦΗΣ

_ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΑΣΕΥΗΣ

_HEB 120

_UPN 120

_Κοιλοδοκός 120x60x6

_Ράβδος Φ10

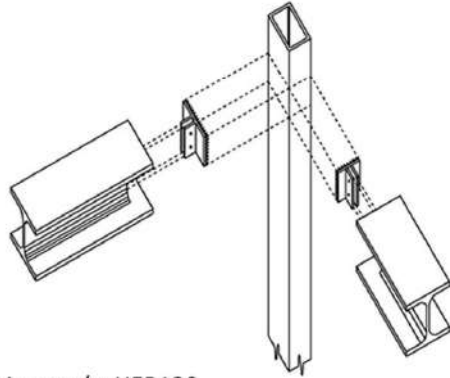
_“Καπάκι” κοιλοδοκού
120x60x50

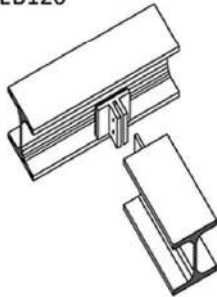
_Μεταλλικές συνδέσεις

_ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ

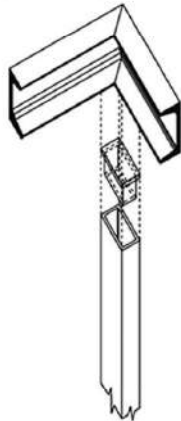
_Κοιλοδοκού με διατομή HEB120

_Διατομών HEB120

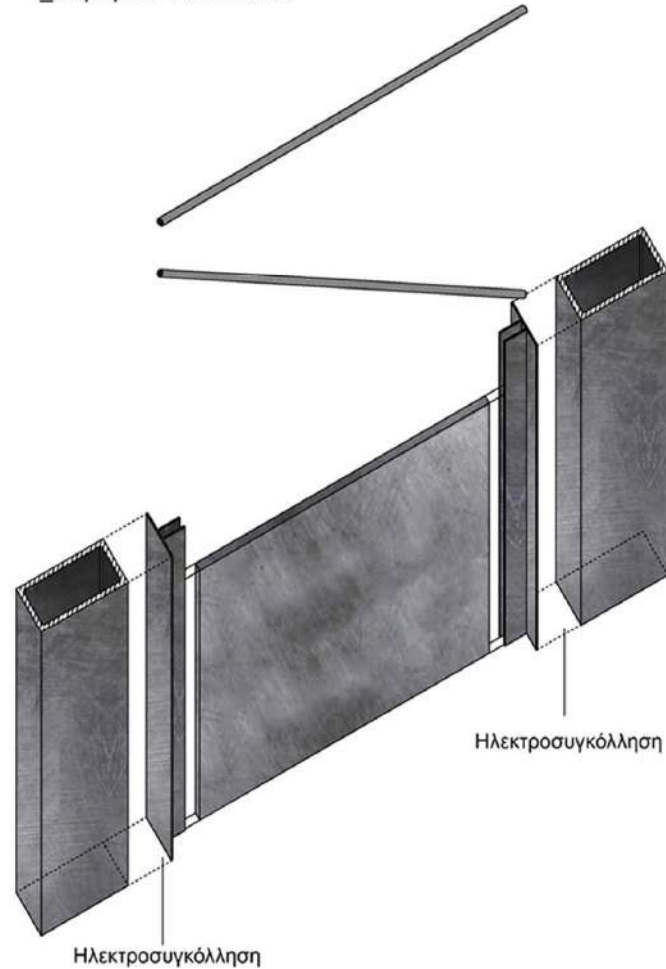
_Κοιλοδοκού με διατομή UPN 120

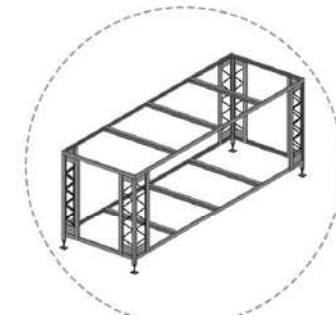
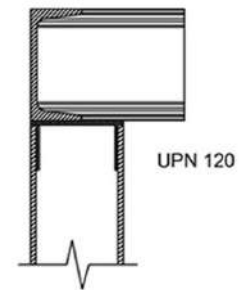
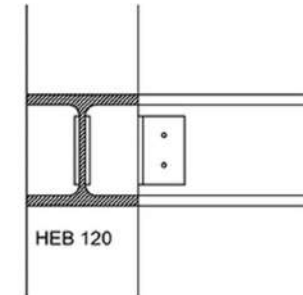
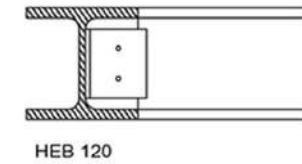
_Γωνία Ενίσχυσης

Δικτυωματικές δοκοί ενίσχυσης αποτελούμενες από:

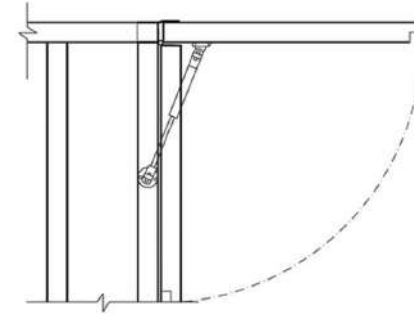
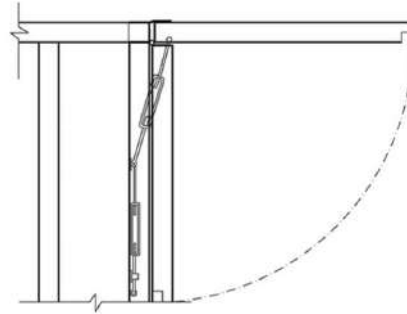
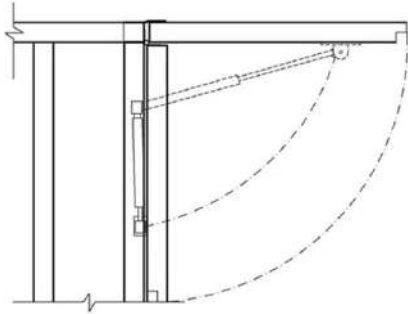
- _Κοιλοδοκούς Διατομής 120x60x6
- _Μεταλλικές συνδέσεις 60x30x2 και ύψους 2.90m
- _Ράβδους ϕ 10
- _Λαμαρίνα 400x300x10

_ΕΓΚΑΡΣΙΕΣ ΤΟΜΕΣ

_ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΝΟΙΓΟΜΕΝΗΣ ΟΡΟΦΗΣ/ΠΑΤΩΜΑΤΟΣ

_ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1. UPN 120
2. UPN 80

3. Ξύλινα Καδρόνια 50/ 80

4. Θερμομόνωση 5mm

5. Μαδέρια 200/ 25

6. Κόντρα Πλακέ Θαλάσσης 21mm

7. Μεντεσές 90/ 90

8. Διαπνέουσα μεμβράνη 1mm

9. Ξύλινες σανίδες 210/ 296/ 30

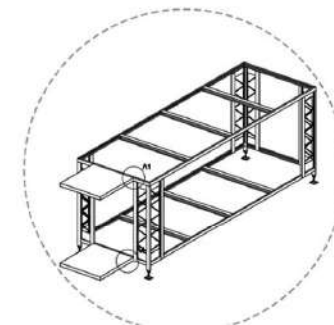
10. Μαδέρια 100/ 30 με διάκενο 20mm

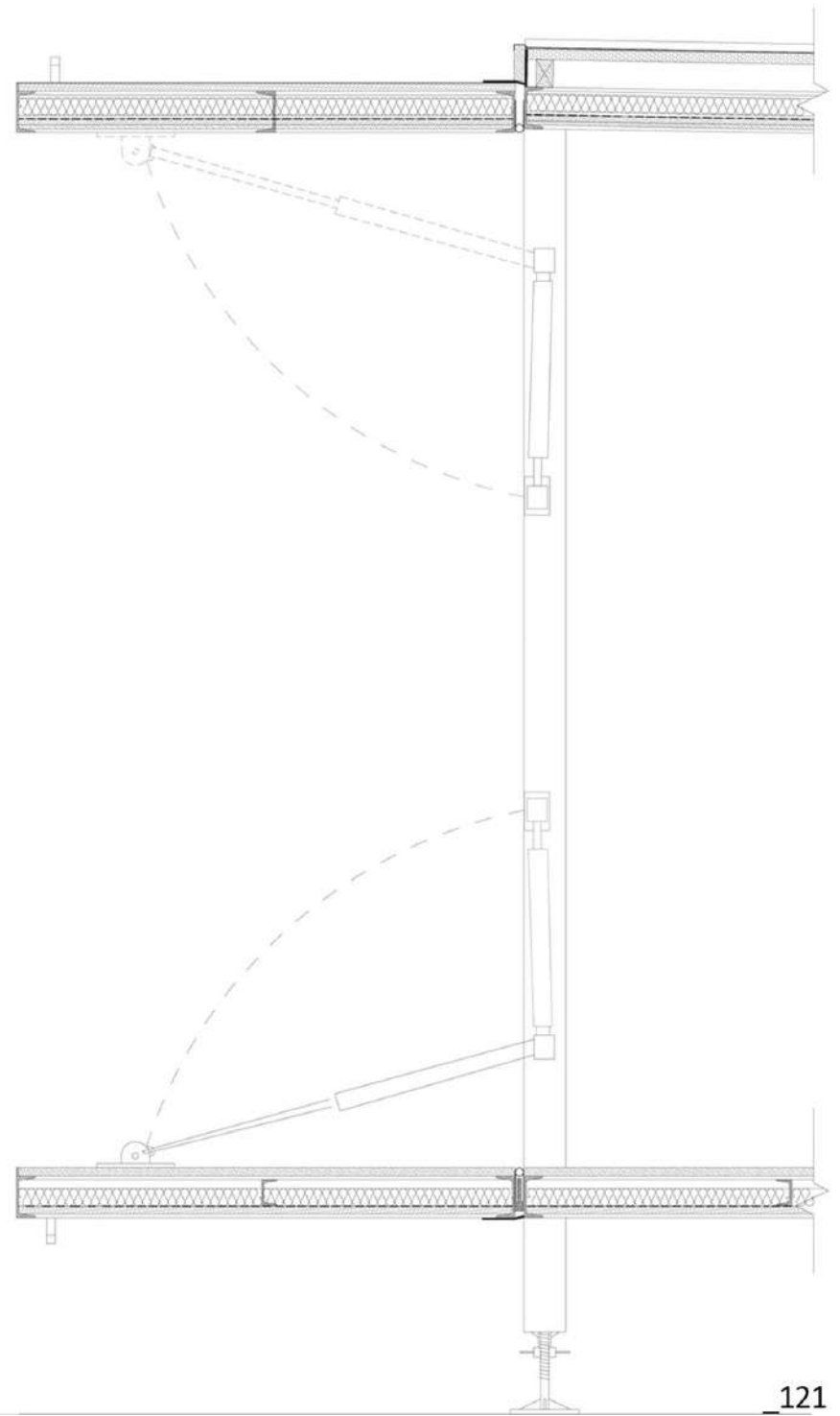
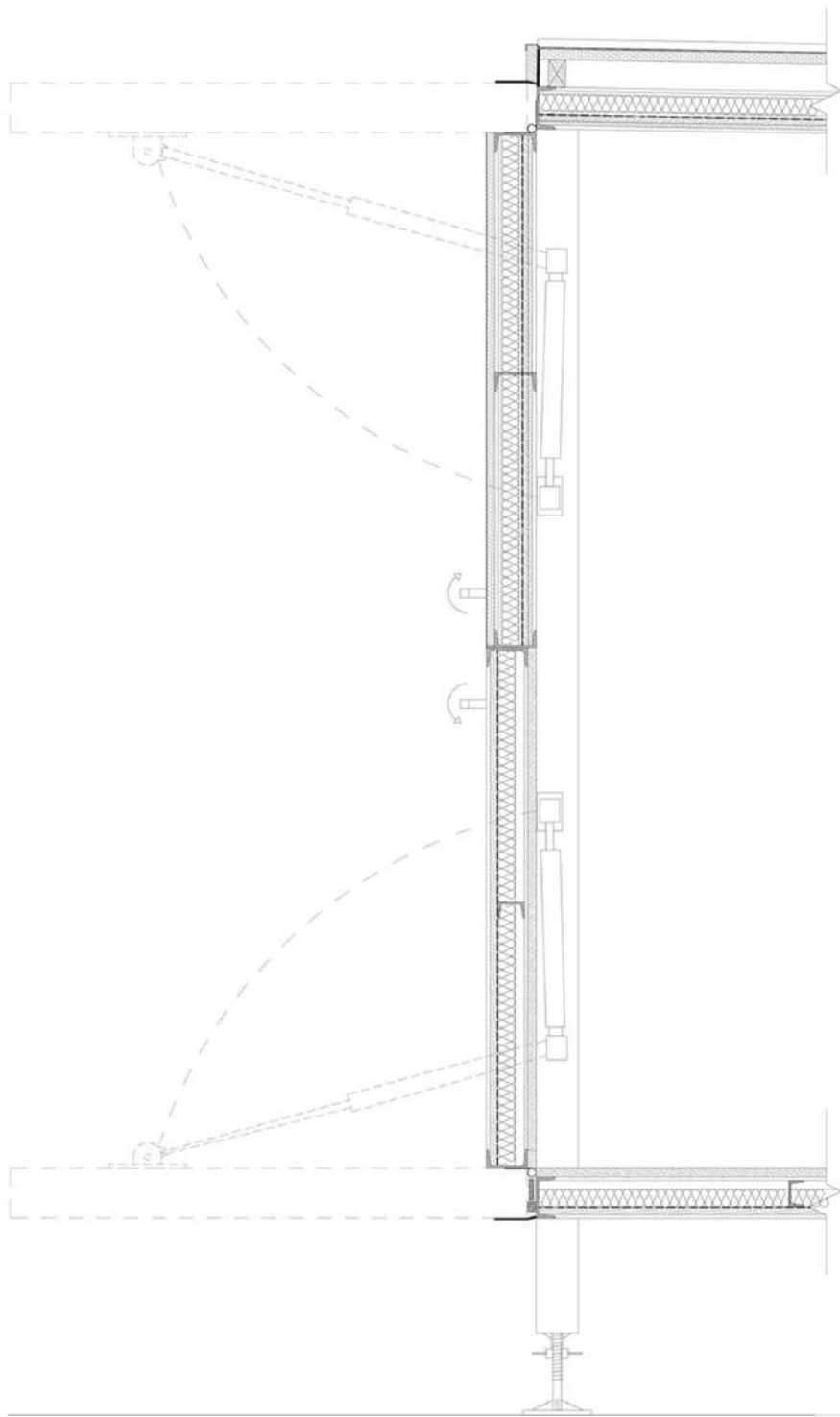

11. Ελαστικό αρμοκάλυπτρο

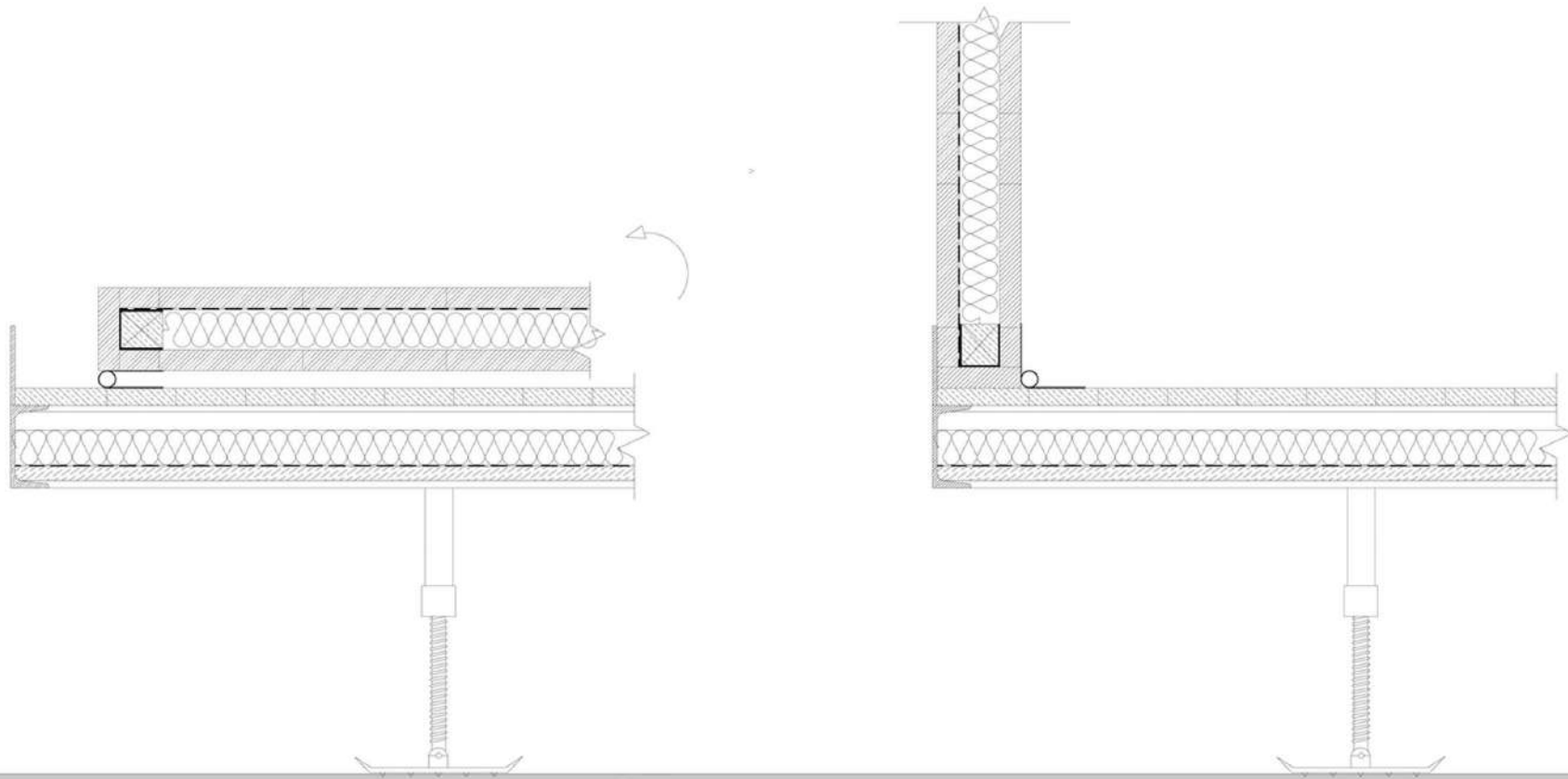

12. Μαστίχη σφράγισης

_ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΠΑΤΩΜΑΤΟΣ

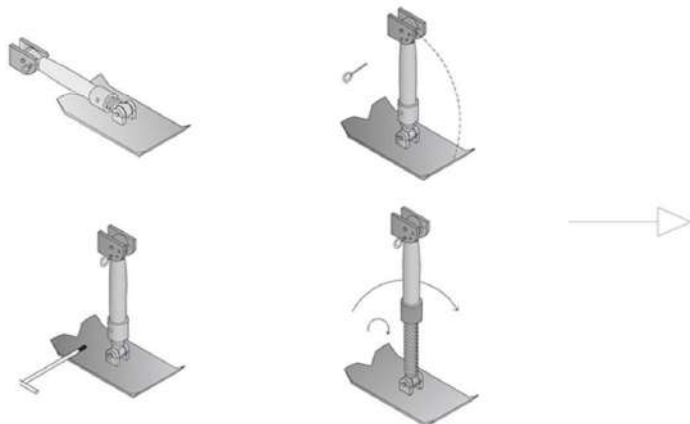

_ΥΠΟΜΝΗΜΑ

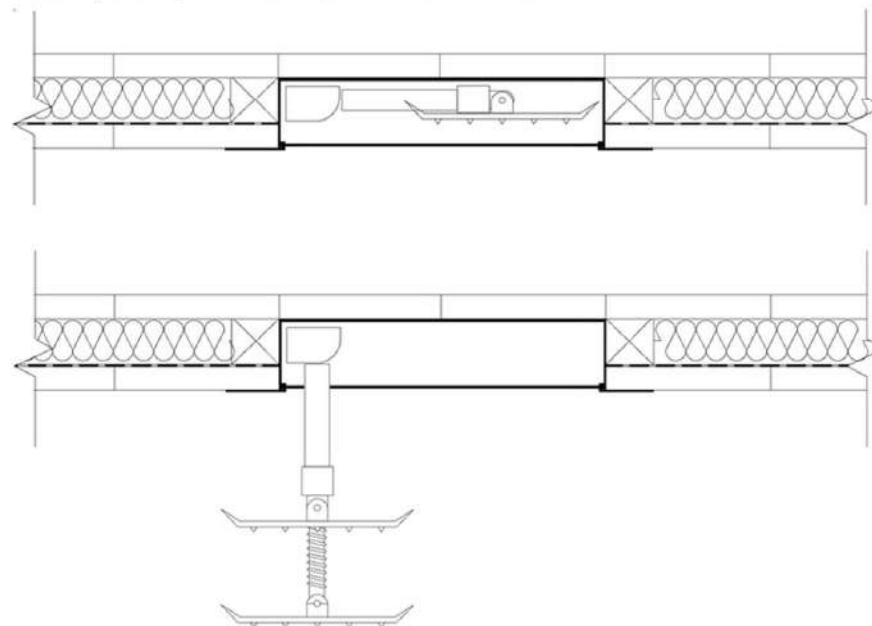
	1. UPN 120 με μεταλλικό έλασμα 120/ 70		3. Διαπνέουσα μεμβράνη 1mm		6. Κόντρα Πλακέ Θαλάσσης 21mm
	2. Θερμομόνωση 5mm		4. Ξύλινες σανίδες 210/ 296/ 30		5. Μαδέρια 200/ 25
			7. Μεντεσές 90/ 90		

_ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

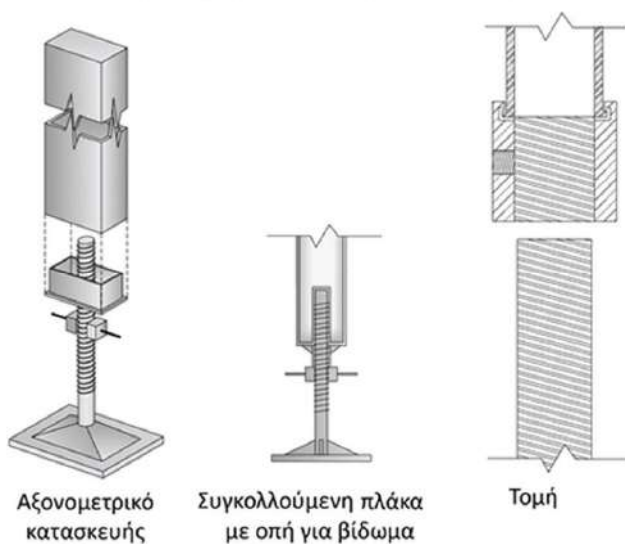
A. Δευτερεύουσα ανοιγόμενη στήριξη
Σταθεροποίηση "ποδιών"

Αποθήκευση "ποδιών" μέσα στα πενέλα

B. Σταθερή στήριξη με μεταβλητό ύψος

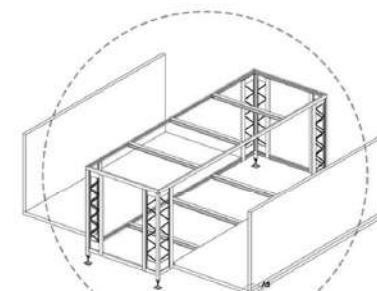
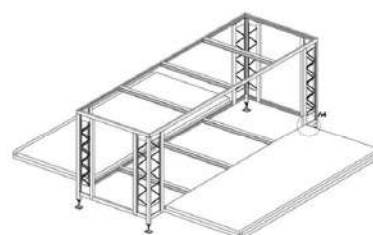

Αξονομετρικό
κατασκευής

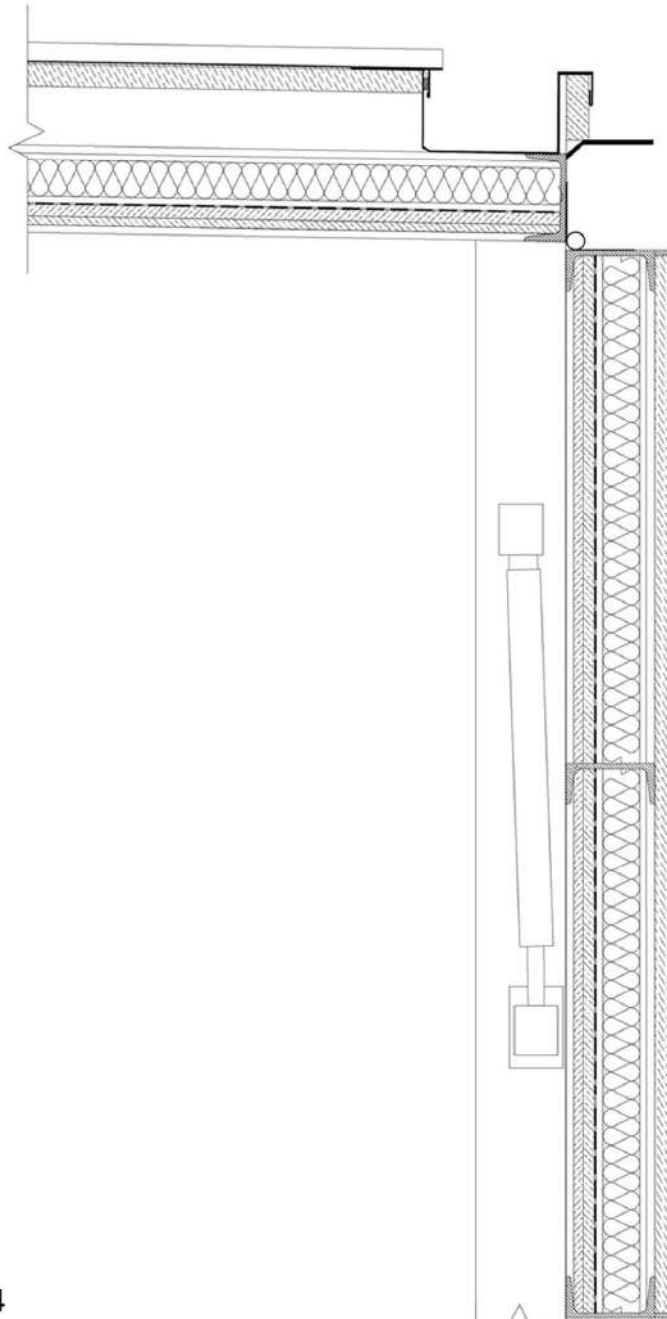
Συγκολλούμενη πλάκα
με οπή για βίδωμα

Τομή

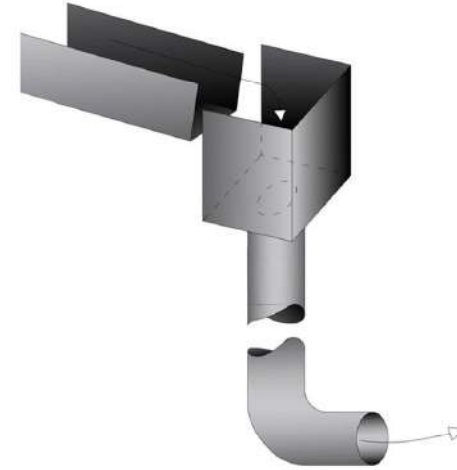
	1. Κοιλοδοκός 100/100/6
	2. Ποδαράκια με βόλτες
	3. Σφιχτήρας

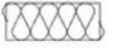

_ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΟΡΟΦΗΣ

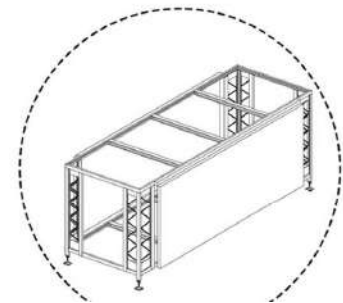
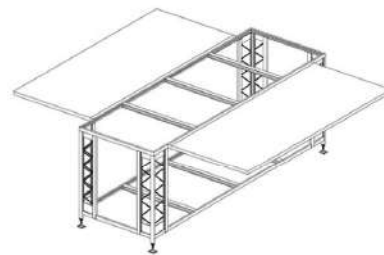
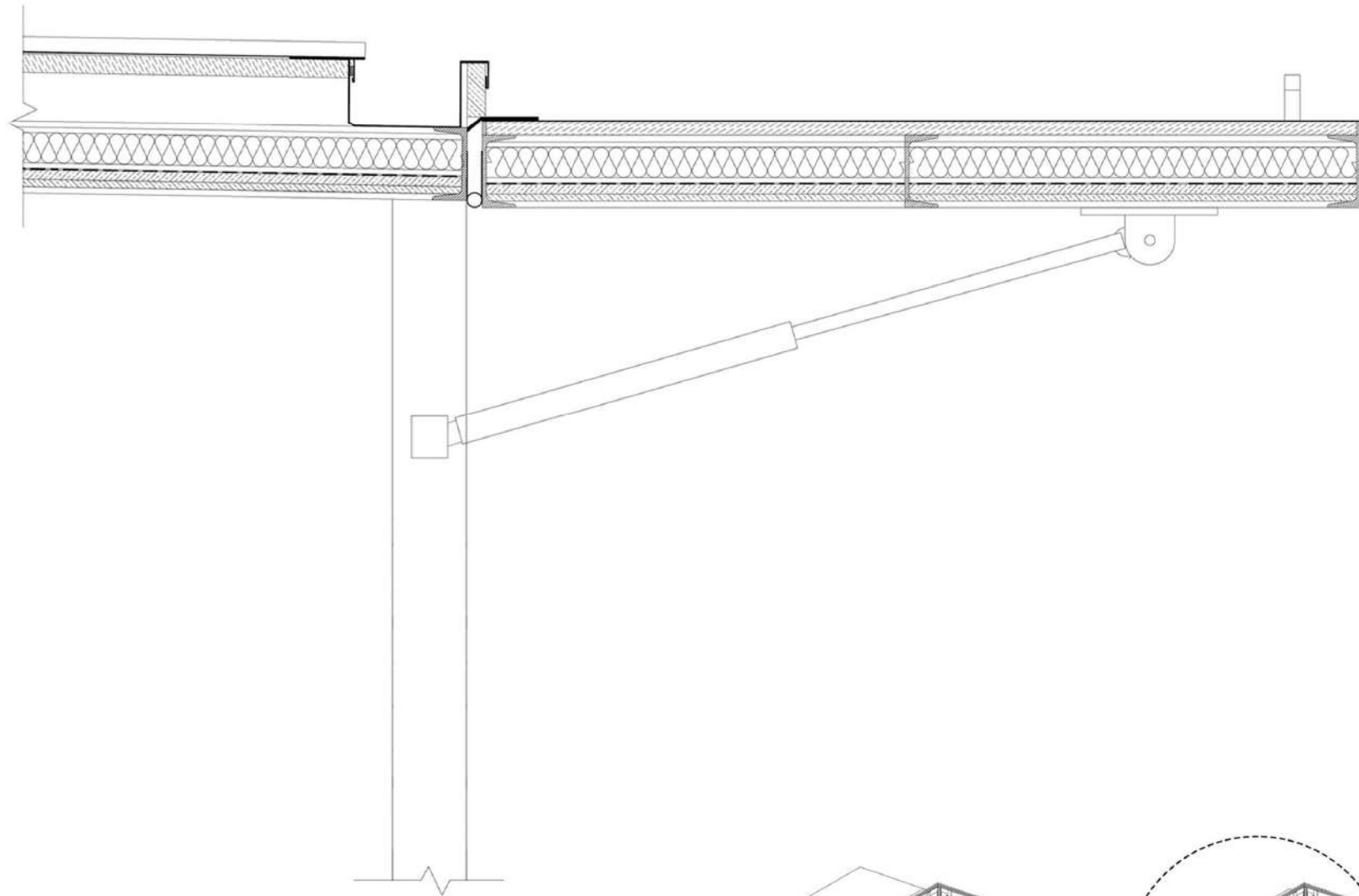

_ΥΔΡΟΡΡΟΗ

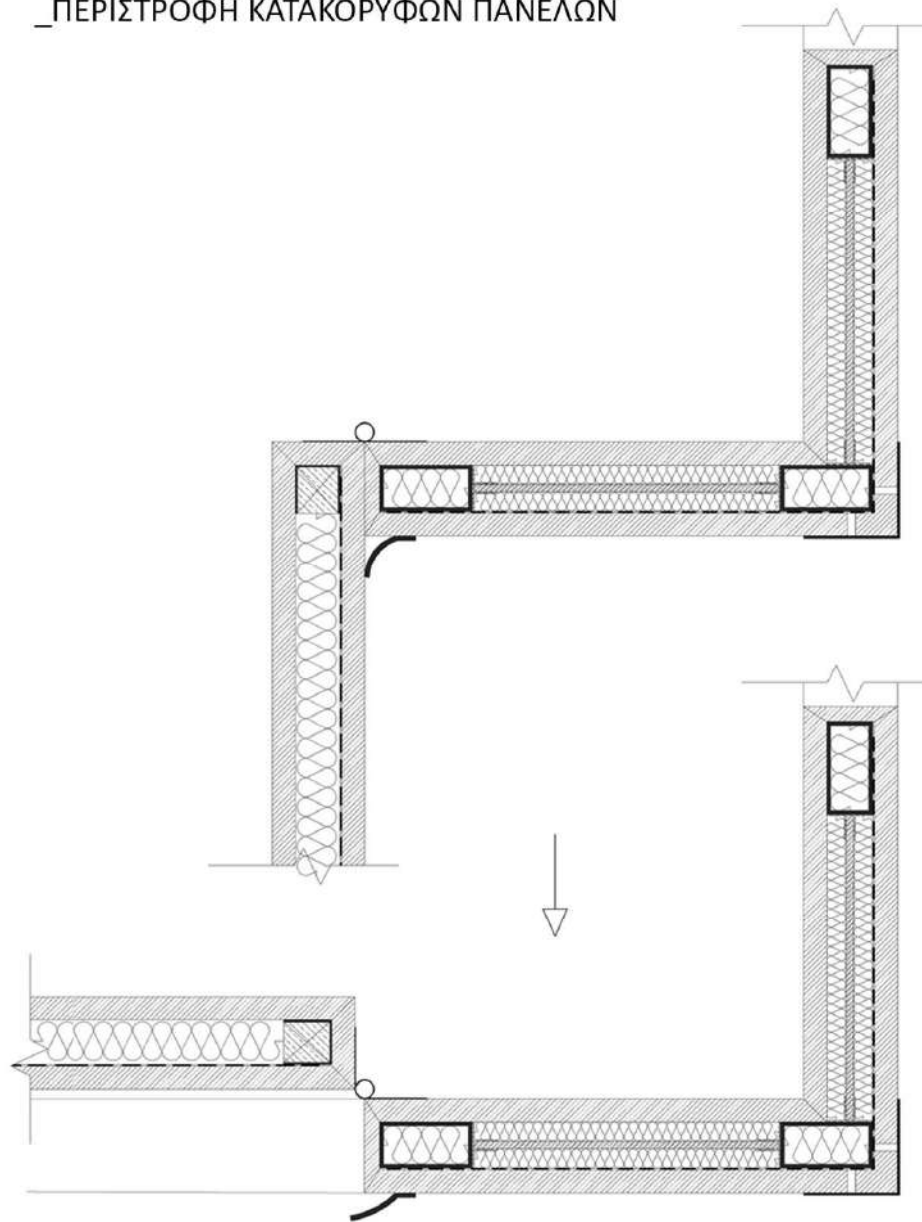

_ΥΠΟΜΝΗΜΑ

	1. Τιτανιούχος Ψευδάργυρος
	2. UPN 120
	3. Θερμομόνωση 5mm
	4. Διαπνέουσα μεμβράνη 1mm
	5. Μαδέρια 100/ 30 με διάκενο 20mm
	6. Κόντρα Πλακέ Θαλάσσης 21mm
	7. Επένδυση-Ραμποτέ Πέυκης
138 / 3600/14
	8. Μεντεσές 90/ 90
	9. Ελαστικό αρμοκάλυπτρο

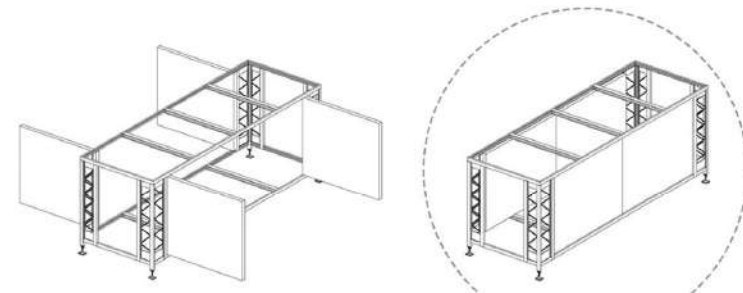

_ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΗ ΚΑΤΑΚΟΡΥΦΩΝ ΠΑΝΕΛΩΝ

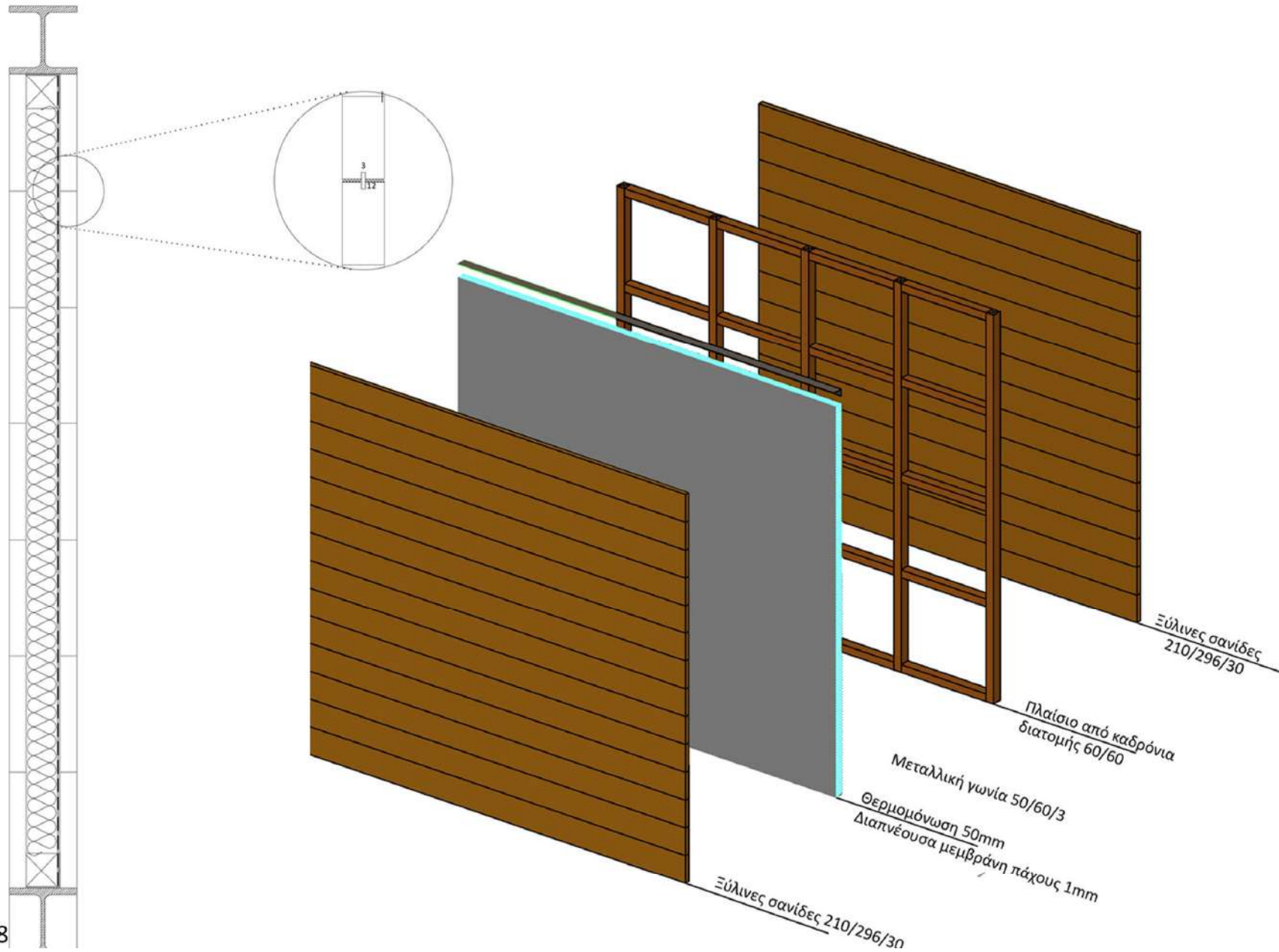
_ΥΠΟΜΝΗΜΑ

	1. Κοιλοδοκός 120/ 60/ 6
	2. Μεταλλική ράβδος Φ10
	3. Μεταλλική γωνία 120/ 120/ 3
	4. Ξύλινα Καθρόνια 60/ 60
	5. Θερμομόνωση
	6. Διαπνέουσα μεμβράνη 1mm
	7. Ξύλινες σανίδες 210/ 296/ 30
	8. Μεταλλική γωνία 60/ 30/ 3
	9. Μεταλλικό "Π" 62/ 62 / 2
	10. Μεντεσές 90/ 90
	11. Ελαστικό αρμοκάλυπτρο

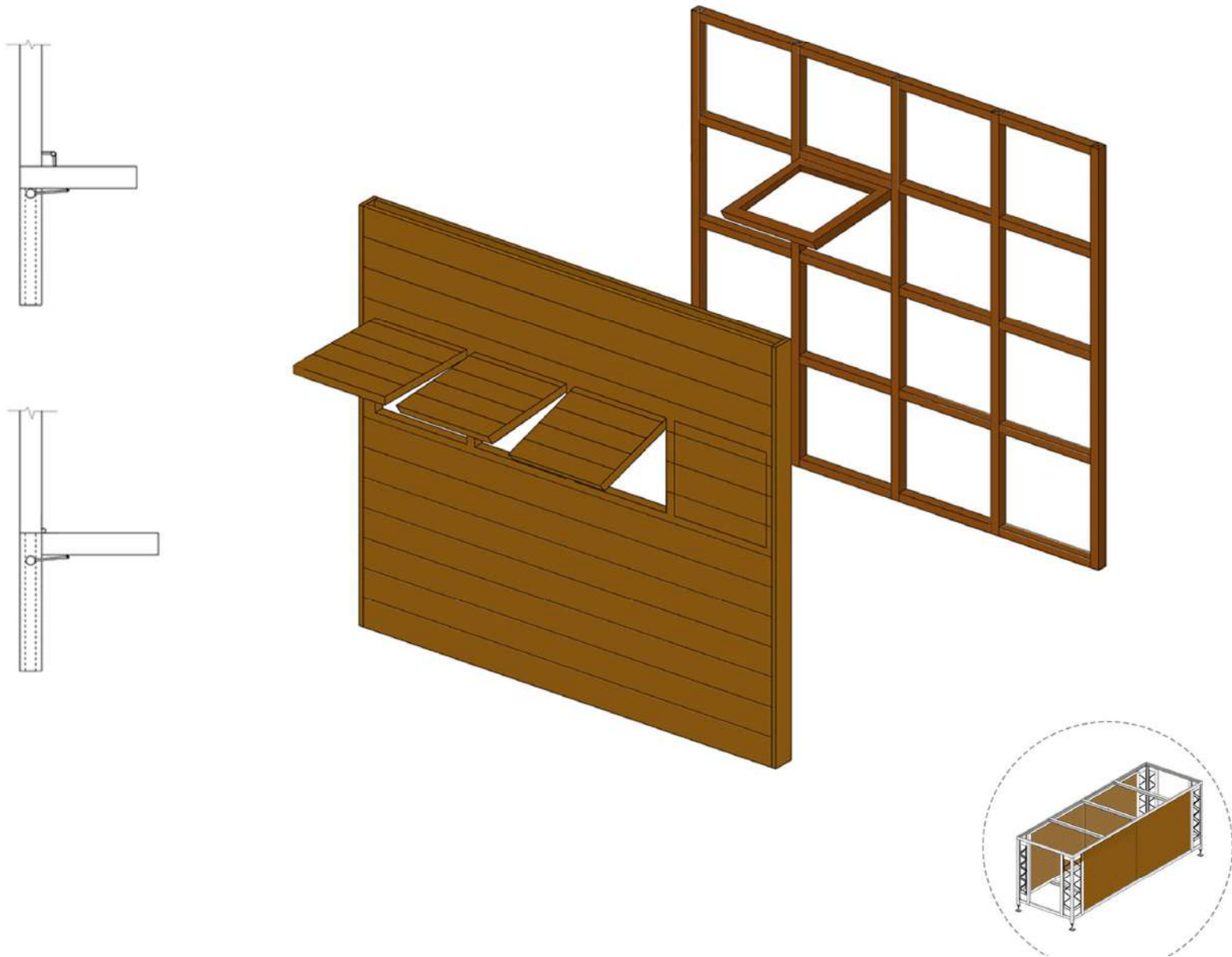

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΠΑΝΕΛΩΝ

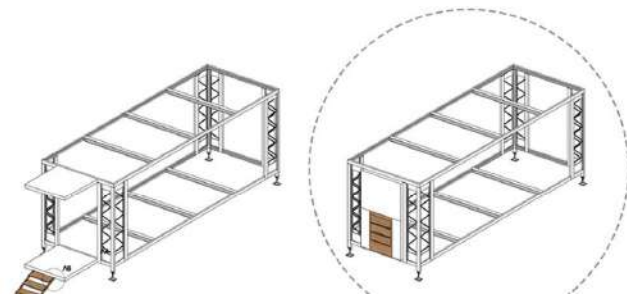
Λεπτομέρεια σύνδεσης ξύλινων Σανίδων

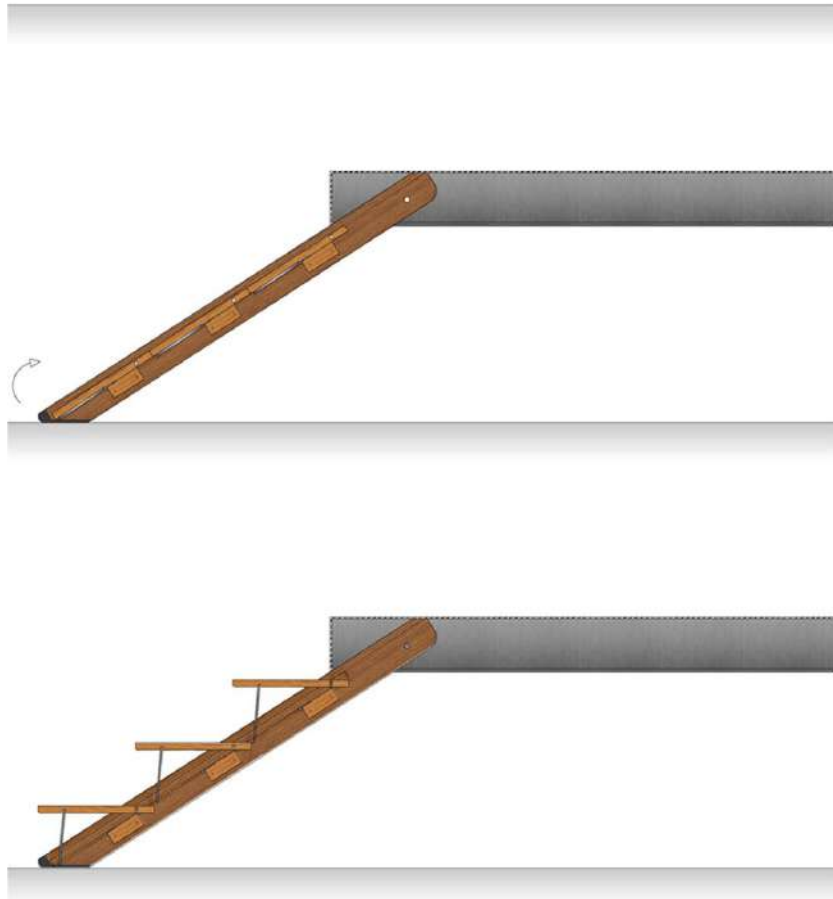
_Μηχανισμοί συγκράτησης πινέλων

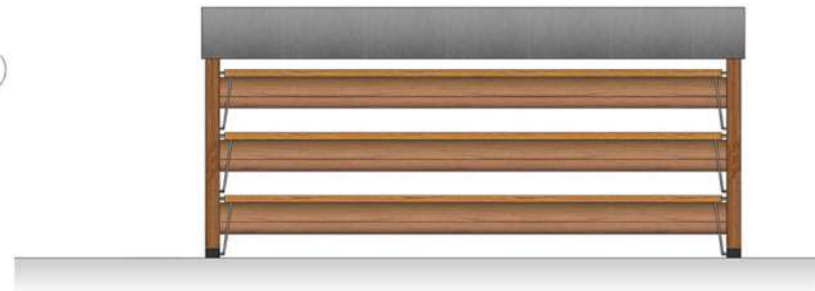
_ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΣΚΑΛΑΣ
_Η Ιδέα

_Η Κατασκευή
_Αναπτύγματα τομών

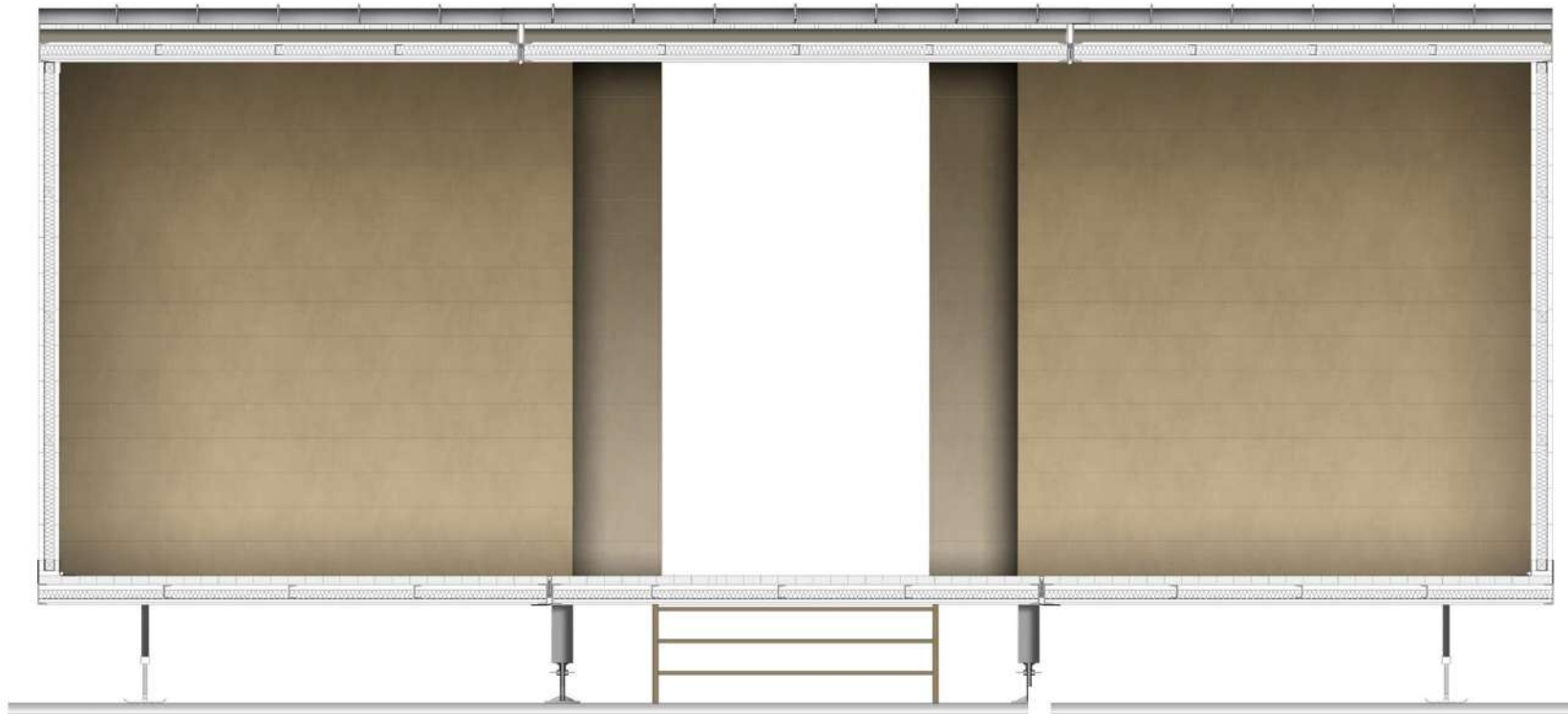
_Η Όψη

_Το Αξονομετρικό

_Τομές Εργαστηρίων

_ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1. UPN 120

2. UPN 80

3. Ξύλινα Καδρόνια 50/ 80

4. Θερμομόνωση 5mm

5. Διαπνέουσα μεμβράνη 1mm

6. Ξύλινες σανίδες 210/ 296/ 30

7. Μαδέρια 100/ 30 με διάκενο 20mm

8. Μαδέρια 200/ 25

9. Κόντρα Πλακέ Θαλάσσης 21mm

10. Μεντεσές 90/ 90

11. Ελαστικό αρμοκάλυπτρο

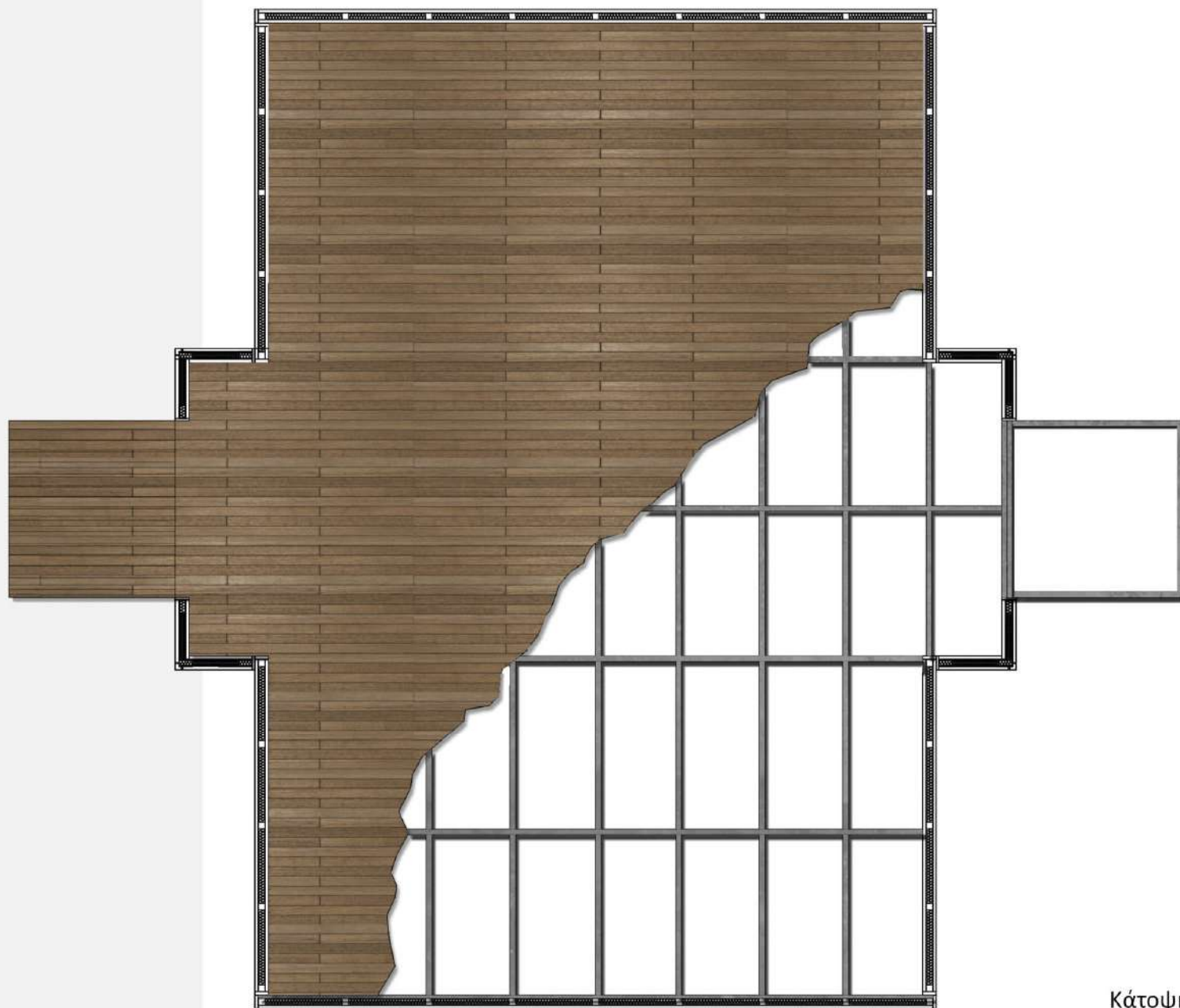
12. Μαστίχη σφράγισης

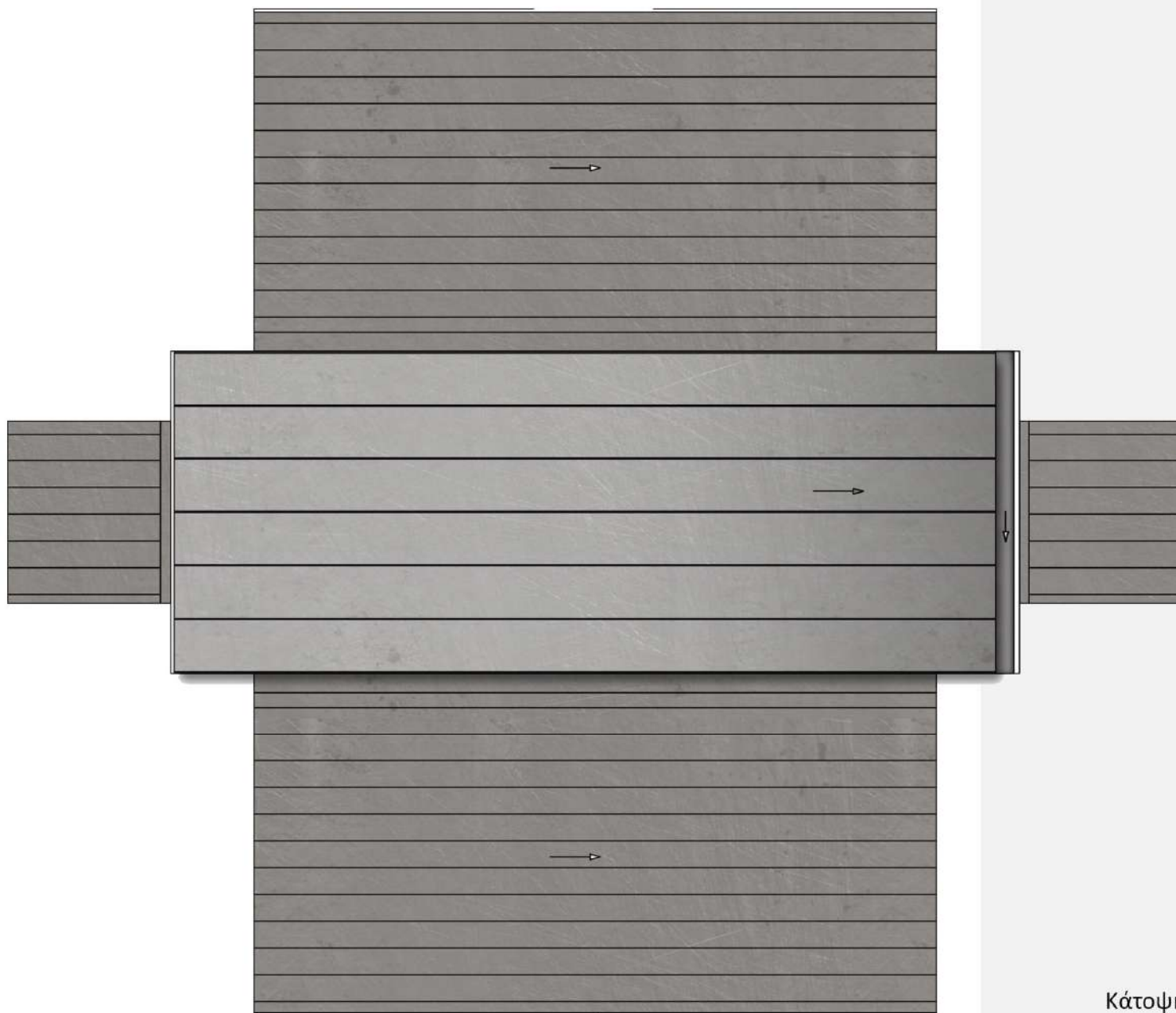
_Τα εργαστήρια
Ύψεις

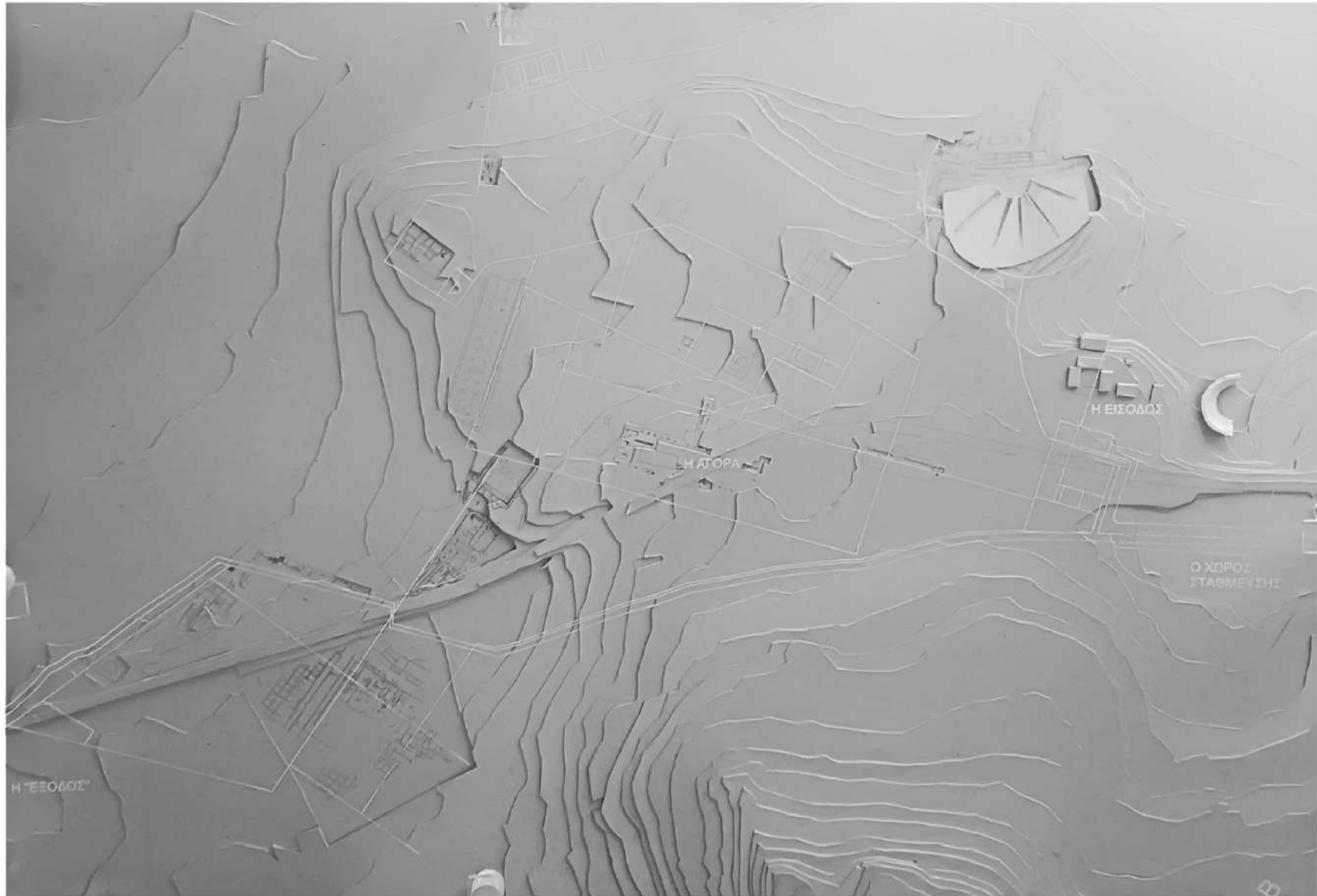
Κάτοψη

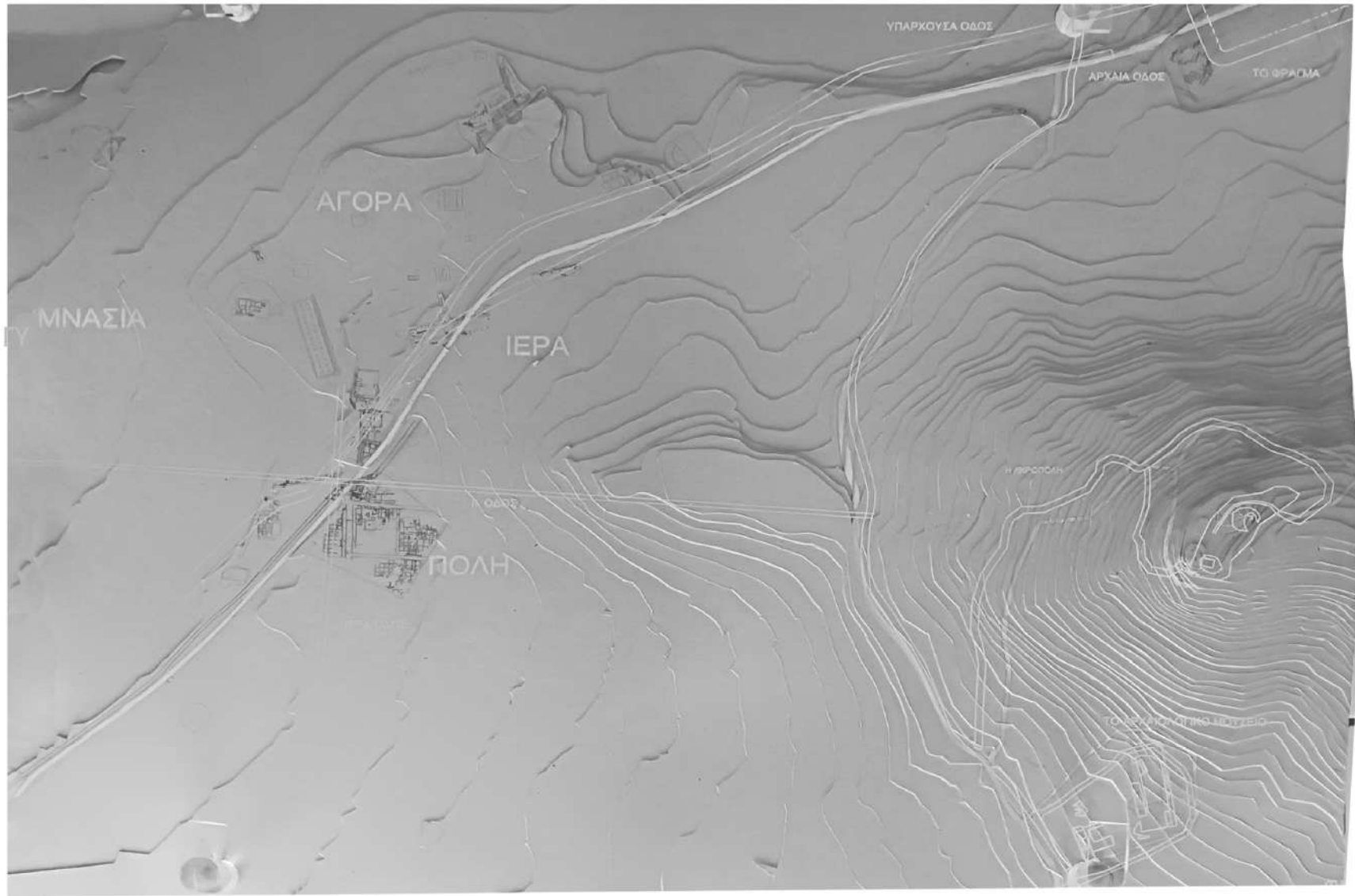
Κάτοψη
Δώματος

#08

Φωτογραφίες Μακετών

Μακέτα του χώρου- Σχεδιαστική πρόθεση. Κλίμακα 1:1000

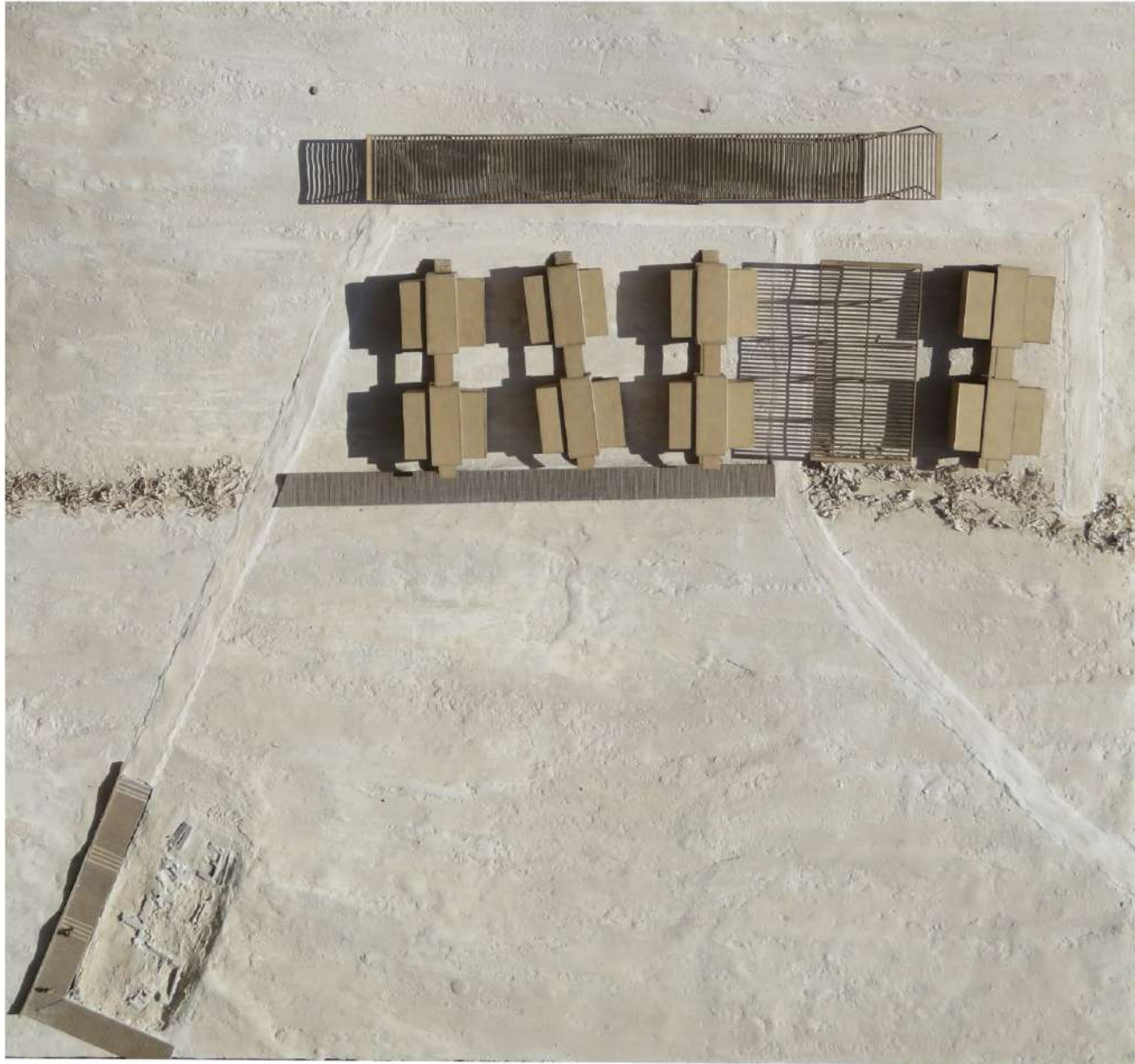
Μακέτα του χώρου- Σχεδιαστική πρόθεση. Κλίμακα 1:2000

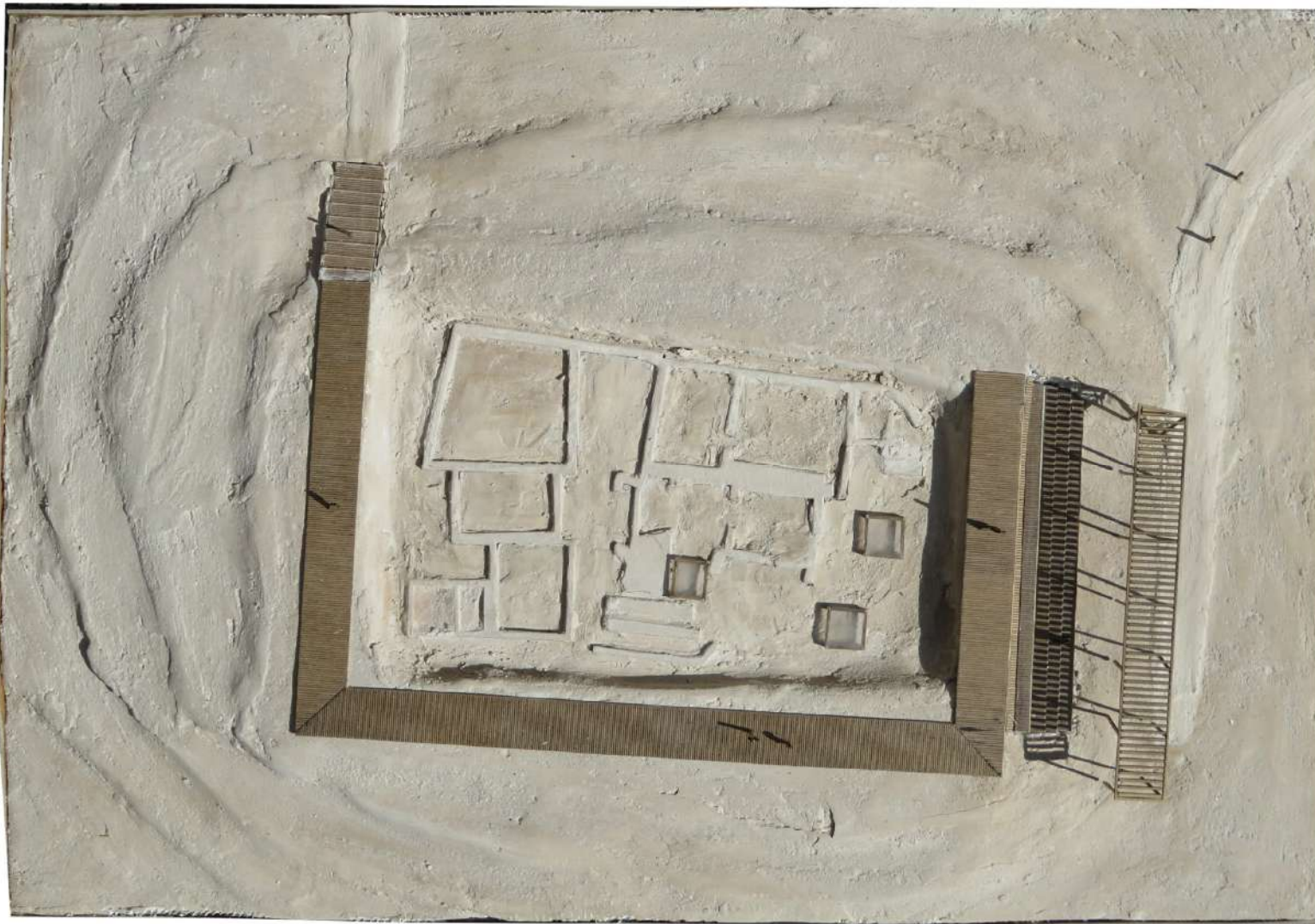
Μακέτα παρέμβασης. Κλίμακα 1:500

Ο “κόμβος” εισόδου στον αρχαιολογικό χώρο

Τα λουτρά και ο χώρος των εργαστηρίων

Τα λουτρά

Το αρχαίο θέατρο

